

4. KAPITEL

ÅPENBARINGENS BOK OG SONINGSDAGEN

INNHOLDSFORTEGNELSE FOR KAPITEL 4

Guds rike og dommen i *oppfyllelsen* (evangeliene) og Guds rike og dommen i *avslutningen* (Åpenbaringsens bok)

Dan.9,24-27, profetien om forsoningen

Oppfylt på korset

Avsluttet ved Kristi annet komme

Bildet av helligdommen i Åpenbaringsens bok

Lammet som dommer og konge

Soningsdagen i Åpenbaringsens bok

Soningsdagen i 1. Enok

Soningsdagen og Åpenbaringen 13

Fremtiden rekapitulerer begivenheten på korset – å gjøre ende på synden.

Fotnoter

Tillegg som er spesielt relevant til kapitlet:

25 A.Farrer om soningsdagen og Dan.8,14 i Åpenbaringsens bok.

26 Dan.9,24-27 og talen på Oljeberget.

Oppsummering av kapitlet

Hebreerbrevet fremstilte korset, oppstandelsen og himmelfarten som oppfyllelsen av soningsdagen.

Åpenbaringsens bok fremstiller dommen og Kristi komme som begivenheten som endemålet for soningsdagen. Det syvende segl, den syvende basun, og de syv siste plager er rikelig til stede i bildet av Yom Kippur.

GUDS RIKE OG DOMMEN I OPPFYLLELSEN (EVANGELIENE) OG GUDS RIKE OG DOMMEN I AVSLUTNINGEN (ÅPENBARINGENS BOK)

Åpenbaringen, som all tidligere apokalyptikk, har dommen som tema. Men dette temaet er forklart ved domshandlingen på korset og dets bakgrunn. Alt i denne boken forholder seg til Kristus. Selv det onde er fremsatt som en parodi på Guds handlemåte. Når det gjelder det kommende Gudsriket, er det kun fremstilt som fullbyrdelsen av det riket som Jesus allerede innstiftet ved sitt liv og sin død.

Dom og fullbyrdelse står i sammenheng, og den fulle betydningen av bildene av riket i Det gamle testamente kan finnes i den siste boken i de kanoniske skrifter. Mens Det gamle testamente blandet Jesu første og andre komme sammen til ett, ble de to fasene av riket ulike, men ikke adskilte.

Begivenhetene ved avslutningen er beskrevet i et språk som minner oss om ord

og uttrykk vi finner i evangeliene og brevene. Uttrykket "det er skjedd" i Åp.16,17 er et ekko av "det er fullbrakt" på korset. "Det som før var, er borte," erklærer Åp.21,4 og setter sitt segl på 2.Kor.5,17, "det gamle er borte." "Se, jeg gjør alle ting nye (Åp.21,5), og "en ny skapning" (2.Kor.5,17) er en lignende parallell. "Elven med livets vann" som Kristus taler om blir materialisert i Åp.22,1, og lyset som ikke kjenner mørket (Joh.8,12) likedan, se Åp.22,5. *Forholdet mellom oppfyllelsen i tiden for Kristi første komme og avslutningen ved det andre komme er livsviktig for vår forståelse av hvordan soningsdagen blir brukt i Kristi forsoning.*

Guds vrede som ifølge Johannes og Paulus nå henger over den vantro, blir en realitet i det apokalyptiske klimaks. Legg merke til det følgende:

Gud sendte ikke sin Sønn for å dømme verden, men for at verden skulle bli frelst ved Ham. Den som tror på Sønnen, har evig liv. Den som er ulydig mot Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede er over ham. (Joh.3,17 og 36)

Guds vredesdom åpenbarer seg fra himmelen over all ugudelighet og urett hos mennesker som holder sannheten nede i urett. (Röm.1,18)

«...skal han få drikke av Guds vredes vin, som er skjenket opp ublandet i hans harmes beger; og han skal pines med ild og svovel for øynene på både hellige engler og Lammet. Røken fra deres pinsel stiger opp i all evighet – hverken natt eller dag får de ro, de som tilber dyret og bildet av det og tar dets navn til merke.» (Åp.14,10-11)

Deretter så jeg et annet tegn i himmelen, stort og forunderlig: Sju engler med sju plager, for med dem er Guds vrede fullbyrdet. (Åp.15,1)

Så hørte jeg fra templet en høy røst som sa til de sju englene: Gå av sted og tøm de sju skålene med Guds vrede på jorden! (Åp.16,1)

En av de sju englene som hadde de sju skålene, kom bort til meg og sa: Kom, jeg skal vise deg hvordan den store skjøgen får sin dom, hun som troner ved de veldige vann. (Åp.17,1)

Derfor skal plagene hennes komme på én dag: pest og sorg og hungersnød, for hun skal brennes opp med ild, for veldig er Gud Herren som dømmer henne. (Åp.18,8)

For sanne og rettferdige er hans dommer. Han har dømt den store skjøgen, hun som fordervet jorden med sin utukt, og av hennes hånd har han krevd sine tjeneres blod.

Men dyret ble grepet og sammen med det den falske profeten, han som gjorde under i dyrets tjeneste og med dem forførte alle som tok dyrets merke og tilbad bildet av det. Begge ble de kastet levende i ildsjøen som brenner med svovel. De andre ble drept med sverdet som går ut av rytterens munn. Og alle fuglene spiste seg mette av deres kjøtt. (Åp.19,2, 20-21)

Så ble døden og dødsriket kastet i ildsjøen – og ildsjøen, det er den annen død. Og om noen ikke var skrevet inn i livets bok, ble han kastet i ildsjøen. (Åp.20,14-15)

Johannes' evangelium bekrefter en nåværende dom. "Timen for hans dom er kommet..." passer både på dommen og oppstandelsen. Alle blir dømt i nåtiden ved sin holdning til Kristus. De synoptiske lignelsene sier det samme. Jeremia i sine lignelser, Dodd og andre har klart forstått dette.

Ikke bare Kristi ord, men hans gjerninger forkynte den nåværende dom. Hans ødeleggelse av det ufruktbare fikentreet, hans kongelige inngang i Jerusalem, hans renselse av templet – alle taler om den endelige dom.¹ W.Stahlin siteres av Jeremias slik: "Det store flertall av Jesu symbolske handlinger tjener til å forkynne oppfyllelsen av eschata" (Kristi løfter om fullbyrdelsen). (Parables, side 228).

DAN.9,24-27, PROFETIEN OM FORSONINGEN

Oppfylt på korset

Nøkkelboken i Det gamle testamente om *eschaton* (fullbyrdelsen, avslutningen) er Danielsboken der Kristus fant sin tittel som konge og dommer – "Menneskesønnen," og for å forstå hva Kristi ord og gjerninger i forhold til dommen fullt ut innebærer, må vi vende oss til de profetiene i Det gamle testamente som han oppfylte. Syvendedagsadventister har alltid sett sammenhengen mellom Daniel og Åpenbaringen. Det er klare grunner til dette, og noen av de beste grunnene ligger ikke på overflaten. *I løpet av det siste århundret har mange sett at talen på Oljeberget både er en peshar (kommentar) til bildene av fullbyrdelsen i Daniel, og også jordbunnen i den endelige apokalypsen.* De gjentatte ekkoer fra dommen i Daniel ble tatt opp av Jesus og deretter av seeren på Patmos. Vi husker Karl Heims ord at "Jesus aksepterer synet om verdens fremtid som ble gitt Daniel, i det minste i hovedtrekkene."² Legg merke til hvordan Herren bygde sin preken om sitt annet komme på denne profetens ord om de siste ting fra Det gamle testamente.

Oversikt over bruken av Daniel i talen på Oljeberget

Tekster fra Markus sammenlignet med paralleller i Daniel

Mark. 13

...når skal dette skje? vers 4 ...
enden, til slutt...versene 7 og 13.

den ødeleggende styggedom stå
der den ikke skulle stå...vers 14

...forstå det, den som leser...vers 14

...en slik nød som det ikke har vært
siden Gud i begynnelsen skapte
verden...vers 19.

...har han forkortet den tiden...vers
20.

Falske messiaser og falske profeter
skal stå fram og gjøre tegn og
under...vers 22.

...Menneskesønnen skal komme i
skyene med stor makt og herlighet.
vers 26.

.....disse veldige bygningene
(helligdommen). vers 2.

Daniel

...kommer slutten på alt dette. 12,7.
..gjelder endetiden...krigen er slutt.. 8,17,
9,26, 11,40, 12,4 og 13

...hva som skal skje...2,28.

..den ødeleggende synd... 8,13.

...den ødeleggende synd...9,27.

...den ødeleggende styggedom. 11,31.

...den ødeleggende styggedom...12,11.

Daniel bruker tanken om å kunne forstå
over et snes ganger. Se spesielt 8,15,-17.
9,2, 22-23, 10,1, 11,33 og 12,8.

Det skal komme en trengselstid som det
ikke har vært maken til helt siden folkeslag
oppsto. 12,1.

Sytti uker er fastsatt for ditt folk...9,24.

Han bryr seg ikke om sine fedres guder...
11,37.

Se, med himmelens skyer kom det en som
var lik en menneskesønn...han fikk
herredømme, ære og rike...7,13-14.

Da skal helligdommen igjen få sin rett. 8,14

Byen og helligdommen skal ødelegges...
9,26.

...evangeliet må først forkynnes for alle folkeslag. vers 10.

...de som har ført de mange til rettferd...
12,3.

..han skal samle sine utvalgte fra de fire verdenshjørner. vers 27.

Mange av dem som sover...skal våkne opp...til evig liv... 12,2.

Avsluttet ved hans komme

Det er livsviktig for vår forståelse av Det gamle testaments apokalyptikk å se at profetien i Dan.9,24-27 som vi vanligvis har anvendt kun på Kristi første komme, ble anvendt av Kristus på hans annet komme. Oppstillingen ovenfor burde gjøre dette klart. Som en støtte siterer vi teologer som har erkjent dette forholdet.³ Andre har sett at denne nytestamentlige utvidelsen av Dan.9,24-27 i seg selv er utvidet i Åpenbaringen. Merk disse orden av Milligan:

Åpenbaringen er utformet av den store talen av vår Herre om "de siste ting," og den er blitt bevart for oss i de første tre evangeliene. Parallellen mellom de to er til en viss utstrekning erkjent av alle granskere, og er virkelig på mange måter så opplagt at det knapt kan unngå å bli lagt merke til selv av den mest ordinære leser. La for eksempel hvem som helst sammenligne åpningen av det sjette segl i Åp.6,12-17 med beskrivelsen av enden i Matt.24,29-30, og han vil se at det ene er nesten en kopi av det andre. Eller la de tre seriene av apokalyptiske syner, – seglene, basunene og skålene bli sammenlignet med den andre delen av talen, og man vil finne ut at når vi taler generelt, er de alle fylt med de samme tankene, – med kriger, farsotter, sult, jordskjelv, tegn i sol, måne og stjerner og falske lærere som gjør undere og prøver å forføre selv de utvalgte, de utvalgtes frelse, englene som blir sendt ut for å samle dem inn ved basunens lyd, evangeliets seierrike fremgang, Menneskesønnens komme i himmelens skyer, den endelige befrielsen for de gode, og den rettferdige dommen over de onde. Disse tingene åpenbarer et meget intimt forhold mellom Jesu siste profeti og Johannes' åpenbaring på en måte som ikke er til å ta feil av.⁴

Slik blir Åpenbaringen en nytolkning av Dan.9,24-27 og i stor grad et varsko til denne tidsalder, spesielt "soningen for ondskaper" som er nevnt i vers 24.

BILDET AV HELLIGDOMMEN I ÅPENBARINGENS BOK

Er der nye bilder i Åpenbaringsboken som uttrykker det gamle temaet om dommen – bilder som ikke er fremtredende i Daniel og i talen på Oljeberget? Ja! Mens både Daniel og Matt.24, Mark.13 og Luk.21 er opptatt med helligdommen, kommer de ikke særlig inn på helligdomsritualet, mens det motsatte er tilfellet med Åpenbaringen. Begge de daglige ritualene og det årlige ritualet gjenspeiles i Åpenbaringen, og ofte i forbindelse med dommen. Teologer som P.Carrington, D.T.Niles, A.Farrer og forfatteren av *Anchor*-kommentaren til Åpenbaringen understreker dette flere ganger. *Og som Sir Isaac Newton erkjente for århundrer siden, er det høytidene i den syvende måned som er spesielt fremtredende.*

LAMMET SOM DOMMER OG KONGE

Det viktigste bildet i Åpenbaringsboken er naturligvis påskelammet. Kristus er representert tjuette ganger på denne måten. Påsken betydde både gjeløsning og dom, og det gjør også Lammet. Selv lammesymbolet som er det viktigste symbolet på vår Herre i denne boken, brukes ikke ofte i Det nye testamente utenom Åpenbaringen. Se Joh.1,29 og 36, 1.Pet.1,19, Ap.gj.8,32 og 1.Kor.5,7. Disse senere tekstene bruker *amnos*, sannsynligvis fordi LXX bruker det i Jes.53,7, men det finnes ikke i Åpenbaringen. Ikke desto mindre forblir betydningen av lammemotivet det samme, i tillegg den apokalyptiske understrekning av lammet som Erobrer eller Dommer, som er så velkjent i intertestamentlig litteratur. Det er mulig at endringen til *arnion* har til hensikt å vise at det er et tillegg. *Lammet er nå et Lam som dømmet, og ved hans vrede utslettes synd og syndere.*

Hvis Kristi sentrale rolle i Johannes' syner er annerledes enn i hans evangelium, hvorfor er Kristus i det hele tatt fremstilt i offersymbolikken? Svaret må omfatte flere sider ved sannheten. Alt Jesus gjør etter sitt offer er gjort i lyset av denne mektige begivenheten og levende knyttet til den. Kristus opptre som Dommer fordi Golgata er blitt foraktet. For det andre, alt det Jesus gjør etter sin død er kun å komme til endemålet med det han har oppnådd, og står ikke i noen forstand i kontrast til dette. Golgata var også en dom. Joh.12,31. For det tredje vil Gud la oss huske at Kristus fremdeles er den samme medfølende Menneskesønnen. Han som gjør tjeneste i himmelen er vår Frelser, og da vi nå er rettfærdiggjort ved hans blod, "hvor mye mer skal vi ikke bli frelst ved ham fra vreden! Da vi ennå var Guds fiender, ble vi forsonet med ham ved hans Sønnens død. Når vi nå er forsonet, hvor mye mer skal vi da ikke bli frelst ved hans liv." Rom.5,9-10. Denne overgangen fra forsoning til vrede er en identisk overgang fremstilt i teksten som omtaler påskefesten og soningsdagen.

SONINGSDAGEN I ÅPENBARINGENS BOK

Det viktige med henvisningene til soningsdagen i Åpenbaringen er at de i teksten står i sammenheng med Guds vrede når det gjelder Åpenbaringen. Disse hentydningene finnes spesielt i beretningen om det syvende segl like før beskrivelsen av domsbasunen, den syvende basun, og i innledningen til de syv siste plager – alle de tre situasjonene har å gjøre med den endelige utryddelsen av det onde ved at Kristus avslutter sin dommergjerning.

Så, til syvende og sist har vi det store kapitlet om pågripelsen (Åp.20), og bildet av det nye Jerusalem i kapitel 21 som et utvidet Aller Helligste, og som også henspiller på soningsdagen. Se referansen til Sjekina i motbildet, Åp.21,11.

En by med fasong som en kubus er vanskelig å forestille seg, men poenget må være at den tilsvarer det kubiske aller helligste i templet. I følge vers 22 er det ikke noe tempel i byen. Alle innbyggerne har fri adgang til Gud. Under det jødiske regimet var det bare øverstepresten som kunne gå inn i Det aller helligste, og det bare én gang i året, men Kristus har revet forhenget i stykker som holdt menneskene utenfor, og har åpnet en ny og levende vei der alle er innbudt til å komme inn. Dette er et av hovedtemaene i Hebreerbrevet, og det

kan være at lignende tanker blir uttrykt billedlig her.

De tolv juvelene som kun ble båret av øverstepresten er nå selve grunnsteinene i byen. Byen selv er likeså hellig som Det aller helligste, og alle innbyggerne er "kalt Herrens prester" (Jes.61,6), jfr.Åp.1,6 og 21. John Bunyan foreslo i sin kommentar til dette kapitlet (*Det nye Jerusalem*) at gaten av rent gull var hentet fra templet, der gulvet var overtrukket med gull (1.Kong.6,30).⁵

Henvisningene til soningsdagen i Åpenbaringen er ikke bare en tilfeldig bi-sak, men er blitt utvidet. For eksempel i Åp.14,20 betyr uttrykket "utenfor byen" det samme som "utenfor leiren" i Hebr.13,11, og i likhet med det peker det på soningsdagen. Men denne referansen tilhører en lengere kjede av symboler om Guds domshandlinger i de siste dager. Åp.14,9-11 inneholder den mest skremmende advarselen i hele Skriften om Guds vrede, og er i seg selv høydepunktet i det trefoldige budskapet om dommen. Umiddelbart etter disse versene har vi de apokalyptiske beskrivelsene av Kristi annet komme, og innhøstningen av både de rettferdige og de onde. De sistnevnte sies å måtte lide "utenfor byen," akkurat som kroppen til den slakede bukken ble brent utenfor leiren på soningsdagen.

Ødeleggelsen av de onde "utenfor byen" blir fulgt av scenen med de syv englene, kledd i prestedrakter likesom øverstepresten på soningsdagen, og de kommer fra templet med de syv skålene med Guds vrede. Da, likesom for å understreke hensikten med hele kapitlet, kommer de avsluttende ordene: "...og ingen kunne gå inn i templet før de syv plagene ved de syv englene var fullført." Dette minner også om soningsdagen der intet menneske, selv ikke en prest, kunne gå inn i helligdommen mens øverstepresten utførte sin avsluttende tjeneste for året. Se 3.Mos.16,7.

Når vi kommer til Åp.20 som ender med versene om "vreden," er der en annen parallell til uttrykket "utenfor byen" i 14,20. Djevelen blir nå lenket "utenfor byen" på jordens ødemark i 1000 år. Kommentatorer har sett på dette som en hentydning til Asasel i 3.Mos.16.⁶ Derfor er Guds dom vevd sammen med soningsdagen fra kapitel 14 til 20.⁷

En forfatter som har tatt med temaet om jubelåret i Åpenbaringen er D.T.Niles. Hans beskrivelse er typisk for det vi har fra andre forfattere som Carrington og Farrer, foruten det at han tar med den senere seremonien med lysfesten (innvielse). Hvis vi spør om hvorfor Niles vil ha med en høytid som ikke finnes i 3.Mos.23, er svaret at Niles forsto at hentydningene i Åpenbaringen hadde å gjøre med den eldgamle konflikten med Antiokus Epifanes, og også den frydefulle tiden med gjeninnvielsen av helligdommen som etterfulgte denne krisen. Han er ikke alene i denne forståelsen. Så langt tilbake i tiden for vitenskapelig eksegese som til Moses Stuart hadde man denne oppfatningen. Fordi Niles i tilstrekkelig grad får med seg manges syn på Åpenbaringsens bruk av det hellige året, gir vi her en oppsummering:

Det jødiske høytidsåret representerte en vedvarende bevegelse i Israels historie fra feiringen av utgangen fra Egypt til oppfyllelsen av dets skjebne i henhold til Guds løfte til Abraham. Gud hadde sagt til Abraham: "Jeg vil velsigne deg,...så du blir en velsignelse...og ved deg skal alle jordens slekter velsignes."

1. *Påskefeiringen*. Høytidsåret begynte med påskefesten. Før selve festen var det en periode med forberedelser, minst en måned, der veier og bruer ble reparert av hensyn til pilegrimene. På dagen før påskefesten ble det også undersøkt i hvert hus om det fantes surdeig som i tilfelle måtte kastes ut. Undersøkelsen ble gjort med tente lys. Så ble påskemåltidet feiret på påskedagen.

Johannes' brev til de syv menighetene dreide seg om denne forberedelsen. Menighetene skulle være rede til påskefeiringen. Herren undersøker nå med lamper om det finnes surdeig i dens midte. Snart vil han komme og banke på døren. "Hvis noen åpner" sier han, "vil jeg gå inn til ham og holde nattverd med ham og han med meg." Han vil komme både som gjest og vert, fordi han er Påskelammet.

2. *Pinsefesten*: Perioden fra påsken til pinsen, de syv ukene, var en viktig periode. De viktigste begivenhetene i denne perioden var knyttet til våren og innsamlingen av de første fruktene fra markene. Våren i Israel begynte med utfrielsen fra Egypt, som ble feiret med påskelammet ifølge befaling fra Israels Gud. Så kom pinsefesten, som var en takkefest ved innhøstningen av førstegrøden. På denne dagen feiret man også at loven ble gitt på Sinai berg.

Den neste delen av Åpenbaringsboken begynner med et syn om Påskelammet, men som historien forteller, er det ikke Lammet som blir drept, men hans etterfølgere. Det er deres blod som blir uthelt ved alterets fot likesom i offerritualet. Men påsken ender med pinsefesten. Moses hentet lovens tavler, Jesus bryter seglene i Livets bokrull, og når seglene blir brutt, blir Guds sønner åpenbart. De er førstegrøden i den nye tidsalder.

3. *Nyttår*: Israels folk hadde en sterk og stormfull historie. De drakk bitterhetens beger til bunns i sitt fangenskap i Babylon. Men de kom tilbake, og under Esra og Nehemia opprant en ny dag for dem. Esra leste Guds lov opp for dem, og de overgav seg til ham på ny. Nyttårsfesten ble feiret på nymånedagen i den syvende måned. Trompetene lød hele denne dagen i Jerusalem. Det var også en minnedag, fordi deres fedre under ledelse av Josva, tok sitt arveland i besittelse da Jerikos murer falt etter at det ble blåst i trompetene.

Budskapet i Åpenbarings bok går fra pinsefesten til nyttår. Spørsmålet "hvor lenge," høres igjen, som er bønner fra folket i eksil. Men straks trompetene høres og den åpnede bokrull blir lest, bærer loven og profetiene sine vitnesbyrd, og Guds rike kommer. "Våk opp, du som sover, stå opp fra de døde, og Kristus skal lyse for deg."

4. *Soningsdagen*: Nyttår ble innvarslet med en fasteperiode på den tiende dagen som var soningsdagen. Israel glemte aldri at de hadde brutt dette igjen og igjen, til tross for deres troskap mot loven. Ved selve Sinaifjellet hadde de tilbudt gullkalven, og Moses måtte gjøre soning for deres synd. Slik

ble soningsdagen en passende del av nyårsfesten. Den var også mellom nyttår og løvhyttefesten. Løvhyttefesten ble feiret ved slutten av innhøstningen, men før denne gledesfesten måtte det komme en tid med anger og soning. Innhøstningen vil også være en høst av ugress som blir samlet og brent.

Slik blir avslutningen på Johannes' syner åpnet med synet av ham som kom for å bringe forsoning. Dragen er ute for å ødelegge ham. Men selv om den tiden da ugresset og hveten vokser sammen kan synes lang for dem som bærer Lammets tegn, vil høsten visselig komme. Da blir hveten sanket inn og ugresset brent. Ved slutten av innhøstningen blir også druene sanket inn og tråkket i vinpressen.

5. *Løvhyttefesten*: Dette var avslutningsfesten etter innhøstningen. Den forkynte de store forsikringer om fremtiden da Israel skulle ha endt sin ørkenvandring og verdens folk skulle være fruktene av Herrens innhøstning. Men høytiden ble feiret i midlertidige hytter der folket bodde, for det var ennå deres nåværende situasjon, slik det var under vandringen i ødemarken. Hallel-sangen (lovprisningen) på høytiden var en sang om den kommende frelse. "Å, bring oss nå din frelse, Jahveh," var deres sang.

"På den dagen," skrev profeten Sakarja i det han refererte til løvhyttefesten, "skal karene i Herrens hus være som skålene foran alteret...slik at alle som ofrer kan komme og koke offerkjøttet i dem." Disse skålene dominerer begivenhetene som Johannes beskriver på dette punkt i budskapet. Hallel-sangen høres – Moses' og Lammets sang – og så blir skålene tømt ut over jorden. Det siste offeret er brenningen av det onde.

6. *Innvielsen*: Så er pilegrimsreisen slutt. Ødemarken og fangenskapet er forbi. Det kommer en siste konflikt. Og så kommer den nye dagen. Da Judas Makkabeus gjeninnvidde alteret etter å ha befridd sitt folk og gjenopprettet gudsyndelsen i templet, syntes en ny dag å stråle fram. Israel feiret denne dagen som Lysfesten. De feiret den på dagen (den 25. Desember) når solen snur etter sin lange vandring over himmelen.

Johannes avslutter sin bok også med soloppgangen på den nye dag. Det store halleluja lyder i det folkeslagene samles på Sions berg. Det siste slaget er utkjempet og seieren er vunnet og striden avgjort. Den siste dommen er over og den evige stad er etablert.

Dette jødiske feståret som går fra påsken til feiringen av tempelinnvielsen blir oppfylt i den kristne historien. Ved innvielsesfesten ble det gamle templet restaurert til gudstjeneste, og ved julen ble det nye templet reist midt blant menneskene. Gud var blitt menneske. Det viktigste ritualet ved feiringen av tempelinnvielsen var tenningen av den syvarmede lysestaken, åpningssynet i Johannes' budskap der Kristus står midt i sin menighet. Tempelinnvielsesfesten avsluttet det jødiske høytidsåret, og julen innleder høytidsåret for den

kristne kirken.⁸

Legg merke til denne anvendelsen av høytidene, Niles ser i soningsdagen både Golgata-symbolikken og innhøstningen ved dommen. Når J.Massyngberde, Ford og P.Carrington kommer til domsscenen taler de på lignende måte. For eksempel skriver Carrington slik:

Akkurat som de syv basuner var hentet fra tempelseremonien, så var gullskålene det også. Den første daglige offerhandlingen var å slakte lammet og samle blodet opp i gullskålen og helle det mot sidene av alteret, men vi har sett at Johannes hadde i tanke syndofferet for hele folket, som ble utført av øverstepresten. Vi har allerede vist til dette i avsnittet *Utenfor byen*, og den samme tanken som finnes i *Hebreerbrevet* må være tydelig fastslått, nemlig det at Jesu død er et syndoffer for folket,.

Soningsdagen var det storslagne eksemplet på et slikt offer. Det hadde tre hovedelementer:

1. Blodet ble stenket syv ganger mot forhenget i Det aller helligste.
2. Blodet ble smurt på de fire hornene på alteret.
3. Alt det som var igjen ble tømt ut ved foten av alteret.

Vi kan se at de syv skålene som tømmes, er basert på dette ritualet, selv om virkningen er både forenklet og forsterket.

Det er også omvendt, for dette blodet bringer forkastelse og gjengjeldelse i stedet for forsoning. I stedet for å bli stenket syv ganger mot forhenget, blir det tømt ut syv ganger over landet. I stedet for at øverstepresten skal vise seg med soningsblodet, har vi syv engler med gjengjeldelsens blod.⁹

J.M.Ford er enig med denne utleggelsen. Man skal merke seg Austin Farrers kommentarer til teksten 11,19 der Guds tempel i himmelen blir åpnet.¹⁰

La oss nå overveie de to tekstene og legg merke til deres forbindelse med dommen – dommen som reflekteres ved Yom Kippur-symbolikken. Vi henter dette fra vår nyeste kommentar til Åpenbaringen:

Heptadene (syverne) med segl, basuner og skåler er hver merket med "kansellerte konklusjoner," sier F.F.Bruce og A.M.Farrer. "...den endelige og inappellable dom, som vi venter skal bli fullbyrdet i den siste gruppen av heptader, blir stadig utsatt – noe som stadfester Bibelens entydige vitnesbyrd om Guds langmodighet ved ikke å presse fram sin "underlige gjerning" til den ytterste ende." (F.F.Bruce, "Johannes' åpenbaring," *New Testament Commentary*, 629.)

I stedet for at Guds rike blir innledet i herlighet, møter vi den derfor med stillhet. Innskuddet med kapitel syv er over, men det kommer en høytidelig pause. Røstene og tordenen fra Guds trone (4,5) er en kontrast til sangen fra de fire livsvesenene og de eldste, englene og alle skapningene (4,11, 5,12

og 13), ropet fra martyrene (6,10), ropet fra den store skaren (7,12), og engelens svar (7,12). Bruce sier: "Hele himmelen venter i åndeløs spenning på den endelige guddommelige domshandling." Denne tausheten som er fylt med forventning (Hab.2,20) er også en stille bønn. Åpenbaringen henspiller stadig både på det daglige tempelritualet og den årlige hellige kalenderen.

"Slutten på det daglige offeret ble innvarslet ved blåsing i basunene. Straks offerlammet ble lagt på brennofferalteret ble det blåst i basuner. Men ofringen kunne ikke begynne, og basunene kunne ikke bli blåst før den innsatte prest hadde ofret røkelse på gullalteret i Det aller helligste. Mens presten oppholdt seg i Det aller helligste, ventet folket og ba om at Messias måtte komme. Da presten viste seg på ny, gikk man i gang med ofringen, basunene ble blåst og ofringen avsluttet." (Douglas Ezell, *Revelations of Revelation*, 48-49)

Niles taler på samme måte. "Over dette falt det deretter en stor stillhet i likhet med den halvttime-lange stillheten som kommer mellom blodofferet og ofringen av røkelse i den daglige liturgien." (D.T.Niles, *As Seeing the Invisible*, 63.) Spesielt minner stillheten om soningsdagen, den eneste fullstendige sabbat i året, den mest høytidelige tid for dom før løvhyttefesten. Isaac Williams sier om "stillheten i himmelen," "er soningsdagen, der presten er gått inn i Det aller helligste, og "ingen kan gå inn i tabernaklet før han er kommet ut." (I.Williams, *Revelation*, 132.) [sic]

Åp.8,2-5:

Deretter så jeg de sju engler som står framfor Gud, og det ble overrakt dem sju basuner. En annen engel, som hadde et røkelseskar av gull, kom og stilte seg ved alteret. Det ble gitt ham en stor mengde røkelse som han skulle legge til alle de helliges bønner på gullalteret foran tronen. Og fra engelens hånd steg det opp for Guds åsyn en sky av røkelse sammen med de helliges bønner. Så tok engelen røkelseskarret og fylte det med ild fra alteret og kastet ilden på jorden. Da kom det tordenbrak og drønn, lyn og jordskjelv.

Det er livsviktig at vi husker at Johannes beskriver sine syner slik de kom til ham i tiden, og ikke slik som kan kunne ha forstått deres historiske betydning. Den litterære formen i Åpenbaringsboken må holdes adskilt fra sin kronologiske betydning. Det syvende segl åpenbarer de syv basuner (Se Milligan, *Revelation*, 133.) og den syvende basun innvarsler det tredje ve – de syv siste plager. Det betyr ikke at de syv basunene i sin oppfyllelse fulgte etter det sjette segl i tid. Konteksten viser oss at dette er umulig, for det sjette segl beskriver verdens ende. Med den syvende basunen og de syv siste plagene er situasjonen annerledes, for vi leser at den syvende basun innebærer Guds vrede, og plagene sies å være fullendelsen av denne vreden. De er spesielt markert som "de siste" plager, mens de syv basuner innebærer tidligere domshandlinger. Se Åp.15,1.

Versene 2-6 i dette kapitlet bør sammenlignes med 15,5-8. Det sistnevnte beskriver avslutningen av tempeltjenesten. Ingen kan være i helligdommen,

for nå er tiden for dommen, motbildet til soningsdagen. Deretter kommer de syv siste plager som den guddommelige vrede avsluttes med. Situasjonen ved begynnelsen av basunene er her svært lik begynnelsen av plagene. Men legg merke til denne unntagelsen. Disse dommene innbyr menneskene til å omvende seg, mens dommen ved de syv siste plagene faller når tiden for omvendelse er forbi.

I Åp.8,2 ser vi at røkelseskaret av gull som inneholdt mye røkelse, men som senere blir kastet ned på jorden med ild, er en rest av soningsdagen. (Dr.N.H.Young i sier sin upubliserte avhandling "The Impact of the Jewish Day of Atonement Upon the Thought of the New Testament:" "Den eneste dagen da den spesielle daglige røkelsesblandingen ble ofret på gullalteret var på soningsdagen, og det var ikke tillatt å brenne denne spesielle røkelsen ved noen annen anledning. Dette forklarer Johannes' sammenblanding av alteret og røkelseskaret som han nevner i 8,3. Henvisningen til basunene ved innledningen til kapitlet er ytterligere en indikasjon på at vi er midt i bildet på soningsdagen, for basunene skulle innvarsle nyttår og den kommende dom på soningsdagen. Ennå mer passende er det at på selve soningsdagen forkynte basunene jubelåret, dagen for løslatelse og gjenopprettelse (jfr. den syvende basun i Åp.11,15,ff). På den måten blir Guds folks bønner besvart ved en hellig domshandling og befrielse, og dette har Johannes avbildet ved hjelp av symbolene fra soningsdagen." Sidene 367-368.) *For Israel var denne dagen enden på årets prøvetid. Enhver som ikke ydmyket seg for Herren ved å avstå fra alt arbeid, ved bønn, ved anger og ved faste, ble utryddet. På denne dagen ble den troende israelitten beseglet. Basunblåsningen ved begynnelsen av måneden kalte folket til omvendelse, men ved slutten av Yom Kippur var alt bare glede. I jubelåret ble det blåst i basunene ved slutten av denne dommens dag for å markere tiden for befrielse og glede.*

Symbolikken i det syvende segl der røkelseskaret blir kastet ned med ild markerer en slutt på bønnene og begynnelsen på dommen. Kristus sa at han skulle kaste ild ned på jorden. De som ikke besvarte hans "kom til meg alle dere som strever og bærer tunge byrder" ble mottakere av hans fryktelige vrede. Matt.11,20-24. 23,1-39.

Golgata var oppfyllelsen av soningsdagen. Se Hebr.9 og 10 og Rom.3,25. Men dommens dag er soningsdagens avslutning. Basunene innvarsler den endelige dom, og bruker det samme bildet som er forbundet med plagene i 15,7-8. De som avslår Kristi forsoning blir krevd å sørge for sin egen på den dagen. Den forsoningen er den annen død – en atskillelse fra Gud som er likeså virkelig som den Kristus opplevde på Golgata. De fire hornene på gullalteret som er nevnt i 9,13 henspiller også på soningsdagen. Sammenlign 2.Mos.30,10. R.Way, E.Giller og B.Brinsmead sier i sitt verk *The Consummation*: "Forspillet til basunene består av "tordenbrak, drønn, lyn og jordskjelv" (8,5), alle symboler på den endelige dom. Den skremmende forestillingen er levende forbundet med to andre lignende manifestasjoner i

historien: Guds besøk til Sinai (2.Mos.19,16-18), og Kristi korsfestelse (Matt.27,51).” R.Way, E.Giller og B.Brinsmead, ”The consummation,” et upublisert manuskript, 147, n.d.)

I denne teksten i Åp.8,2-6 blir alle de helliges bønner sett på som en kraft som beveger Guds allmakt.

Åp.11,19:

Da ble Guds tempel i himmelen åpnet, og kisten som er tegnet på hans pakt, ble synlig der inne. Og det kom lyn og drønn, tordenbrak og jordskjelv og store hagl.

Vi bør merke oss parallellen mellom den siste delen av dette verset og seglenes klimaks (6,12 ff), samt plagene (16,18-21). Det er åpenbart at disse høydepunktene peker på det samme momentet – de siste tegn på dommen ved Kristi komme. Paktskisten er symbolet på Guds rettferdighet. Det minner oss alle om loven som ble gitt på Sinai med lyn, torden og jordskjelv. Dens krav blir nå møtt med straff mot dem som har benektet Guds Lams stedfrotredende lidelse.

Etter seiersropet ved Kristi død markerte et jordskjelv at det hittil hemmelige sted for den hellige arken nå var blitt åpnet ved å rive forhenget i stykker. Åp.16,17 peker på en gjentakelse av ropet fra Golgata: ”Det er skjedd.” Midlertjenesten basert på de fortjenester som Kristi offer har brakt, opphører og nådens dør blir lukket like før plagene og den siste basun. Vi har med dette til hensikt å markere parallellen mellom Kristus som må tåle Guds vrede på våre vegne, og skjebnen til de ubotferdige som må drikke vredens beger selv. Begge blir symbolisert ved bildet fra soningsdagen.

Arken minner verdensaltet om at rettferdighet er grunnlaget, fundamentet og bolverket for all varig eksistens. Dens nådestol peker på foreningen mellom kjærlighet, barmhjertighet og rettferdighet, for at alle de angrende kan finne tilgivelse og forvandling.

På soningsdagen brakte det stenkede blod på soningslokket en ny begynnelse for enhver troende, og hvert femtiende år markerte denne handlingen begynnelsen av jubelåret med dets frihet for slaver, ettergivelse av gjeld, tilbakelevering av eiendom og alminnelig glede.

Hvor passende er det ikke at arken som fulgte basunene da de gikk rundt Jeriko og dets murer falt, må ses på som denne verdens fall og det himmelske Kana’ans tilsynekomst. Likesom basunene innvarslet soningsdagen, jubelåret og inngangen til Kana’an, så kan den profetiske rekken av basuner lede oss til den endelige avslutningen på synden, og oppfyllelsen av gledene og privilegiene i Guds rike. Som med hver kroningsseremoni i Israel, er det med denne symbolske fremstillingen, der trompetstøtene innvarsler den universelle åpenbaringen av Kristus som kongenes Konge. Soningsdagen hørte til tronbestigelsesfesten i Israel.

Likesom Kristus, som var evangeliet i legemlig skikkelse, og pekte på Det aller helligste ved sin død ved avslutningen på den jødiske tidsalder, må kirken, hans legeme, peke på den i disse siste dager. Det aller helligste som inneholdt loven og nådestolen med det bestenkede blod, var en symbolsk oppsummering av det evige evangelium. Evangeliet er den herlige løsningen på problemet om hvordan Gud kan være rettferdig og likevel kan rettferdiggjøre synderen, og hvordan han kunne forene lov og barmhjertighet. Det revnede forhenget (som symboliserte Kristi ofrede legeme) og bloddråpene, besvarer et "hvordan." På grunn av Kristus, vår nådestol, kan Gud være "trofast og rettferdig" når han tilgir synd. Loven er blitt æret, ikke foraktet ved korset, og den angrende synderen har lovbestemt rett til tilgivelse gjennom Himmelskjærlige forsøn. Se Rom.3,25-26, Hebr.10,19-20 og 1.Joh.1,9. Videre må kirken i dag peke på Det aller helligste i den himmelske helligdom fordi det er stedet for dommen. På soningsdagen fikk hele Israel beseglet sin skjebne ved øversteprestens tjeneste. *Yom Kippur* betydde en atskillelse for de bekjennende troende – de omvendte ble teltet sammen med Jahve, mens de ubotferdige med Asasel. Alt avhang av forholdet til Øversteprestens blod. Og i dag, før prøvetiden er slutt, fører forkynnelsen av det evige evangelium alle mennesker inn for Kristi kors, og alle blir dømt i forhold til hvordan de tar i mot Guds ubeskrivelige gave.¹¹

Disse konklusjonene ble fremsatt i *Ministry* for nesten tyve år siden (ca. 50 år i dag). De ble lagt inn i et manuskript noen år senere og sendt til SPA og deretter utgitt. Fordi den opprinnelige formen fra sekstiårene fremdeles kan ha noe å si til oss, og som bevis for at denne betraktningen omkring problemet med Hebr.9 er ikke noe overfladisk svar på de nye problemstillingene, vil vi tilby det i sin helhet.¹²

SONINGS DAGEN I 1. ENOK

Våre kommentarer i det tillegget det nettopp er referert til, samt billedbruken ved seglet og merket som viser utgangen på soningsdagen, kunne nok bli atskillig utvidet. Johannes hentet bilder enten fra ikke-kanoniske jødiske apokalyptiske skrifter, eller den vanlige bakgrunnen i tradisjonen, deriblant Det gamle testamente, der Satan blir fremstilt som den Asasel som blir dømt for evigheten.

Det er i 1.Enok 9,f at vi leser om endetidskrisen som fører til bindingen av Asasel og at han blir jaget ut i ørkenen. 1.Enok 55,3,ff taler om demoner som blir overgitt til avgrunnen. Sammenligning mellom Åp.20 og 1.Enok viser mange fellestrekk som er knyttet til den endelige avviklingen av synden og Asasel. Begge representerer den siste dom, forseglingen av avgrunnen, hvordan han blir lenkebundet og ikke lenger kan forføre folkeslagene, og den endelige ilden som rensker jorden.

1.Enok 10,4 forener temaet om ødemarken og dens demon Asasel og reflekterer med dette 3.Mos.16. I 1.Enok 9,22,ff er det Asasel som først blir dømt før han blir overgitt til avgrunnens ild. Selv de bøkene som de i Åp.20,12 har en viktig plass i 1.Enok. Se 47,3, 103,1,ff, 104,7 og 108,3.

Etter å ha gått over det ovennevnte, skriver N.H.Young om det samme temaet om beseglingen som Sir Isaac Newton viste til for århundrer siden:

Det er en mulighet for at bak Johannes beskrivelse, ut fra de to vinklingene – mellom dem som har dyrets merke og dem som har nektet å ta det (de som har Guds segl), mellom dem som blir funnet i Livets bok og dem som står i dommens bok – står igjen et bilde på de to utgangene i 3.Mos.16. Denne typen eksegese finner man også hos Filon og Origenes og i den apokalyptiske nøkkelen i Qumran. I et dokument fra begynnelsen av det første århundret, som kan stamme fra essenerne (*Abraham-apokalypsen*), finner vi bildebruken igjen, og i en apokalyptisk form som ligner på 1.Enok.

Tanken på Guds folks trofasthet i prøvetiden ligner svært på *Abraham-apokalypsen*...I denne er situasjonen kompleks, der har vi Asasel og de som er gitt til ham (forutbestemt), de som forlater hans gruppe (ved omvendelse til jødedommen), og de som kommer til ham fra Herrens gruppe (ved frafall).¹³

SONINGSDAGEN OG ÅPENBARINGEN 13

Den eskatologiske delingen mellom dem som er beseglet for Gud og dem som er merket for Satan synes å gi gjenlyd av den eskatologiske krise ved korsfestelsen da mennesker måtte velge mellom Kristus og Barabbas. Denne senere begivenheten var også blitt knyttet til seremoniene på soningsdagen da en bukk ble ofret på alteret og den andre løslatt og sendt ut i ørkenen.¹⁴ Sammenlign E.G.White's kommentarer til jødernes valg av Barabbas.¹⁵

Tidlig i dette kapitlet merket vi oss at Åpenbaringens tema er dommen, og at dette temaet var selve kjennemerket på den apokalyptiske litteraturen som begynner med Daniel. Det neste vi merket oss var at Daniel 9,24-27 som i sin profeti om korset brukte nøkkelordene i 3.Mos.16 (se 9,24) så vel som uttrykk om dommen (det er minst syv i disse fire versene – fastsatt, utryddet, ødelagt, erklæring, etc.), ble utvidet av Kristus i hans preken om dommen over verden. Så har vi igjen påpekt at kommentatorene har sett i Åpenbaringen en utvidelse av prekenen på Oljeberget likeså sikkert som det sistnevnte var en utvidelse av Dan.9,24-27. Slik gjorde Daniel dommen på korset og dommen over verden til ett samlet bilde. Soningsdagen er det bildet han brukte til å gjøre det. På samme måte tok Kristus soningstemaet som var forutsagt i Dan.9,26 og anvendte det på verdens lidenskap og lidelser i dommens tidsalder.

FREMTIDEN REKAPITULERER BEGIVENHETEN PÅ KORSET – Å GJØRE ENDE PÅ SYNDEN

Hendrikus Berkhof sier:

I alle evangeliene er de synoptiske uttalelsene om fremtiden oppsummert like før lidelseshistorien. Temaene går ut på at man må våke, at det blir undertrykkelse, kjærligheten blir kald, om flukt og til slutt spektakulære naturfenomener og Menneskesønnens komme i herlighet. Det er bemerkelsesverdig at alle disse temaene går igjen i de følgende kapitlene som dreier seg om Kristi lidelse, død og oppstandelse...Meningen er åpenbart at fremtiden vil vise – i en større, og til slutt verdensomfattende skala – en gjentakelse av det som skjedde ved Jesu korsfestelse og oppstandelse.¹⁶

Det er derfor overhodet ikke rart at soningsdagen skulle ha en viktig plass i boken som har mer å si om slutten for verden enn noen annen bibeltekst.. I Åpenbaringen soner Kristus for synden i den opprinnelige betydningen av *kipper*¹⁷ – å bli kvitt synden ved å sende den tilbake over opphavets hode, for at hans folk kan ha full glede av pakten med ham. Domsscenene i Åpenbaringen, med sitt høydepunkt i fordømmelsen og utryddelsen av dyret, den falske profet, skjøgen, dragen og alle de onde som er representert av disse, viser oss soningsdagen i dens fullbyrdelse. Det er ”den endelige renselsen av universet fra synd og syndere.”¹⁸ Det er fullt ut sant, som Ellen White skrev for lenge siden – vi lever ved avslutningen av den store forsoningsdagen.¹⁹

FOTNOTER

1. I gammeltestamentlig tid symboliserte helligdomserfaringen Guds rikes tilstand på jorden. Ødeleggelsen av templet av babylonerne viser tilsynelatende at hedningene har seiret over Guds rike, som ved tidligere anledninger, da vanhelligelse vitnet om Israels manglende tillit til Gud.

Hiskia, Josia og Nehemia rensset alle templet da landet på ny helliget seg til Jahve. Kristi aksjon i tempelgården både ved begynnelsen og ved slutten av hans tjeneste, var et forbilde på hans gjerning som dommer, og vitnet om hans misjon med henblikk på avslutningen. Tenk over McKelveys kommentar:

Jesu inntog i Jerusalem blir av alle de fire evangelistene tolket som oppfyllelsen av endetidshåpet om at Messias skal komme til Sion. Matteus og Johannes siterte faktisk Sak.9,9, og Lukas bruker tittelen ”konge.” Markus, som er mer forbeholden henter også fram det messianske innslaget i begivenheten. Dette fremgår klart av hilsenen ”Davids Sønn” i den foregående fortellingen (10,27,f), henvisningen til talen på Oljeberget, Jesu forutseenhet og alt i forbindelse med lånet av eselføllet, opplysningen at ingen hadde før ridd på dyret (d.v.s. det var nytt og derfor spesielt egnet til et spesielt formål), æresbevisningene ved at man la klærne på veien (jfr. 2.Kong.9,13), og beskrivelsen av ”han som kommer” (ὁ ἐρχόμενος), for ikke å nevne hilsningen *hosianna*. Det er egentlig den andre evangelisten som gir inntoget den fulle betydning, fordi han beskriver det som en begivenhet i sin egen rett, og ikke (som Matteus og Lukas) som en forberedelse til rensingen av templet. Han sier at Jesus red inn i Jerusalem, gikk inn i templet, så seg omkring, og gikk så til Betania der prosesjonen hadde startet, og templet blir ikke rensset før dagen etter. Matteus for sin del understreker inntogets eskatologiske natur ved å innlede med ordene fra Sak.9,9, med profetien fra Jes.62,11 om vindikasjonen av Jerusalem (21,5).

Vi er sannsynligvis mest etter Jesu sinn hvis vi sier at han med sitt inntog ville gi en dramatisk stadfestelse, som en billedlig handling, på Gudsrikets komme. Jesu tjeneste i Jerusalem inneholder essensen av alt han gjorde hele tiden, å forkynne Gudsrikets komme og å kalle Israel til omvendelse (Mark.1,14,f, Matt.11,20 o.lign.)

Etter å ha beskrevet rensingen av templet vender Markus tilbake til fikentreet, åpenbart for å forklare, der han merker seg at det hadde visnet helt fra roten (11,20,ff). Til slutt gjengir han spørsmålet om autoritet (11,27-33, jfr. lignende tekster). Når vi kommer til historien om fikentreet som kommer i følge med rensingen, kan saken bare henspille på det som Jesus gjorde i templet (se Mark. og Matt.). Lignelsen om arveløshet og ødeleggelse av de troløse og onde husholdere må sannsynligvis bli inkludert i Markus' tolkning av rensingen, siden det straks følges opp med et spørsmål om autoritet, og fortsetter med temaet om dommen ved bruken av Jer.7,11 ved rensingen.

Slik blir Jesus betegnet som den som rensar templet og så å si helliger det på ny, slik at han, templets Herre, kan bruke det. Matteus beskriver den rensede forgården som scenen for slike endetidshandlinger som å åpne blindes øyne og få den lamme til å gå (21,14 ff).

Renselsen av templet er en profetisk handling, likesom inntoget i Jerusalem. Det peker på Gudsrikets komme. Riket samsvarer med Israels skjebne som Guds folk. (R.J.McKelvey, *The New Temple* [London,1969], 59-60, 61, 63, 66.)

2. Karl Helm, *Jesus, the World's Perfecter* (Philadelphia, 1961), 142.
3. Se Appendiks, "Dan.9,24 og prekenen på Oljeberget."
4. William Milligan, *Lectures on the Apocalypse* (London, 1892), 42-43.
5. T. F. Glasson, *The Revelation of John* (Cambridge, 1965), 118.
6. Se *The Expositor's Greek New Testament* om Åp. 20,1-3.
7. Vi har bare referert til opplagte tilfeller. Kommentatorene har sett andre.

For eksempel, *Anchor Bible* om Åp. 17 disse kommentarene:

Skjøgen har her to karaktertrekk. Hun holder et gullbeger (vers 4) og hun har et mystisk navn på sin panne (vers 5). Man husker at de hellige redskaper var laget av gull. Øverstepresten Simon er fremstilt med et beger med drikkoffer i Sir.50,14-15; tidspunktet er sannsynligvis soningsdagen, og vinen er beskrevet som "blodet fra druen" (RSV). I bildet av skjøgen kan vi her ha en parodi på øverstepresten på soningsdagen som bærer den spesielle drakten for denne anledningen og holder drikkofferet i hånden. Men i stedet for det hellige navn på hans panne bærer "presteskjøgen" navnet Babylon, mor til skjøgene og styggedommene på jorden, en tittel som er beskrevet i Esek.16,43-45 (RSV), Der Jahve taler om Jerusalems usedelighet.

Ironien forsterkes ved symbolet på den høye prestemitraen, i likhet med ofringene, fremstilt ved tilgivelse for bestemte synder. (J.M.Ford, *Revelation, the Anchor Bible* (Garden City, 1975), 288.)

8. D.T.Niles, *As Seeing the Invisible* (New York, 1961), 109-112.
9. P.Carringtoll, *The Meaning of the Revelation* (London, 1931), 261-262,
10. Se Appendiks, "A. Farrer om soningsdagen og Dan.8,14 i Åpenbaringen."
11. Desmond Ford, "Commentary on Revelation," upublisert manuskript, 203, 204, 205, 268-270,
12. Se Tillegg om "Soningsdagen i Åpenbaringsboken."
13. N.H.Young, "The Impact of the Jewish Day of Atonement upon New Testament Thoughts," upublisert doktoravhandling (Manchester, 1973), 363, 365.
14. See H.Koster, *Synoptische Überlieferung bei den apostolischen Vatern* (Berlin,1957), 156.
15. Se *Desire of Ages*, 739 (*Slektens håp, Alfa og omega* bind 4-5) og *SDA Bible Commentary* 5,1105.
16. H.Berkhof, *Well-founded Hope* (Richmond, 1969), 23, 24.
17. Se *TDNT* 3,302. Opprinnelig betydde *kipper* å "stryke bort" eller "viske ut."
18. *Patriarchs and Prophets*, s. 358, (*Alfa og omega* bind 1 og 2).
19. *Testimonies bind 5*, 472.

5. KAPITEL

OVERSIKT OG LØSNING PÅ PROBLEMET OG DE PRAKTISKE KONSEKVENSER

OVERSIKT OVER KAPITEL FEM

Oversikt og løsning på problemet, og de praktiske konsekvensene
 Oversikt over problemet
 Tekster om den undersøkende dom
 Nye fremskritt i adventistisk eskatologi
 Daniel 8,14 – fødestedet til læren om endetiden i Det nye testamente
 Det apotelesmatiske prinsipp
 Definisjon og eksempler på det apotelesmatiske prinsipp
 Det apotelesmatiske prinsipp i Daniels bok
 Daniel 9,24 og apotelesmatisk tolkning
 Innvarslet (realisert) og fullbyrdet eskatologi
 Praktiske konsekvenser
 Fotnoter

Tillegg som er spesielt aktuelle for dette kapitlet

1. Sitater om innledet eskatologi
2. De praktiske følger av evangeliet i Det nye testamente
3. Bibelens lære om dommen
4. Forholdet mellom innledet eskatologi (det første komme) og fullbyrdet eskatologi (det annet komme).

OVERSIKT OVER PROBLEMET

I adventistenes tidsalder for bibeltekst-bevis (inntil vårt seminar ble opprettet), inneholdt de populære presentasjonene av helligdomslæren vanligvis følgende påstander:

1. Helligdommen på jorden med sine to avdelinger var en fremstilling av den himmelske helligdommen, som var større, og som også hadde to avdelinger med et skille imellom.

2. "Innenfor forhenget" betyr innenfor det første forhenget, og vår Herre oppholdt seg i den første avdelingen i den himmelske helligdommen inntil 1844.

3. I løpet av hans prestetjeneste blir våre synder skrevet ned i bøker etter hvert som vi bekjenner dem.

4. År-dagsprinsippet som brukes gjør 1798 til begynnelsen på endens tid, og 1844 til begynnelsen av dommen. Dette prinsippet er klart bibelsk.

5. Denne dommen angår bare Kristi bekjennende etterfølgere, for at man skal finne ut om hvorvidt de er verdig for det evige liv.

6. Når den undersøkende dom er over, vil Kristus avslutte sin tjeneste der oppe og komme tilbake til jorden etter de syv siste plager.

7. Dan. 7,9-13 er et bilde på Guds granskning av de helliges synder.

8. Dan. 8,14 dreier seg også om dommen over de hellige.

9. Matt. 25,1-13 er en allegorisk profeti om 1844-bevegelsen, og den lukkede dør er helligdommens første avdeling.

10. Åp. 14,7 er en profeti om den undersøkende dom.

11. Kristus kunne ikke ha kommet igjen før 1844.

12. Frelsen avhenger ikke bare av rettferdiggjørelse, men også av tilstrekkelig helliggjørelse – aller mest det å gjenspeile Jesus fullstendig. Siden syvendedags-adventistene begynte med vitenskapelig utleggelse – den eksegese som tar originalspråkene med i betraktningen, samt historiske og litterære forhold og det lyset arkeologien kaster over Skriften etc. – er alle de ovennevnte påstandene gjentatte ganger blitt utfordret av adventist-teologer, og flere av dem er blitt fordømt av flertallet av dem som gikk for å være spesialister på disse delene av Skriften. Forkynnelsen av helligdomslæren har i stor grad blitt fortiet i både menigheten og i det offentlige. Fagteologisk forsvar for alle de ovennevnte påstandene mangler – vi trykker rikelig med skrifter, men ikke om det temaet som anses som grunnleggende for vårt budskap.

Det er kanskje typisk for vår usikkerhet at man ikke ville ta imot utfordringen fra tidligere adventister om å gi adventist-teologer som ønsket å forsvare våre tradisjonelle oppfatninger, ansvaret for bare halvparten av tidsskriftene, eller halvparten av radi-programmene.

E.S.Ballenger, som tidligere bekjent av Ellen G. White, og en tid menighetens

skolesekretær i California, skrev slik:

Det er et viktig faktum som styrker meg i den kurs jeg følger nå: At ingen representant for samfunnet har forsøkt å vise meg hvor jeg har fremstilt deres praksis og læresetninger galt. Dere har ikke bare forsømt å gjøre dette, men dere har nektet å sette dere ned å samtale med meg for å kunne rette på det dere anser for å være feilaktig i våre publikasjoner.

Videre har vi gjentatte ganger tilbudt, og fremdeles tilbyr vi anerkjente representanter for samfunnet å bruke så mye som halvparten av vårt blad så lenge som man måtte ønske det, for å vise våre lesere om det finnes noen, eller å påvise alle de falske påstandene dere mener å ha oppdaget, men ingen har tatt i mot det. Fordi en gruppe av våre venner var hjelpsomme, kunne vi tilby å betale for en serie radioprogrammer og gi dere halvparten av tiden kostnadsfritt, dersom dere ville diskutere våre synspunkter over radio. Dette storsinnede tilbudet ble avslått. Hvis dere ble invitert til å forsvare sabbaten, dåpen, eller menneskets natur i hvilket som helst ledende religiøst tidsskrift, ville dere da ha avslått tilbudet?¹

En av grunnene til adventist-teologenes uvilje mot å ta imot slike utfordringer er vår økte forståelse av vår tidligere historie. Mens det en gang var antatt at læren om den undersøkende dom kom like etter skuffelsen, vet vi nå at det gikk nesten femten år før den ble skikkelig antatt, og så sent som tidlig på femtitallet hadde ikke James White godtatt den. På samme måte er det blitt umulig fortsatt å benekte dette, selv om vi nektet for at man trodde at prøvetiden for verden endte i 1844, og at Ellen og James White trodde det. Mens generalkonferensens president, G.I. Butler kunne påstå at vi aldri hadde trukket noen av våre påstander i våre tidligere publikasjoner tilbake, har bevisene fra senere år atter vist hvor feilaktig dette var.

Men hovedgrunnen til at man ikke lenger er så ivrig etter å fremme de tradisjonelle forklaringene i helligdomslæren, er at man har en voksende bibelkunnskap fra fagteologer, som ved å studere originalspråkene har påvist at visse nøkkelposisjoner er tolkningsmessig uholdbare. Derfor har menn som Dr. Loasby stadig kunnet vise sine klasser at den tradisjonelle helligdomslæren var bygd på sand. I dag har vi avhandling etter avhandling skrevet ved Andrews, som taler mot de eldre oppfatningene. For eksempel har de siste studiene av begrepet "innenfor forhenget" vist at det ikke dreier seg om det første forhenget i helligdommen. Andre studier påpeker at den første avdeling av helligdommen var et midlertidig symbol på den gamle pakts tidsalder, tiden for forbilder og skygger, mens den andre avdelingen pekte på substansen – nemlig selve himmelen, der Kristus gikk inn etter korset for å oppfylle det som soningsdagen var et bilde på.²

Enkelte ting kan nå sies med full sikkerhet, og de fleste av våre teologer som har arbeidet med disse spørsmålene er enige om de følgende punktene:

1. Hebreerbrevet beskriver ikke vår tradisjonelle helligdomslære.
2. Hebreerbrevet sier at Kristus gikk inn i Det Aller Helligste ved sin himmelfart, og satte seg ved Guds høyre hånd.
3. Hebreerbrevet sier at den første avdeling var et bilde på tiden for de mosaiske seremoniene, og sier ingen steder at den skal forstås som en egen fase i helligdomstjenesten.
4. Renselsen av helligdommen i Heb.9,23 refererer seg til det Kristus fullførte ved

sin død, og det var allerede fullført da brevet ble skrevet.

5. Bibelen beviser ikke noe sted at en dag står for et år i symbolske profetier.

6. Daniel 9 benytter ikke år-dagsprisset. Det nevnes ikke dager i det hele tatt.

7. Tekstsammenhengen i Dan. 8,10-14 sier ingen ting om at de helliges synder har gjort den himmelske helligdom uren, men den sier en hel del om den onde makt på jorden som trækker ned den jordiske helligdommen. Som man kan vente, betyr det greske (hebraiske) ordet $\nu\delta\iota\kappa\eta$, at løftet i 8,14 er "vindikere", "rettferdiggjøre" eller "gjenopprette" – og ingen av disse er hentet fra seremonien i 3.Mos.16.

8. Bare Antiokus Epifanes svarer til hovedtrekkene ved det lille horn i Dan.8, og den foraktelige personen i Dan.11. Alle andre oppfyllelser, slike som det hedenske og det pavelige Rom er oppfyllelser mer i prinsippet enn i detalj.

9. Dan.8,14 er et svar på et spørsmål om hvor lenge denne onde makt skal få ha fremgang – ikke en advarsel om en undersøkende dom over de hellige.

10. Dan.7,9-13 er en domsscene der det lille horn står i sentrum, ikke de hellige.

11. Åp.14,7 taler om dommen over Babylon, ikke de hellige.

12. Det Nye Testamente forutsier ingen steder at det skal gå tjuve århundrer mellom det første og det annet komme, men forutsier Kristi snare komme i det århundret evangeliene og brevene ble skrevet.

13. Det er ingen ting hverken i det nye eller det gamle testamente som sier at helligdommen blir gjort uren når vi bekjenner våre synder.

14. Blod fra ofringene for det vanlige folk ble ikke brakt inn i den første avdelingen. At blod ble brakt inn der overhodet, var en meget sjelden foreteelse.

15. Det Nye Testamente sier ikke at Kristus bærer synden inn i den himmelske helligdommen som den jordiske presten gjorde i den jordiske, slik det er forklart av adventistene.

16. Det er ganske umulig å være dogmatisk når det gjelder de nøyaktige tidspunktene for profetienes oppfyllelse.

17. Det er ikke noe bevis for at den 22.oktober var den tiende dagen i den syvende måned i 1844.

18. Da våre pionerer, deriblant Ellen G. White, anvendte Matt.25,1-13 på 1844-bevegelsen og identifiserte Kristi inngang i Det Aller Helligste med brudgommens komme den 22.oktober 1844, inntok de en posisjon som er tolkningsmessig umulig å forsvare. (Se kap.6 i dette manuskriptet over dette og følgende punkter).

19. Våre pionerer, også Ellen White, tok feil om "den lukkede dør", og opprettholdt denne feiltagelsen til omtrent 1851.

20. Det finnes ingen klare bibeltekster som beskriver den undersøkende dom.

TEKSTER OM DEN UNDERSØKENDE DOM

Vi vil gjerne utvide det siste punktet, siden det ikke er blitt gjort hittil i dette manuskriptet.

Det er ikke legitimt å etablere en fundamental læresetning hverken på forbildene eller symbolene i profetiene. Dette er generelt erkjent av eksegeter i dag, også blant adventistene. Begge forbilder og profetier kan brukes i tillegg når klare lærepunkter eller Bibelen viser seg å avgjøre hva som anses som sant om temaet det gjelder.

Ap.gj.3,19-20 blir igjen og igjen brukt som grunnleggende bevis i våre bøker for den undersøkende dom. La oss merke oss teksten i ulike versjoner:

Gjør derfor bot og vend om, så skal deres synder bli strøket ut. Da skal Herren gi tider med lindring, og han skal sende den Messias som er bestemt for dere, Jesus. (*Det norske bibelselskap, 1978*).

Så fatt da et annet sinn og vend om, for at eders synder må bli utslettet, så husvarelsens tider kan komme fra Herrens åsyn og han kan sende eder den for eder utkårede Messias, Jesus. (*Det norske bibelselskap, 1930*).

Gjør derfor bot og omvend dere, for at deres synder kan bli strøket ut, når tiden for helbredelse skal komme fra Herrens nærvær, og han skal sende Jesus Kristus som før var blitt forkynt for dere. (*King James-versjonen*).

Omvend dere, og vend dere til Gud, slik at deres synder kan bli strøket ut, så tider med forfriskning kan komme fra Herren, og han kan sende Kristus, som er blitt utpekt for dere – nemlig Jesus. (*New International Version*).

Omvend dere, og vend dere til Gud, slik at deres synder kan bli strøket ut. Da vil Herren gi dere en tid med helbredelse og sende dere den Messias han allerede har utpekt, nemlig Jesus. (*New English Bible*).

Man vil legge merke til at gjengivelsen i King James-bibelen ikke er korrekt. Det greske uttrykket *hopos* står også i Matt.22.15, Luk.24,20, Matt.6,2, 4, 5, 16, og 18, samt Ap.gj.9,2 etc. som når det er brukt adverbialt betyr "på hvilken måte," "eller ved hvilke midler," som en konjunksjon betyr det "for at" eller "i den hensikt at." Bare den katolske Douay (blant de versjonene vi er kjent med) er enig med King James-versjonen. Men vi er ikke avhengig av den opprinnelige i vår vurdering. Sammenligning med Ap.gj.2,38 i det forrige kapittel gjør meningen uutslettelig klar. Merk:

Ap.gj.2,38

Vend om
og la dere døpe
så dere får tilgivelse for syndene
og dere skal få Den Hellige Ånds
gave.

Ap.gj.3,19-20

Gjør derfor bot
og vend om
så deres synder kan bli strøket ut
tiden for helbredelse skal komme
fra Herrens nærvær

Legg merke til at utslettelsen av syndene er det samme som tilgivelse for syndene. Å forsøke å skille mellom disse er helt kunstig, og er ikke støttet noe sted i Skriften. Se Salme 51,3-4.

Peter talte til jødene som sto rett foran ham, ikke lenge etter Kristi oppstandelse. Han lofte en velsignelse nå, ikke en som skulle utsettes i tusener av år. Alle verbene betegner begivenheter som skulle finne sted der og da, angeren, omvendelsen, utslettelsen av synden og den kommende forfriskningen. En typisk uttalelse fra kommentatorene er det følgende:

Selv om Peter synes å tillate en viss unnskyldning for uvitenhet, er det likevel kun oppriktig anger om kan utslette forbrytelsen å forkaste Messias, og derved muliggjøre hans gjenkomst med velsignelse. Setningene i 19-21 må tolkes i lyset av de mange profetiene om velsignelsene for Israel og

folkeslagene i det kommende riket. Det ville være en absurd anakronisme å anta at Peter skulle anvende den på kirken ved en åndeliggjøring.³

Teksten gjør det klart at det fremdeles var tid for Israel til å omvende seg og bringe evangeliet til verden slik at Jesus kunne komme i deres tid. Men det står ingen ting her om den undersøkende dom. Den utslettelsen av synden som det tales om er identisk med den tilgivelsen som blir gitt straks ved omvendelsen. Når man ser nøye på teksten viser det seg at utslettelsen av synden er nærmere knyttet til den foregående setningen enn den neste. Adventist-fortolkere har snudd om på dette, og sett bort fra det opprinnelige og forbigått den parallelle teksten i 2,38. Anger og omvendelse skulle bringe tilgivelse eller utslettelse av syndene, og så skulle resultatet bli Åndens gaver som ville bli gitt, føre til en universell utbredelse av evangeliet like før Jesu gjenkomst.

På grunn av kjennskapen til det greske uttrykket *hopos* har noen adventist-forfattere enten avstått fra å bruke dette uttrykket som et tekstbevis, eller de har brukt det med forsiktighet. Selv Uriah Smith brukte det mer i retorisk hensikt enn i dogmatisk. Se *Daniel and the Revelation*, side 385, revidert utgave, eller side 365 i eldre utgaver. Den reviderte utgaven har en referanse til Smiths bruk av teksten på side 656, der det er brukt som en ellipse for menighetsvekkelse blant ikke-adventister i det nittende århundret. Vi vil gjerne understreke at en fair bruk av teksten vil knytte sammen utslettelsen av syndene ved anger og omvendelse på Peters tid, i stedet for en dom like før Jesu gjenkomst.

1.Pet.4,17 er et viktig tekstbevis for den undersøkende dom. La oss se på flere versjoner av det.

For tiden er kommet da dommen må begynne med Guds hus, og hvis det først begynner med oss, hva skal da enden bli for dem som ikke adlyde Guds evangelium? (1.Pet.4,17, *King James-versjonen*).

For nå er timen kommet da dommen skal begynne, og den skal begynne med Guds eget folk. Men kommer dommen over oss først, hvordan går det da til slutt med dem som er ulydige mot Guds evangelium? (*Det norske bibelselskap, 1978*).

For det er nu tiden skal begynne med Guds hus, men begynner det med oss, hva blir da enden for dem som ikke vil tro Guds evangelium? (*Det norske bibelselskap, 1930*).

For det er nå tiden for dommen til å begynne med Guds familie, og hvis det begynner med oss, hva vil utkommet bli for dem som ikke adlyder Guds evangelium? (*New International Version*).

Tiden er nå kommet til at dommen skal begynne, og den begynner med Guds egen husholdning. Og hvis den starter med dere, hvordan vil den ende for dem som nekter å adlyde Guds evangelium? (*New English Bible*).

Vi skal merke oss at det sentrale emnet i siste halvdel av 1.Pet.4 er den uunngåelige ildprøven for de troende. Likesom det er med 3,14, ser det ut til at forfølgelser har blusset opp på Peters tid. Vi vil igjen se på den typiske tolkningen av betydningen i

denne teksten:

Begrepet at dommen skal begynne med Guds hus er utledet av slike tekster som Amos 3,2, Jer.7,8-15, 25,29 f og Esek.9,6. Det innebærer at forfølgelser og anfektelser for de kristne er en del av Guds mishag over synden, men de kommer over dem for å rense bort det onde, og ikke for å fordømme (jfr. 1,6f). Lignende tekster er funnet i Joh.15,2, 1.Kor.11,31 f og 2.Tess.1,3-8. På grunn av disse disiplinære handlinger fra Guds side blir de rettfærdige frelst under vanskeligheter...d.v.s. veien til livet er vanskelig...⁴

Det finnes ingen legitim måte å bruke 1.Pet.4,17 som et grunnlag for Adventist-samfunnets dogme om den undersøkende dom. Peter talte om en tid som allerede var kommet, ikke en som skulle komme to tusen år senere.

Luk.20,35 blir også brukt til å støtte læren om den undersøkende dom. Den lyder slik:

Men de som blir funnet verdige til å være med i den kommende verden og oppstandelsen fra de døde, de tar ikke til ekte og tas ikke til ekte. (*Det norske bibelselskap, 1978*).

Men de som aktes verdige til å få del i hin verden og i oppstandelsen fra de døde, de hverken tar til ekte, eller gis til ekte. (*Det norske bibelselskap, 1930*).

Men de som blir ansett som verdige til å nå fram til den tidsalderen og til de dødes oppstandelse gifter seg ikke og blir ikke bortgiftet. (*Revised Standard Version*).

Men de som er blitt bedømt som verdige til en plass i den andre verden og til oppstandelsen fra de døde, gifter seg ikke. (*New English Bible*).

Teksten sier slett ingen ting om hvorvidt de "som blir aktet verdige" er noe som er gjort for alle i et brøkdels sekund, eller hvorvidt det er en tidkrevende prosess som går over 130 år.

Ingen som leser denne teksten vil dermed komme opp med vårt begrep om den undersøkende dom. Når man leser videre og kommer til vers 37 blir det klart at Gud allerede på Jesu tid hadde bestemt at noen av de hellige skulle bli frelst. Atskillige er navngitt, og vi kunne legge dem til listen som ble oppreist fra graven ved Jesu død og oppstandelse, og som steg opp til himmelen med ham uten det privilegium å bli underkastet den undersøkende dom.

Åp.11,18 er en annen tekst som er brukt av noen for å støtte læren om den undersøkende dom. Den lyder slik:

Hedningefolkene ble harme, men nå er din vredes-dag kommet, og tiden da de døde skal dømmes. Da skal du lønne dine tjenere, profetene og de hellige og dem som frykter ditt navn, små og store, og ødelegge dem som ødelegger jorden. (*Det norske bibelselskap, 1978*).

Men denne teksten er en del av den syvende basun, det tredje ve som følger Kristi overtakelse av verdens riker. Det tredje ve er det samme som de syv siste plager. "Din vrede er kommer" har å gjøre med den vreden som truet i 14,9-11 og ble beskrevet i kapitlene 15 og 16. Denne tiden er godt forbi 1844, og verset kan ikke brukes legitimt på læren om den undersøkende dom.

Vi har tidligere merket oss at Åp.14,7 blir forklart av senere tekster i Åpenbaringen som omtaler "timen" og "dommen." Nøkkelttekster er 6,9-11, 14,18-20, 16,5 og 7, 17,1, 16,8, 10,20, 19,2 og 11 og 20,11-15. *Johannes bruker aldri i sitt evangelium, sine brev eller i Åpenbaringen ordet "dom" på noen annen måte enn i negativ betydning der han taler om de onde.* Åp.14,7 er derfor en parallell til Dan.7,9-10, og har de onde i søkelyset, og tilbyr oppreisning for de hellige. James White forsto disse tekstene slik. Se *Advent Review* for august 1850. Og det samme gjelder det store flertallet av kommentatorer fra uminnelige tider.

Alle vurderingene av dette temaet må omfatte tekstene som klart viser at Gud til enhver tid vet hvem som blir frelst. Se 2.Tim.2,19 og Joh.10,14, Luk.23,43 og Matt.22,32. I tillegg understreker Det nye testamente en fullbyrdet forsoning og det umulige i at den som stoler på Kristus skal bli fordømt, og dette er noe som bør vies tilbørlig oppmerksomhet. Se Hebr.1,3, Rom.5,6-11, 8,33-34, 1.Joh.4,17 og Joh.5,24. Den kristne er ikke som en skoleelev som ser fram til eksamen med skrekk. Det er en som har tatt denne eksamen i hans sted og sørget for at man kan stole på ham, og det vellykkede utkommet av denne tidligere prøven vil bli godskrevet den troendes konto.

Det er absolutt sant at den bekjennende kristne må stå for Guds domstol. Klare tekster som 2.Kor.5,10 og Rom.14,10 sier dette. Men han står der bare i skikkelse av sin Representant – og ikke selv i fysisk forstand, for Guds synlige herlighet. Dette er en del av de gode nyheter i evangeliet. Derfor står det i Kol.1,20-22:

...og ved ham forsoner alle ting med seg selv, alt i himmelen og på jorden, da han skapte fred ved hans blod på korset. Også dere var en gang fremmede og fiender av Gud i sinn og tanke på grunn av deres onde gjerninger. Men nå har han forsonet dere med seg selv, da Kristus led døden med sitt jordiske legeme. Hellige, uten feil og uangripelige ville han stille dere fram for seg. (*Det norske bibelselskap, 1978*).

Enok, Abel, Abraham, Isak, Jakob m.fl., den botferdige røveren, de mange oppstandne, vitner om Guds intime kjenneskap til enhver av oss og vår skjebne. Se Hebr.11,4-5 og den følgende listen av verdige som skal fullkommengjøres samtidig med oss, ifølge kapitlets konklusjon.

Men gjør ikke Gud denne undersøkende dom for englenes skyld? Eller for menneskene? Nei, englene selv er kjent med hjertenes tanker og beveggrunner,⁵ og hva slags nytte kan en usynlig undersøkelse ha for den store masse av en sovende menneskehet? Det er sant at dommen som det tales om i Skriften vinner tilbake Guds rettferdighet overfor universet i den forstand at det skaper en felles forståelse av hans rettferdige beslutninger. Men dette skjer i et brøkdels sekund for de levende ved Kristi gjenkomst og de påfølgende oppstandelsene. Se 2.Tim.4,1. Guds rettferdige tildeling av enhvers skjebne – til mennesker og engler – og tildelingen av den evige nådelønn, som selvsagt åpenbarer hans rettferdighet – det vitner om at han er verdig all tillit. Rom.3,3, Ef.3,9-10. Ingen usynlig dom kan legge noe til det. Korset selv var Guds viktigste

vindikasjon. Se Rom.3,26.

Bibelen forkynner visselig en dom for alle mennesker, men det er en som ikke inneholder noe skremsel for den sanne troende. Han kan som Paulus si:

Jeg har stridd den gode strid, fullført løpet og bevart troen. Så ligger rettferdighetens krans ferdig for meg. Den skal Herren, den rettferdige dommer, gi meg på den store dagen, ja, ikke bare meg, men alle som har elsket ham og ventet på at han skal komme i herlighet. (2.Tim.7-8)

Men det er ikke nok å si det. Det er likeså sikkert at skjebnene blir avgjort og beseglet mens Kristus fremdeles er øversteprest der oppe, og blir offentliggjort ved hans gjenkomst. Dette er sannheten om dommen før Kristi gjenkomst. På et hvert punkt i sin forbønnstjeneste vet Kristus hvorvidt de bekjennende troende i sannhet holder fast ved ham. Mens de stoler på ham som sin Frelser, med den tillit som viser seg i lojalitet og lydighet, representerer han dem for sin Fader, og deres skjebne vil uten tvil være trygge.⁶

Vi må alltid huske at 1.Kor.4,4 taler om en dom for oss alle før vår Herres gjenkomst, at Åp.22,11 peker på en tid da skjebnene blir bestemt for godt ved *parousia* (gjenkomsten), og tekstene 2.Tim.4,1, 1.Kor.4,5, Matt.25,31-32, 13,24-30, 36-43 og 47-50, Joh.12,44-48, Hebr.9,27 og 29, Ap.gj.10,42, 1.Pet.4,5 og 1.Kor.3,13, som forteller om hvordan vår stilling inn for Gud blir åpenbart på den siste dag. Nøkkeluttrykk i denne siste gruppen av tekster er "manifestasjon," "avsløring eller åpenbaring," "ved verdens ende," og "på den siste dag."

Se også 2.Tess.1,5-10 og sammenlign med Rom.2,5-8 og 16. Disse siste tekstene gjør det klart at begge disse som har vært tålmodige i å gjøre det gode, og de som ikke adlyder sannheten, de som trenger hvile fra forfølgelser, og de som forfølger – begge grupper er avslørt for hva de er når Kristus virkelig kommer i sin herlighet. Fordi de hellige skal være sammen med Kristus i dommen til og med over englene, må de selv bli dømt først – d.v.s. bli funnet å være i Kristus når prøvetiden tar slutt.

Når det gjelder stryking av navn, (Åp.3,5), var dette et faktum på Johannes' tid, og foregår ut gjennom hele Kristi pretestjeneste. Sammenlign Matt.10,32-33 og Luk.12,8-9. Men når prøvetiden slutter, vil alle de som har navnene i livets bok være beseglet for herligheten fordi de ikke har oppgitt Kristi fullkomne fortjeneste som ble tidelt dem gjennom troen og stadfestet ved et hellig liv. Når vi forstår hva Det nye testamente mener med rettferdiggjørelse som Guds endelige kjennelse for oss på forhånd, da vil vi synge av fryd og med glede vitne om hans frelsende nåde.

NYE FREMSKRITT I ADVENTISTISK ESKATOLOGI

Vi vil nå vende oss til det positive som adventismen har oppnådd ved nyere fortolkninger. De fleste av disse er blitt dokumentert på andre steder i dette manuskriptet.

1. Det tyvende århundret har bevitnet en forbausende fornyet interesse for apokalyptikken, d.v.s. slik litteratur som Daniel og Åpenbaringen.

G.E.Ladd skriver:

Vi er nå vitne til en renessanse når det gjelder interessen for apokalyptisk

litteratur og teologi. En av Tysklands mest innflytelsesrike teologer i Det nye testamente, Ernst Käsemann, gav ut et essay med tittelen "Den kristne teologis begynnelse" for knapt ti år siden. Käsemann bygger sin påstand på en formkritisk analyse av Matteus-evangeliet og fastslår at det skjedde en teologisk bevegelse etter påsken der de opprinnelige kristne jødene tolket Jesu oppstandelse i lys av jødisk endetidsprofeti. Jesus var ikke en apokalyptiker, han forkynte "Guds umiddelbare nærvær." Videre kan ikke Kristi forkynnelse egentlig beskrives som teologi. Opprinnelig jødekristen endetidslære blir derfor "all kristen teologis mor." "Hjertet av den primitive kristne apokalyptikken...er Guds og Kristi tronbestigelse som endetidens Menneskesønn." Det sentrale tema var håpet om Menneskesønnens komme til sin tronbestigelse, og det er et spørsmål om hvorvidt den kristne teologi noensinne kan duge, eller være legitim uten denne hensikten som fremsto ut fra påskeerfaringen og la grunnen for "påsketroen."

Freedman går så langt som å si: "Oppdagelsen og det påfølgende bevis for den kontrollerende faktor i litteraturen i Det nye testamente er apokalyptisk," er en del av utviklingen i moderne bibelforskning.

Fornytt interesse i apokalyptikken er kommet til uttrykk ikke bare hos spesialister på Det nye testamente, men også hos den systematiske teolog Wolfhart Pannenberg. Som en opplagt reaksjon på den rådende eksistensialistiske teologi har Pannenberg påstått at åpenbaring finner sted i historien. Det skjer indirekte og delvis i de historiske begivenhetene, og fullt ut i hele historien, som i sin helhet kommer til uttrykk ved historiens slutt. Pannenberg oppdager den samlede åpenbaringen i endetidsbegivenheten ved de dødes oppstandelse, som kun kan forstås i sammenheng med jødisk apokalyptikk. Oppstandelseshendelsen har allerede funnet sted på forhånd hos Jesus. Slik er apokalyptikken gjort til selve redskapet for å forstå åpenbaringene.

Den økende interesse for apokalyptikken i Amerika er illustrert av det faktum at hele temaets fortolkning ble utviklet til fire essays om dette temaet. William Beardslee peker på at selv om et fornytt historisk studium av apokalyptikken nå er i gang, er det ennå mange uløste problemer.

Amos N. Wilder diskuterer "Retorikken i oldtidens og nåtidens apokalyptikk." Paul D. Hanson skriver om "Gjensyn med Det gamle testamentes apokalyptikk," der han hevder at jødisk apokalyptikk har sine røtter i Det gamle testamente.

Utgaven konkluderer med en uttalelse av en ekspert på systematisk teologi, Carl E. Braaten, "Betydningen av apokalyptikken for den systematiske teologi." Han påstår at det "ikke finnes noen uapokalyptisk Jesus," og påstår dessuten at vi må "fornøyd...erkjenne Jesu apokalyptiske forkynnelse...og la det være grunnen til at man i dag forlater den systematiske teologi." Braaten mener at det fundamentale element i apokalyptikken må være dens lære om de to tidsaldrene, og han påstår at en kristen fortolkning av historien er

umulig uten det dualistiske elementet i apokalyptikken, nemlig den dialektiske differensiering av all realitet inn i den nåværende onde tidsalder og den kommende verden som er lovt. Inne i dette ligger prinsippet om benektelse og transcendent: Benektelse av denne onde tidsalders strukturer ved den transcendent kraft som tilhører den kommende tidsalder. Braaten har nå på en glimrende måte utarbeidet denne tese i sin bok *Christ and Counter-Christ*.

Den gjenoppståtte interessen for apokalyptikken i Tyskland er blitt forsterket av den nylig utkomne boken av Kalus Koch, *Ratios vor der Apokalyptik*, oversatt til engelsk med tittelen *The Rediscovery of Apocalyptic*. Koch gir en oversikt over situasjonen i England så vel som i Tyskland og sørger over de tallrike forsøk på "å redde Jesus fra apokalyptikken." Han går videre og viser at problemet med apokalyptikken er problemet med Jesus. Koch påstår at apokalyptikk er et av hovedleddene som binder de to testamentene sammen, og at Jesus må forstås på bakgrunn av apokalyptikken.

Det nye testamentes gjeld til den jødiske apokalyptikken er særdeles levende forklart av Oscar Cullmann i boken *Christ and Time*. Cullmann beviser at evangeliet i Det nye testamente har sin bakgrunn i det jødiske begrep om gjenløsning som finner sted på en tidslinje som deler de to tidsaldrene, nåtiden og den kommende tidsalder. For jødedommen er midtpunktet på tidslinjen overgangen fra nåtiden til den fremtidige tidsalder. Cullmann hevder at forskjellen mellom kristendommen og jødedommen er at kristendommen ikke lenger anser dette midtpunktet for å være ved slutten på denne tidsalderen, men at den ligger i Jesu historiske misjon.

Det er vanskelig å se hvordan noen kan komme noen vei med å motsi dette.

Cullmanns tese synes å være uangripelig. Hovedstrukturen i den nytestamentlige teologi er den samme som i den jødiske apokalyptikk.⁷

2. Det er nå mange teologer som erkjenner at Dan.8,14 er et eskatologisk løfte, og ikke bare en referanse til en begivenhet i makkabeertiden.

3. Mange har sett at det er en sterk forbindelse mellom Dan.7,9-13, 8,14 og 9,24.

4. I vår generasjon er det kommet en erkjennelse at mye av Kristi lære var basert på Daniels profetier, og at talen på Oljeberget er en utvidelse av Dan.9,24-27 – en profeti som i seg selv blir sett på som en gjenspeiling av begrepet soningsdagen.

5. Først i dette århundret er det kommet en klar erkjennelse av Det nye testamentes eskatologi – at Det nye testamente peker på at læren om de siste ting har to momenter – ett om innledningen og ett om fullbyrdelsen. Slik har de eskatologiske data sin anvendelse på det første så vel som på det annet komme. For eksempel kunne Kristus anvende jubelåret som et forbilde på det han skulle gjøre ved sitt første komme, og Johannes kunne tale om dom og evig liv som noe som allerede var inntruffet med Kristi gjenløsning. På lignende måte kunne Paulus anvende oppstandelsen, himmelfarten, Åndens gaver i de siste dager, domserklæringen om rettferdiggjørelse her og nå, samt begivenheter i forbindelse med Kristi gjenkomst. For derfor å si det slik

adventistene må si det, at soningsdagen gjelder både dommen og korset og den endelige dom, og det er en helt akseptabel prosedyre.

6. Mange teologer utenfor Adventistsamfunnet har sett at Åpenbaringsboken anvendes på soningsdagen i forbindelse med den siste dom. Disse samme teologene tror at soningsdagen, slik den er beskrevet i Hebreerbrevet, er anvendt på korset.

7. Praktisk talt alle tolkere av Det nye testamente innrømmer nå at Det nye testamente ikke har den greske læren om sjelen.

8. Praktisk talt alle tolkere av Det nye testamente innrømmer nå at Åp.20 beskriver to oppstandelser, med en på hver side av millenniet. Dette er en skjult innrømmelse av at det må være et slags bilde på en domsbeslutning forut for Kristi gjenkomst.

DANIEL 8,14 – FØDESTEDET TIL LÆREN OM ENDETIDEN I DET NYE TESTAMENTE

Når vi tar et overblikk over både det negative og det positive, kan vi si at *til tross for feilene i perifere saker, ligger vår grunnleggende tillit til og vekt på at Dan.8,14 er et eskatologisk budskap om dommen, som har støtte i det beste av moderne fagteologi. Denne vår posisjon er hjertet i vår forkynnelse om den bokstavelige, synlige og hørlige Kristi gjenkomst, og den er paret med det evige evangelium, Guds spesielle budskap for vår tid. Aldri har noe budskap i noen tidsalder vært mer relevant enn dette. For en generasjon som er fortvilt over fremtiden, skjodesløs når det gjelder oppførsel i nåtiden, og nonchalant når det gjelder fortiden – er det spesielt på sin plass med en advarsel basert på evangeliet om dommens umiddelbare nærhet.*

Profetien i Dan.8,14 bruker bildet fra helligdommen i Det gamle testamente – symbolet på Guds rike – for å fremholde dets lære om endetidens dom. Den samme billedbruken går igjen i de synoptiske evangeliene, brevene og Åpenbaringen – og alle henter dem fra Dan.8,10-14 for å fremholde advarslene om den siste krisen i verden. Dan.8,13 er fødestedet for hele den nytestamentlige eskatologien, og det er livsviktig at den siste generasjonen forstår dette.

Legg merke til den følgende oppstilling som viser trusselen fra Antikrist og dommens svar.

Dan.8,14	Ødeleggelsens styggedom	trækker under fot	på det hellige sted
Matt.24,15	Den ødeleggende styggedom	står	på hellig grunn
2.Tess.2,3-4	Syndens menneske	sitter	i Guds tempel
Åp.11,2	Hedningene	trækker under fot	den hellige by
Dan.8,14		Da skal helligdommen bli gjenopprettet	
Matt.24,30		Da skal de se Menneskesønnens tegn komme i himmelens skyer (Menneskesønnen er en tittel som kjennetegner gjenopprettelse, og er lånt fra Dan.7).	

2.Tess.2,8 og 12

....som Herren skal utslette...ved glansen av sitt komme...for at de må bli dømt som ikke trodde sannheten...

Åp.11,15 og 18

Og den syvende engel blåste...din vrede er kommet...og tiden for at de døde skal dømmes.

Temaet kommer igjen og igjen i Åpenbaringsboken. Åp.13 beskriver Antikrist som gjør det han er forutsagt å gjøre i Dan.8, og deretter forutsier og beskriver kap.14 det samme. De fryktelige seire som Antikrist vinner i kap.13 blir fulgt av en serie av domstekster i kapitlene 14, 15, 16, 17, 18, 19 og 20. Slik blir den viktigste konteksten i Åpenbaringsboken en utvidelse av Dan.8,13-14.

I nyere tid har moderne teologi sett essensen av den bibelske fremstillingen av "de siste ting" på jorden, i forkant av "de siste ting" om dommen og udødeligheten, i Matt.24,15, Mark.13,14, 2.Tess.2,3-4 og Åp.13. For å se sammentreffet mellom posisjonen hos profetiens ånd og hos noen fortolkere av Det nye testamente utenom adventistene, tenk over følgende kommentar til Matt.24,15:

Når protestantismen skal strekke sine hender over kløften til Romerkirkens makt, når den strekker sine hender over kløften til å gi håndslag til spiritismen, da, under innflytelsen av denne trefoldige forening, vil vårt land forkaste ethvert prinsipp i grunnloven som et protestantisk og republikansk samfunn, og skal legge forholdene til rette for pavedømmets falskheter og bedrag, og da vet vi helt sikkert at tiden er kommet for Satans makeløse virksomhet, og at enden er nær.

Likesom ankomsten til de romerske hærene var et tegn for disiplene om den overhengende ødeleggelsen av Jerusalem, så kan dette frafallet være et tegn på at grensen for Guds langmodighet er nådd, og at nasjonens syndemål er fullt, og at nådens engel er i ferd med å fly sin vei for aldri å vende tilbake.⁸

En eller annen form for utroskap og ugudelighet vil bli lovbestemt selv i den kristne kirken, slik vår Herre har forutsagt (Matt.24,15).

Slik vil det bli i de siste tider. Kirken selv vil bli bedratt av noen i høye stillinger blant prestene, og ved hjelp av deres ydmyke og bedragerske ettergivenhet og kompromisser vil den bli besmittet av en slags tilbedelse som vil gjøre den motbydelig i Guds øyne og vil få gode mennesker til å gråte og skjule sine ansikter i sorg og skam, og til å svikte helligdommens forgård.⁹

Vi møter "ødeleggelsens styggedom" i Daniel-tekster som dreier seg om forfølgelser og undertrykkelse...Når vi tar hensyn til sammenhengen både i evangeliene og i Daniel (som ble tolket eskatologisk), ser det ut til å være sannsynlig at det symbolet som omtales refererer seg til en form for blasfemi som preger de siste dager...Ødeleggelse vil...følge med det.¹⁰

"Ødeleggelsens styggedom" er et uttrykk som betegner en omstyrtelse av

Guds religion, en krenkelse av det som er hellig, og en atspredelse og korrumperting av hans gudstjenestesystem utført av en mektig motstander av Gud. Denne beskrivelsen er åpenbart med større eller mindre treffsikkerhet og anvendelig på flere kriser i historien, der iblant "Antikrist."¹¹

Den siste generasjon vil måtte betale den fulle prisen for dette som har hopet seg opp.

Ikke desto mindre er dette bare begynnelsen. Noe annet vil bli mye frykteligere. Gud vil forlate templet (Luk.13,35) og "ødeleggelsens styggedom" vil vise seg (mark.13,14). Hva menes med dette uttrykket hentet fra Dan.11,31 og 12,11? Her har Markus den bemerkelsesverdige *constructio ad sensum* όταν δὶ ᾄητε το βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐστηκότα med en hankjønns- og ikke intetkjønns-artikkel) όπου οὐ δέι. Matteus oppfattet hankjønnsformen som en grammatikalsk feil, og forandret det derfor til et intetkjønnsord ἐστός (24,15), men dets nærvær viser at den eldste tradisjonen tolket Daniels "ødeleggelsens styggedom" som om det var én person, den falske Kristus. Falske profeter vil herliggjøre ham (Mark.13,22). Men tiden er begrenset. I endens tid vil templet falle i ruiner, og det vil ikke bli etterlatt stein på stein (Mark.13,2). Templets fall vil samtidig være signalet til Guds inngripen, for det nye templet vil bli reist innen tre dager (14,58).

Ødeleggelsens styggedom på hellig grunn, som krever tilbedelse og ære, forherliget av falske profeter ved ord og mirakler – det er den siste fristelsen.

Dette er den siste og endelige katastrofen i historien som Jesus ser vil komme. Han var sikker på at Guds rike ville komme gjennom lidelse, og bare gjennom lidelse.¹²

Det er inntrykksfullt å se at Jeremia i alt vesentlig sier det samme som en liten eldre dame i Adventistsamfunnet med minimal utdannelse sa for hundre år siden. *Fremfor det som Ellen G. White gjør med Dan.8,13-1, er det hun ellers gjør med både Daniel 11 og Åp.11 – anvender hun slike vers, ikke bare på tiden som var gått før 1844, men på den fremtidige krisen.*

DET APOTELESMATISKE PRINSIPP

Hvordan kan fortolkere, også vår egen Ellen G. White, ta profetier som anses for å være anvendt på fortiden og dessuten projisere dem inn i fremtiden? Hvordan kan ødeleggelsens styggedom anvendes på Antiokus Epifanes, det hedenske og det pavelige Rom, og i tillegg den siste manifestasjonen av Antikrist like foran oss? Hvordan kan Ellen G. White anvende profetien i Dan.8,13 på år 70 e.Kr. på middelalderen, og så på oppfyllelsen av den siste krisen, beskrevet i Åp.13?¹³

Man skal ikke tro at Ellen G. Whites anvendelse av nøkkelfiguren i Dan.8 på fremtiden er en merkelig unntagelse fra hennes vanlige bruk av profetien. *Great Controversy* 625,ff (*Mot historiens klimaks*) gjør det samme med 2.Tess.2 (som er basert på Dan.8,10-14) og anvender denne teksten på den siste forfalskningen av Satan når han fremstår i kristenheten som Kristus. Vår egen *Seventh-day Adventist Bible*

Commentary om 2.Tess.2 gjør det også, likesom de klassiske ikke-adventistiske kommentarer til denne teksten.

Svaret på dette spørsmålet er også svaret på vårt nøkkelproblem om helligdommen. Det kan gis i en enkel setning – det apotelesmatiske prinsipp. Dette prinsippet fastslår at en profeti som er oppfylt, eller delvis oppfylt, eller uoppfylt til den fastsatte tid, kan oppfylles igjen senere, eller være den endelige oppfyllelsen. Den endelige oppfyllelsen er den mest omfattende, selv om detaljer i den opprinnelige forutsigelsen kan være begrenset til den første oppfyllelsen. Profetiske forbilder som påsken og soningsdagen kan også anvendes av inspirerte forfattere etter det apotelesmatiske prinsipp.

Denne foreslåtte nøkkel til våre helligdomsproblemer er så viktige at vi ønsker å beskrive det i detalj, og vi følger de samme linjene som ble fulgt ved New Orleans SBL Convention, 18. – 20. nov. 1978. Vi gir våre konklusjoner først for at alle skal se betydningen av det som følger.

Det er sikkert at Daniels profetier, i likhet med andre gammeltestamentlige profetier, *i prinsippet* passer på senere tidsaldre enn den ene de først var skrevet for. Hovedideen er i større grad enn detaljene (slik som de 2300 kvelder og morgener) de gjentatte oppfyllelsene. Dan.8 gir Guds ideelle plan for Israel etter gjenreisningen. Dersom Israel hadde vært tro i å forkynne evangeliet til verden for å berede den for Messias' komme, ville denne Messias ved sitt komme ha blitt konfrontert med den eskatologiske tyrannen Antikrist. Antikrist ville ha lyktes i starten med sin krigføring mot Guds folk og sannheten i 2300 dager, men så ville Kristus ha gjort ende på ham, og ingen vil hjelpe ham. Når Antikrist er slått, men "ikke med hender," vil Klippen ha blitt til Guds hellige fjell som skal fylle hele jorden for evigheten.

Israel var ikke trofast, og profetien i Dan.8 hadde en begrenset oppfyllelse i tiden for Antiokus Epifanes, et nytt hedensk Rom, og så et nytt pavelig Rom. Og ennå vil man ha den endelige oppfyllelsen ved at Satan står fram like før millenniumet og ved dets slutt. Men i hver epoke er dommen kommet. Antiokus kom til sin ende, det hedenske Rom falt, Pavedømmet mistet sin makt ved reformasjonen, og den siste Antikrist vil bli ødelagt ved glansen av Kristi komme. Disse påfølgende dommer ble forutsagt ved ordene "da skal helligdommen komme til sin rett igjen." Hvert område for gjenoppvekkelse av de sannheter som er symbolisert ved helligdommen kan gjøre krav på å være en oppfyllelse av Dan.8,14. Som vår egen *Seventh-day Adventist Bible Commentary* påpeker, så reformatorene på profetien som gjeldene for deres tid.

Men nøkkelanvendelsen av Dan.8,14 tilhører den store soningsdagen. Når Dan.9,24-27 forklarer 8,14 gjør den det i Yom Kippurs språk. Yom Kippur pekte på Kristi juridiske avskaffelse av synden ved korset, og den endelige empiriske utslettelsen i den siste dom.

Den endelige anvendelsen av soningsdagen kunne ha kommet i 1844, om alle trofast hadde stått sammen om den opprinnelige forkynnelsen av det Gudgitte budskapet. I stedet for at Dan.8,14 finner sin ultimate og fullstendige oppfyllelse i selve året 1844, så markerer det begynnelsen av den endelige fullbyrdelsen.

La oss nå se på det apotelesmatiske prinsipp, og bevisene for det.

DEFINISJON OG EKSEMPLER PÅ DET APOTELESMATISKE PRINSIPP

Det apotelesmatiske prinsipp er et praktisk uttrykk for det at en spesiell profeti i store trekk og hva angår hovedinnhold, kan ha mer enn én anvendelse i tidens løp. Dette syn er absolutt ikke noen ny oppfinnelse. Bacon hadde det i tanke da han talte om den "spirende oppfyllelsen" for århundrer siden.¹⁴ Vi kunne si om det, det som er sagt på utallige områder – at folk har brukt det i uminnelige tider enten de var klar over det eller ikke – akkurat som de fleste taleføre har brukt retorikk om de kjente dette ordet eller ikke, og deltok i polemikk og debatter, selv om disse språklige uttrykkene var ukjent.

Syvendedags-adventister er ikke fremmede for det apotelesmatiske prinsipp selv om uttrykket ikke er vanlig i deres egen litteratur og bare sjelden er blitt brukt i forbindelse med Daniels profetier.

Noen teologer har talt om en *apotelesmatisk* oppfyllelse av profetien, noe som betyr en delvis eller foreløpig oppfyllelse som kan finne sted i én tidsalder, og så lang tid etterpå en mer fullstendig oppfyllelse. Vi har for eksempel Kristi profeti i "den lille apokalypse" i Matt.24 som synes å passe på Jerusalems ødeleggelse under Titus, mens dens komplette oppfyllelsen vil skje når verdens nasjoner blir ødelagt ved Kristi annet komme.¹⁵

Seventh-day Adventist Bible Commentary fremsetter prinsippet i sin diskusjon om visse profetier:

Disse som har en tosidig anvendelse – for det første, på en lokal, historisk situasjon, og for det andre, på Messias og hans rike. Det er profetiene i denne fjerde kategorien som lettest blir misforstått og derfor blir anvendt feil. Det er ofte slik fordi man ikke skjønner at visse profetier *faktisk har* et dobbelt aspekt.

Bibelen er full av profetiske bilder som har dobbel betydning. Løftet til Abraham om en "ætt" (1.Mos.12,7, 13,5 og 22,18) pekte tydelig på Kristus (Matt.1,1 og Gal.3,16), men fikk også sin virkelige og sanne oppfyllelse i Isaks fødsel (1.Mos.13,16, 15,4 5 og 13, 17,7, 16 og 19-21, 18,10 og 21,3). Den tidlige oppfyllelsen i Isak var et forbilde på den endelige oppfyllelsen i Kristus. Et lignende løfte gitt til David var beviselig en profeti om Kristus (2.Sam.7,12, Mtt.1,1 og Ap.gj.2,30), likevel passet den på Salomos fødsel (1.Kong.8,20).

Da Moses var i ferd med å avslutte sitt embete som leder, og folket lurte på hvem som skulle innta hans plass, kom han med en inspirert forutsigelse: "Av ditt eget folk, av dine landsmenn, vil Herren din Gud la det fremstå blant dere en profet som meg" (5.Mos.18,15). Sammenhengen gjør det klart at dette løftet hadde en umiddelbar anvendelse på det profetiske lederskap i Israel i årene som fulgte etter Moses' død (5.Mos.18,18, jfr. 2.Mos.20,19 og 5.Mos.5,25-27, se også 4.Mos.27,18-23, 5.Mos.34,9-10 og Hosea 12,10 og 13), likevel sier inspirasjonen at "det aldri mer sto fram i Israel en profet som Moses" (5.Mos.34,10, jfr. 4.Mos.12,6-8). Bare Kristus kunne fullt ut møte de betingelser som ble fremsatt i Moses' spådom (se Joh.1,21, 6,14 og 7,40).

På samme måte sto påskelammet først for den bokstavleige, historiske

befrielsen av Israel ut av Egypt, og senere for den åndelige befrielsen for hele Guds folk ved Messias (1.Kor.5,7). Klippen som ble slått på i ødemarken skaffet bokstavelig vann for det tørste folk, og følgelig ble den et forbilde på Klippen Kristus Jesus, som tilbød livets vann fritt til alle mennesker (Joh.4,10, 7,37 og 1.Kor.10,4). På samme måte falt manna fra himmelen og skaffet brød som kunne stille Israels sult, men Jesus erklærte lenge etterpå at han var "det sanne brød fra himmelen" (Joh.6,31-33). Øverstepresten Josva fikk en bokstavelig krone, i forventningen om Kristi kroning som prest og konge (Sak.6,9-13 og 9,9).

Når vi kommer inn på Israels befrielse fra fangenskapet, talte Hoseas om Gud som "kalte sin sønn fra Egypt" (Hos.11,1) og likevel ser Matteus i Hoseas' ord en profeti om Kristus (Matt.2,15). Jeremias referanse til "Rakel som gråt for sine barn" (Jer.31,10-11, 15-6 og 20) ble opprinnelig sagt om det babyloniske fangenskap som sammenhengen tydelig viser, men evange-listen finner den i Herodes' barnedrap i Betlehem (Matt.2,18). Jesaja avbildet livaktig Israels åndelige tilstand på sin tid (Jes.6,9-10 og 29,13), men Kristus erklærte disse ordene å være profetiske for hans generasjon (Matt.13,14-15 og 15,7-9) når han sa: "Jesaja profeterte rett om dere." Paulus' utleggelse av historiske hendelser og profetiske uttalelser nedskrevet i Det gamle testamente passer inn i det mønstret som ble satt av Kristus og evangelistene. Han tolker faktisk mange tekster på en slik måte at det ikke alltid er opplagt bare ut fra Det gamle testamente (se Ap.gj.13,32-33, 2.Kor.8,15, Gal.3,13, 16, 4,22-31, 1.Tim.5,17-18, Hebr.1,5-8 og 10,5). Forfatterne i Det nye testamente åpenbarer, forklarer og fortolker alltid profetiene i Det gamle testamente.

Vi kan finne disse og utallige andre illustrasjoner som viser at bibelske utsagn som er sett på som profetier om Kristus, ofte var fulle av bokstavelig og mer umiddelbar betydning for folket som først hørte dem og var vitne til de begivenhetene som var beskrevet. Deres uklare syn kan faktisk ha begrenset deres inspirerte uttalelser til deres egen tid. Men senere har hellige profeter, ledet av inspirasjonen i disse utsagnene sett en videre profetisk betydning (Luk.24,25-27, 32, Joh.16,13 og 1.Pet.1,10-12). Det var ofte bare når Kristus eller Den Hellige Ånd "åpnet...så de forsto" at menn i den kristne tidsalder begynte "å forstå Skriftene" (Det gamle testamente) i sin fylde (Luk.24,45). I likhet med deres vantro landsmenn overså de tidligere mange profetier som pekte på det første komme, og misforsto andre som utelukkende viste til Kristi andre komme (*Desire of Ages*, 30 og 777, eller *Alfa og omega*, bind 4 og 5).

Det er videre klart at visse profetier i Det gamle testamente som peker fremover til den kommende Messias og til opprettelsen av hans rike delvis har å gjøre med hans første komme, og delvis med hans andre. Derfor siterte Kristus Jes.61,1-3 som oppfylt "i dag" (Luk.4,16-21), med en påfallende unnløstelse med å referere til "en dag med gjengjeld og straff fra vår Gud" (Jes.61,2) – av den enkle grunn at dagen med "gjengjeld og straff" inntreffer først ved hans andre komme. Elias oppgave med å vende Israels hjerter til deres himmelske Far (1.Kong.18,36-40) er brukt av senere profeter som et

forbilde på døperen Johannes (Jes.40,3, Mal.3,1 4,5 og 6, Joh.1,23, Matt.11,9-17, 17,10-13, Mark.9,11-13 og Luk.7,24-27). Men forutsigelsen om at Elia skulle fremstå før den store og skremmende Herrens dag (Mal.4,5) skal også oppfylles igjen i vår tid (*Testimonies*, bind 3, s. 62). På pinsefestens dag pekte Peter på Joel 2,28-32 som oppfylt den dagen (Ap.gj.2,16-21), men Joels ord skal få en ny oppfyllelse i vår tid (*Early Writings*, s.142, *Herren har vist meg, Acts of the Apostles*. s. 54-55, *Alfa og omega*). På lignende måte har visse forutsigelser i Matt.24 pekt både på ødeleggelsen av Jerusalem i år 70 e.Kr. og til endetiden (*Desire of Ages*, 628, *Great Controversy*, 22 og 25, *Alfa og omega*).

Det apotelesmatiske prinsipp er kanskje mer kjent blant ikke-adventister. Ramm taler om muligheten for "flere oppfyllelser":

Noen av de viktigste profetiene er selvoppfyllende (germinant), d.v.s. de blir oppfylt ved forpliktelse til å følge det som profetien innebærer. Derfor er det feil å tale om en dobbel eller en trefoldig profeti, men det er helt korrekt å tale om en to- eller trefoldig oppfyllelse. Det er ganske opplagt at for eksempel Joels profeti i 2,28-32 ikke var fullstendig oppfylt på pinsedagen. Legg også merke til forutsigelsene om Menneskesønnens komme i Matt.24.

Peter Beyerhaus har skrevet:

De profetiske tekstene utgjør et særegent stykke litteratur. De formidler svært sjelden et entydig budskap som kan trekkes direkte ut fra ordbruken. Vi må heller være nøye med å skille mellom den historiske anvendelsen på forfatterens tid, bruken av metaforer, undertiden hentet fra samtidens religiøse verden, og den virkelige oppfyllelsen som til og med noen ganger skjer ved ulike hendelser på forskjellige stadier i frelseshistorien.

Derfor består ofte profetiske tekster av forskjellige gjennomsiktige nivåer som i vårt naturlige perspektiv har smeltet sammen til et enkelt og derfor i høyeste grad gåtefullt nivå. Dette gir dem et fordekt utseende for det rasjonalistiske sinn, for visjonene er på mange nivåer blandet og er vanskelig å skille fra hverandre.¹⁷

Selv slike gamle klassikere som T.H.Hornes *Introduction to the Critical Study and Knowledge of Holy Scriptures* bruker dette prinsipp.¹⁸

Det naturlige spørsmålet er "Bekrefter Bibelen selv et slikt prinsipp?" Som svar på dette faller noen få illustrasjoner oss inn, som (1) Profetiene om Herrens dag, (2) visse messianske profetier som Jes.7,14, Jes.11, 35, og 61, Salme 72 m.fl., (3) gammeltestamentlige tekster om Guds rike som ikke skiller mellom oppfyllelsen ved det første komme og den avsluttende oppfyllelsen ved Kristi andre og tredje komme, (4) Det gamle testamentes profetier om utgytelsen av Den Hellige Ånd, profeten Elias komme m.m.

Et annet spørsmål som automatisk oppstår dreier seg om Ellen G. Whites praksis. Anvender hun dette prinsippet? Vi gir noen få sitater om dette.

Da han kom inn på Jerusalems ødeleggelse, nådde hans profetiske ord bortenfor denne begivenheten til den endelige brann på den dagen da Herren skal reise seg fra sitt sted for å straffe verden for dens ugudelighet, når jorden skal åpenbare sitt blod og ikke mer skjule sine drepte. Hele denne talen ble holdt for dem som ville leve under de siste scener i jordens historie, og ikke bare for disiplene.

De samme bedragene som ble praktisert før Jerusalems ødeleggelse er blitt praktisert opp igjennom århundrene, og vil bli gjentatt.

Som et av tegnene på Jerusalems ødeleggelse, sa Kristus: "Mange falske profeter skal fremstå og forføre mange." Falske profeter fremsto og forførte folket og ledet mange ut i ødemarken. Magikere og besvergere som påsto at de hadde mirakuløse krefter trakk folket etter seg ut i fjellenes ensomhet. Men denne profetien var også en tale til de siste dager. Dette er gitt som et tegn på Kristi andre komme.¹⁹

Profetiene som ble oppfylt ved utgytelsen av det tidlige regn ved begynnelsen av evangeliets forkynnelse, skal igjen oppfylles ved senregnet ved dets avslutning.

Den andre engels budskap i Åp.14 ble først forkynt sommeren 1844, og det hadde da en mer direkte anvendelse på kirkene i USA...Men den andre engelens budskap nådde ikke sin fullstendige oppfyllelse i 1844.²⁰

Hennes doble anvendelse av Åp.11 er spesielt interessant.²¹

Et typisk eksempel på en adventistteolog i dag som stadfester dette hermeneutiske prinsippet er Kenneth Strand. Legg merke til at han underbygger sitt standpunkt ved å sitere Ellen G. White og Thiele.

Den spesielle typen "historiefilosofi" som jeg tenker på faller i en viss forstand sammen med både den preteristiske og den historie-orienterte fortolkning, men den gjør det på en måte som *tillater gjentatte historiske oppfyllelser* bortenfor forfatterens egen tid, eller bortenfor enhver spesielt angitt tid i historien. Fra en viss synsvinkel kan denne metoden bli betraktet som *i alt vesentlig en variasjon av den historisk-orienterte måten å tolke Åpenbaringen på*. Som et slående eksempel på den metoden jeg beskriver, siterer jeg noen få setninger fra Ellen G. White i *Acts of the Apostles*, sider 585-589 (*Alfa og omega*)...

Selv om denne forfatteren ikke noe sted gir en utleggelse av Åpenbaringen vers for vers, avslører hennes hentydninger på forskjellige steder i hennes omfattende religiøse forfatterskap at den "historiefilosofiske" metoden som kom fram i det forrige sitatet, på ingen måte var begrenset til de syv menighetene. For eksempel en referanse til lovprisningen i Åp.5 er i hennes skrifter brukt på minst fem ulike måter, eller ved fem ulike anledninger, som Edwin R. Thiele har pekt på. Det kan også skaffes flere eksempler.²²

Avdøde W.E.Read inntok den samme posisjonen som vi ser av hans artikkel "Opplysninger om "de fire ord" i Dan.9,24."Slik kommenterer han:

Det er sant at da vår Herre døde på Golgata, gjorde han ende på "syndofringene," men i Dan.9,24 ble det brukt i forhold til "ondskapen," og det ville være bedre å betrakte det som "synd" som sådan og ikke som et middel til å håndtere "synden."

Dette er hvordan det av noen oversettere er blitt sett på i de følgende bemerkninger av Ellen G. White, som treffer spikeren på hodet i denne forbindelse:

"Synden må ødelegges fordi det onde ruinerer universet" *Christ's Object Lessons*, s. 123 (*Ord som lever*).

"Det vil bli gjort ende på synden" *Patriarchs and Prophets*, s. 347 (*Alfa og omega*).

"Dets fullstendige utryddelse" *Great Controversy*, s. 504 (*Alfa og omega*).

"Det vil bli en fullstendig utryddelse av synden" *Patriarchs and Prophets*, s. 33 (*Alfa og omega*).

"Gjenopprettelsen fra syndens vanhelligelse vil bli fullstendig" *Testimonies*, bind 8, s. 312.

Uttrykket "evig rettferdighet" kan bli forstått på minst to måter:

a. *Som Kristus, Messias' rettferdighet.*

Med dette mener vi den "rettferdighet" som er hans egen, som nå er gjort tilgjengelig for enhver som tar i mot ham som Frelser og Gjenløser. Vi har *ingen* i oss selv. Den eneste måten vi kan få den på er ved å ta i mot den som en fri gave fra Herren selv. Dette er hans gave til oss av uendelig verdi, og vi mottar den likesom vi mottar ham. Se Ellen G. White om Dan.9,24, *Testimonies*, bd. 7, s. 149.

"Mennesket vil lære...om den evige rettferdighet som Messias har brakt oss ved sitt offer. (Samme)

b. *Som rettferdigheten i den nye himmel og den nye jord.*

Det kan ikke være tvil om at det er en videre anvendelse av uttrykket, brukt i sin moralske betydning – som vi kan kalle den indre, men også i faktisk forstand, som kan kalles den ytre. La oss se på 2.Pet.3,13:

"Vi ser fram til...en ny himmel og en ny jord hvor *rettferdighet* bor."

Se også *Adventist Home*, 540 (*Det kristne hjem*), *Early Writings* 295 (*Herren har vist meg*), *Thoughts from the Mount of Blessings*, s. 17 eller 20 (*I naturens tempel*).

Dette tilsvarer evigheten i det messianske riket slik det beskrives i Daniel. "Det riket...skal...bestå i all evighet" (2,44), "den høyestes hellige skal overta riket og beholde det for alle tider" (7,8), "den høyestes hellige..deres rike skal være et evig rike " (7,27), upublisert artikkel.

DET APOTELESMATISKE PRINSIPP I DANIELS BOK

Hva angår andre apokalyptiske profetier både i Det nye testamente og i profetiens ånd, passer disse også inn i det apotelesmatiske prinsipp.

I Åp.11,2 har tydeligvis Johannes Dan.8,10-14, Luk.21,24 og Matt.13,14 og 24,15 i tankene, som betyr at han ser på profetien i Daniel som oppfylt i år 70 e.Kr., og som igjen skal oppfylles i menighetens historie. På samme måte bruker Paulus Daniels profetier i 2.Tess.2 om vanhelligelsen av templet og ser i slike profetier en videreføring av det som ble gjort av Antiokus Epifanes og Titus. Senere profeter har derfor ikke hatt betenkeligheter med å anvende Daniels ord på mer enn én hendelse. Den ferskeste illustrasjonen finner vi i Ellen G. Whites brev nr. 103, 1904:

Vi har ingen tid å miste. Vanskelige tider ligger foran oss. Verden er rystet av krigsvinder. Snart vil scener med vanskeligheter som profetiene har talt om finne sted. Profetien i det ellefte kapitel i Daniel er nesten fullstendig oppfylt. Mye av historien som har funnet sted som oppfyllelse av denne profetien vil bli gjentatt.²³

"Guds verk er det samme til alle tider, selv om det er ulike grader av utvikling." (*Patriarchs and Prophets*, s. 373, eller *Alfa og omega*) Historien og profetien illustrerer hverandre.

Det nære forholdet mellom den historiske bakgrunnen og de påfølgende visjonene hjelper oss med å få tak i den guddommelige hensikten og å se det riktige i det apotelesmatiske prinsipp. Daniel 1 åpner med at helligdommen blir tråkket under fot og dens hær adspredt. De fire store verdensrikene som blir fremstilt i kapitlene 2 og 7 gjentar alle denne helligbrøde, og Antikrist som springer fram fra det fjerde riket gjentar det samme. Til slutt finner vi i Det nye testaments apokalypse den ultimate oppfyllelsen når Satan, den store Antikrist, leder sin hær mot den hellige byen (men med den forskjellen at hans fremstøt mislykkes). Og igjen vil vi peke på at dette begrepet også – i det nære forholdet mellom Daniels fortelling og hans profetier – er vel kjent for bibelutleggere.

Et stort antall mindre ting knytter disse to delene sammen til en enhet...I følge kapitel 4 er det når Nebukadnesar glemmer at hans rike og ære er gitt ham av Gud at han mister sin makt, ikke bare over menneskene, men også over fuglene og dyrene, og er blitt satt på dyrenes nivå.

Den samme vekt er lagt på selvopphøyelse i senere syner i Daniel. Derfor leser vi flere ganger i Kapittel 8 om dyrene og deres horn og at de opphøyet seg selv. Lignende i kapitel 11...Når det gjelder dyrene i kapitel 7, er det selvinnyttende at de...er i opprør mot Gud og har revet til seg makten. Denne forbindelsen mellom menneskets opprørske selvishet og dyrelivet finner vi i

Salmene...Salme 73,2,f...39,21 (Hooker, *The Son of man in Mark 15-6.*)

Disse fortellingene er neppe blitt tilstrekkelig verdsatt...Hver av dem har sitt bestemte tema, og hver inneholder bemerkelsesverdig dramatisk kunst... Boken er firkantet basert på den århundregamle tro at "Gud er konge, om verden er aldri så urolig." Men dens bidrag til religionen ligger i dens beskrivelse av troen "på Guds rike," for at menneskene skulle vite "at Den Høyeste rår over kongedømmet blant menneskene." 4,22,ff.

Konklusjonen blir derfor mer ut fra troens logikk enn fra intellekt at det er nødvendig for Gud å gi sin sak oppreisning i verden. Dette kan skje ved menneskelige katastrofer, som i dommen over Nebukadnesar og Belsasar. Ellers vil verdens gudløshet drive de helliges tro og tålmodighet til briste-punktet, og det blir krevd at Gud griper inn fra himmelen. Dette temaet omtales i kapitel 2 der verdens på hverandre følgende makter blir fremstilt der de faller sammen i et øyeblikk, truffet av steinen som "ikke er revet løs av menneskehender." *I denne scenen er det en kjerne av apokalyptikken i de senere kapitlene*, og er grunnen til at en apokalyptisk serie er laget som et supplement til fortellingen. (Montgomery, *ICC: Daniel*, 100-102, uthevet av forfatteren.)

Disse fire begivenhetene har en profetisk vekt ved siden av sin historiske verdi, for de viser hvordan verdens herskere vil bli ydmyket og styrtet ned av Herren når de misbruker sin makt på grunn av selvforhudelse, mens de sanne bekjennere av hans navn på den annen side vil bli underfullt holdt oppe og beskyttet. For å få fram denne profetiske meningen har Daniel skrevet ned disse hendelsene i sin bok.²⁴

Hva kan man innvende mot det apotelesmatiske prinsipp? Noen kunne mene at det ligger en fare i å anvende det på Antiokus Epifanes som en delvis oppfyllelse av kapitel 8 og 11, fordi man dermed svekker vår tradisjonelle vektlegging av Rom. Da vil jeg svare at så langt fra å svekke denne saken er det at jeg tror at det heller styrker den. Ved å innrømme overfor våre kritikere at Antiokus er med i dette og så legge til et "men også," gjør vi det som de fleste av dem selv gjør når de utlegger Matt.2.

I denne forbindelsen tar vi med kommentarer som ble skrevet for tyve år siden om dette emnet.²⁵

I løpet av de siste 2000 år har tolkere av Dan.8 hovedsakelig tilhørt to grupper, ifølge deres anvendelse av det lille horn. Den største gruppen har hevdet at det lille horn utelukkende ble oppfylt av Antiokus Epifanes. Dette synet er ikke bare det eldste, men det er fremdeles det mest prominente blant moderne kommentatorer. Lenge før Kristus brukte fromme jøder profetien slik (1.Makk.1,20-64, og 4,36-60), og i dag bekrefter det store flertall av verker om emnet denne posisjonen. En typisk utleggelse finner vi i *The Interpreter's Bible*:

"Synet innskrenker seg nå til en beretning om Antiokus Epifanes. Han er

et lite horn som i 7,8, men straks han er på tronen vokser han hurtig og blir umåtelig stor, og demonstrerer sin militære styrke spesielt i felttog mot Egypt i sør og mot Persia i øst, og blir så, til jødernes sorg, involvert i palestinske affærer. Han kommer ut av én av dem fordi han var av seleucidenes ætt." (G.Kennedy, "Exposition of Daniel," *The Interpreter's Bible*, VI, 473.)

En annen gruppe av fortolkere har erklært at bare muhammedanismen oppfyller det profetiske bildet (Thomas Scott, *The Holy Bible, Containing the Old and New Testaments, according to the Authorized Version, with Explanatory Notes, Practical Observations, and Copious Marginal References*, kommentar til Dan.8,23 og 25, George Stanley Faber, *The Sacred Calendar of Prophecy*, 1, 134-135). Svært få bibeltolkere er av denne oppfatning i dag.

Den tredje gruppen, dyktig representert av biskop Thomas Newton, og i de fleste tolkninger fra det nittende århundre, satte fingeren på Rom og hevdet at profetien er for omfattende til å kunne være oppfylt i den lokale historien i det andre århundret f.Kr. Newton erklærte:

"Antiokus Epifanes ligner ved første øyekast virkelig i noen henseender svært mye på *det lille horn*, men ved nærmere øyensyn og granskning vil det til slutt vise seg at på andre områder er det ikke noen likhet eller samsvar mellom dem." (Thomas Newton, *Dissertation on the Prophecies*, s. 247).

Han fortsetter:

"Antiokus Epifanes var virkelig sønn til Antiokus den store, konge av Syria, og han ble sagt å være *det lille horn*, fordi han steg fram fra en liten begynnelse og videre til kongemakt etter at han hadde vært gissel hos romerne. Men da hans rike ikke var noe annet enn en fortsettelse av et av de fire rikene, er det ikke mulig å regne dette som det femte som springer opp blant de fire, for det lille horn er ganske enkelt en makt som er ulikt og adskilt fra de fire tidligere hornene. Passer derfor ikke dette mer på romerne, som var nye og en annerledes makt, som steg opp fra en beskjeden begynnelse til et umåtelig stort rike, og som først undertrykte Makedonia og Hellas, hovedriket i geitebukken, og derfra spredte og utvidet sine erobringer over resten?" (*Ibid*, 249).

Den siste gruppen av fortolkere, og de er av et anselig antall, har bekreftet at Dan.8 er en profeti med dobbel anvendelse, og peker på Antiokus bare som et forbilde på Antikrist. Om denne gruppens syn, skriver biskop Newton:

"Dette *lille hornet* (uthevet i originalen) er i alminnelighet tolket både av jøder og kristne, de gamle og de moderne, til å bety Antiokus Epifanes, konge av Syria, som var en stor fiende og en grusom forfølger av jøder...I likhet med Hieronymus er de fleste av de gamle kirkefedrene, moderne teologer og kommentatorer enige, og *de mener alle at Antiokus Epifanes var et forbilde*

på Antikrist" (uthevelser ikke i originalen). (Ibid., 247.)

Disse fortolkerne holder seg til den doble betydningen av visse typer profetier, eller som noen har uttrykt det, "den begynnende oppfyllelsen av profetien." *Seventh-day Adventist Bible Commentary* viser til denne metoden for tolkning i det følgende sitatet:

"Selv om profeten betraktet hendelsene rundt seg, kunne han også se langt bortenfor sin egen tid. På en mystisk måte som bare Gud kjenner til var profetens ord undertiden ment å bli oppfylt i en fjern fremtid. Til tider hadde de stor betydning, ikke bare i profetens tidsalder, men også på et tidspunkt langt inne i fremtiden, m.a.o., hadde de en dobbel anvendelse...

"Den som studerer Bibelen og håper på den beste hjelp fra den, vil først gå i gang med å studere den historiske sammenhengen i hver tekst. Han vil lytte til profetens tale til det gamle Israel, og prøve å forstå hva ordene hans betyr for folket som opprinnelig hørte dem. Men han vil også lytte etter flere betydninger som profetens ord kan ha i senere tider, spesielt i vår tid. Denne sekundære anvendelsen er faktisk den viktigste for oss i dag. Men det er bare på bakgrunn av den opprinnelige historiske sammenhengen som budskapet står i at man kan oppnå en sikker vurdering av meningen med det." (Francis D. Nichol (red), *Seventh-day Adventist Bible Commentary, Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 37-38.)

Når vi ser over disse fire posisjonene fra et ståsted i det tyvende århundre, står visse fakta tydelig fram:

1. Den muhammedanske tolkningen er havnet i mørke.
2. Det må erkjennes at utenom syvendedags-adventistene er det ikke mange som har den tredje synsmåten.
3. For en som uhildet studerer de historiske referanser til Antiokus Epifanes i 1.Makk. og Josefus, og så leser profetien i Dan.8, vil det vanlige resultatet bli at man får profetien til å samsvare med historien. Overvei tekstene det er vist til i fotnoten (se Josephus *Antiquities* X 226-281, Loeb (11.7, Whiston), XII, 248-256, Loeb (5.4, Whiston), XII 316-326, Loeb (7.6, 7, Whiston.), samt de følgende sitater:

Etter at Antiokus hadde slått Egypt, vendte han om, det var i det hundre og trettiende år – og drog opp mot Israel. Og han drog opp mot Jerusalem med en stor hær. Han gikk i overmakt inn i templet og tok gullalteret og lysestaken og alle redskapene til den og skuebrødsbordet og kannene og begrene og gullskålene og forhenget og kronene og gullpyrdelsene på forsiden av templet og skrapte av alt gullet. Han tok sølvet og gullet og de kostelige kar, og han tok de skjulte skatter som han fant. Og da han hadde tatt alt, drog han bort til sitt land. Han fikk også i stand et blodbad og talte meget overmodige ord...De utøste uskyldig blod rundt omkring templet, og de gjorde templet urent...Dens tempel ble øde som en ørken...i det hundre og fem og førtiende år oppreiste de ødeleggelsens vederstyggelighet på brennofferalteret... (1.Makk.1,21-57.)

Men Judas og hans brødre sa: Se, våre fiender er slått. La oss dra opp og rensse templet og innvie det igjen. Og hele hæren samlet seg, og de drog opp til Sions berg... Derpå befalte Judas noen menn å stride mot dem som var i borgen, inntil han fikk rensset templet. Han valgte ut prester som ikke hadde gjort seg urene, og som var tro mot loven. Og de rensset templet og bar urenheters steiner bort til et urent sted... Og der ble en overmåte stor glede blant folket; hedningenes hån var gjort til intet...På den samme tid bygde de høye murer og sterke tårn omkring Sions berg, for at ikke hedningene skulde komme og trå det ned, som de hadde gjort før. (1.Makk.4,36-60.)

4. Hvis man ikke er strengt bundet til forutinntatte meninger, vil den alminnelige evangelikale av i dag med en sunn historiekunnskap og eksegese finne det intellektuelt lettere å akseptere den fjerde oppfatningen enn noen av de andre. De følgende grunnene gis til støtte for dette: (a) Som en evangelikal aksepterer han Kristi ord i Matt.24,15 angående Daniels profeti og må derfor tro at bokens betydning ikke var uttømt på Det gamle testamentes tid. (Se kapitel 5 i denne tesen.) (b) Det tredje synspunktet vil bli forkastet for det vil innebære at de troende på Daniels tid inntil Kristi første komme, ikke hadde noe sikkert profetord til å lyse opp på de mørke stedene i sin erfaring, og at begivenhetene i forbindelse med Antiokus Epifanes bare var et tilfeldig sammentreff med profetien. Amos 3,7 taler klart i denne saken.

Patrick Fairbairn har på en klar måte hevdet at Daniels profetier hadde en spesiell anvendelse for de troende som levde i perioden mellom tilbakekomsten fra Babylon og til Kristi første komme.

”For i hele den post-babyloniske perioden eksisterte den teokratiske styreformen i en slags splittet og unormal tilstand. Den opprinnelige paktens ark som var senteret for regjeringsformen, var borte, og både Sjekina og svarene fra Urim og Tummim, og til og med monarkiet var borte, selv om det var sikret med en evig pakt for kong David. Det måtte kjempe engstelig og på vikende front under den vanskelige stilling det var i sammenlignet med tidligere tider, for medlemmene i den gamle pakt måtte gå gjennom dype vann berøvet sine kjennetegn på et riktig paktsforhold. Likevel var ikke dette alt, for i den perioden manglet alle synlige tegn på Guds umiddelbare nærvær. Det forekom ikke noen syner mer, profetiens ånd var taus, historieskrivningen var opphørt, og det skjedde ingen mirakler, og folket var overlatt til å seile sin egen sjø så godt de kunne, uten noe annet enn det vanlige etablerte nådemidlet som de rådde over.

”Når man så tar alle omstendighetene med i beregningen i perioden mellom tilbakekomsten fra Babylon og til Kristi første komme, er det da noe å undre seg over? (D.v.s. at det var nødvendig med spesiell støtte og trøst, s. 106.) Ut fra Guds måte å behandle sitt folk på ville det ikke nettopp vært et slikt forsyn, sammen med profetiene som pekte på håpet om Messias og hans rikes komme? Dersom hans forutseenhet og oppmerksomme vakt hold skulle iverksette slike tiltak, ville det nettopp da bli gitt dem noe som kunne hjelpe

dem i troen og varsle dem på forhånd om de endringer og omskiftelser som i den tiden måtte komme, spesielt i den delen av perioden da konflikten med synd og vranglære var på det heteste. For dette ville i høy grad kompensere for de manglende profetembeter, som de i tidligere tider fikk rettledning fra i nødsituasjoner, og derved fikk opprettholdt forbindelsen mellom Guds forsyn og de hendelsene Guds folk ble utsatt for...Og til slutt hvis et slikt forsyn skulle lede dem ved profetiske beskrivelser, var Daniel, blant alle profetene under fangenskapet og umiddelbart etterpå (slik Hengstenberg allerede har kommentert), nettopp den som passet for denne oppgaven." (Patrick Fairbairn, *Prophecy Viewed in Respect to its Distinctive Nature, Its Special Function and Proper Interpretation*, 107-108.)

(c) Det syn som erkjenner at Dan.8 i begynnelsen har en anvendelse på Antiokus, og en videre anvendelse på Rom, er i harmoni med den vanlige måten de evangelikale behandler andre dobbelprofetiske tekster i Skriften på. Blant disse kan vi nevne de fleste av Det gamle testamentes referanser til Herrens dag, Jes.7,14 og spesielt beskrivelsene i Jesaja og Esekiel av Babylons konge og Tyrus' fyrste. Jes.14.11-20 og Esek.28,12-19 har lenge vært betraktet som tekster med dobbel anvendelse, og har sin opprinnelse i sin henvisning til de jordiske herskere som var sinnbilder på mørkets fyrste.

Både syvendedags-adventister og evangelikale vil gjøre vel i å overveie vurderingen til en stor gruppe konservative teologer (Se Christopher Wordsworth, *Commentary on the Holy Bible*, kommentar til Dan.8,11, Edward J. Young om Dan.11,36-45 i *The New Bible Commentary*, utgitt av F.Davidson, A.M.Stibbs og E.F.Kovan.) som i Dan.8 har klare hentydninger til Antiokus' verk, men som også har erkjent at han bare var et forbilde på Antikrist, og at bare den neste oppfyller alle beskrivelsene i disse versene. Et slikt syn forklarer "sammentreffet" med begivenhetene i makkabeertiden så det stemmer med profetien, og dessuten forklarer feilen hos de fortolkerne som utelukkende klynger seg til Antiokus for å kunne gi fyllestgjørende forklaring på visse sider ved synet – slike som de 2300 dager, som aldri er blitt tilfredsstillende manipulert til å passe til tiden da jødene gjenreiste helligdommen ved makkabeertidens helter. (Se *Questions on Doctrine*, 327-333.) Å ta et slikt sandpunkt ville være å unngå et "enten-eller" i vurderingen hos de teologene som har holdt på Antiokus i stedet for Rom og vise versa. Det er absolutt til Guds ære å stadfeste at Guds kunnskap om fremtiden omfattet krisen som møtte de troende før Kristi første komme, samt den lengre og mer signifikante undertrykkelsen i den kristne tidsalder. Dette syn ville i Antiokus se den viktigste anvendelsen for den jødiske kirken mellom Daniels tid og Kristi tid, men for den kristne finner Dan.8 i sin mest omfattende forstand sin mening i beskrivelsen av Rom – det hedenske og det pavelige samt det siste fremstøt av Satan, som selv er den store Antikrist. (Vi har lagt til to setninger til denne tyve år gamle uttalelsen.)

DANIEL 9,24 OG APOTELESMATISK TOLKNING

Noen kan være uenig i at forklaringen på Dan.9,24 kan være apotelesmatisk, der man knytter det opp til både korset og dommen. Men som før, her vil en slik forståelse berøve våre kritikere mange viktige innvendinger mot vår tolkning av Dan.8,14. De kan med rette spørre: Hvorfor gå til 3.Mosebok for å forklare Dan.8,14 når Gabriel ble bedt om å forklare saken? Hvorfor bruker adventistene en feilaktig oversettelse som "renset" som forklaringsgrunnlag for sin lære om dommen? Hvorfor bryr ikke adventistene seg om tekstsammenhengen til Dan.8,14, som ikke taler om de helliges synder, men om den onde makt? etc.

Dersom vi går med på at Gabriel virkelig fikk oppgaven med å forklare synet for Daniel, hvor ellers skal vi finne hans forklaring på 8,14, utenom hans ord i de senere kapitlene, og spesielt i den egentlige forklaringen som finnes i 9,24? Forstår vi ikke at dommens time utfolder seg fullt ut ved korset, noe som skal gjøre ende på synden og bringe fram en evig rettferdighet, oppfylle profetenes syner og innføre Guds hellige regjering, slik at denne jorden blir hans salvede tempel for evigheten?

Fortolkere opp i gjennom tidene kan deles opp i tre grupper når det gjelder Dan.9,24. En gruppe har påstått at den oppfylles kun på korset. En annen gruppe har sagt at det oppfylles i de absolutt siste dagene i forbindelse med herlighetens rike. En tredje gruppe fortolkere har erklært at verset dreier seg om begge begivenhetene i harmoni med Det gamle testaments profetiske prinsipp der nådens og herlighetens rike smelter sammen til ett bilde.

Syvendedags-adventistene står overfor to større problemer i sin tolkning av Dan.8,4. Den første er den at de fleste kommentarer ser Antiokus Epifanes i profetien om det lille horn. Og det andre problemet er at de synes å tolke Dan.8,14 vilkårlig ved å vende seg til andre deler av Skriften, bort fra Daniels bok, for å kunne utlegge denne teksten. Hvis det nærværende forslaget er rett, at Gabriel virkelig fikk Daniel til å forstå synet, og virkelig forklarte renselsen av helligdommen som han ble befalt av Kristus å gjøre, da har vi løst begge disse problemene med ett slag. Hvis Dan.9,24 er en kommentar til Dan.8,14, da er det åpenbart at det lille horn i kapitel 8 ikke kan begrenses til en liten makt som fungerte og opphørte mer enn hundre år før Kristus ble født. Og for det andre, hvis Dan.9,24 er en forklaring på Dan.8,14, er vi befridd for den beskyldningen å skulle ha funnet opp og forkynt en vilkårlig tolkning.

Ser det direkte ut som om Dan.9,24 er en fortolkning av "da skal helligdommen igjen få sin rett"? Vi har alltid påpekt at i forkant av dette verset er det henvisninger til synet i Dan.8. For eksempel leser vi om "mannen Gabriel, som jeg i begynnelsen hadde sett i synet" og "jeg er nå kommet for å gi deg full innsikt," og igjen "så merk deg ordet, og gi akt på synet." Her er klare uttalelser som knytter de følgende versene til forklaringen som begynte i det 8. kapitel. Videre har vi også understreket at Dan.9,24-27 er opptatt med temaet tid. Mens engelen i Dan.8 hadde forklart de nevnte maktene i synet, sa han intet om tiden, unntatt det at profetien i vers 14 var sannhet. Men her, i kapitel 9 tar han opp tråden, og viser til tidsaspektet.

Hvis vi kaster et blikk på vers 24, er det noe der som i virkeligheten harmonerer med vår forståelse av hva renselsen av "helligdommen" innebærer? Utvilsomt er det det. Her er en uttalelse som forteller at synden skal få en ende. Vers 24 bruker de samme uttrykkene for synd som vi finner i beskrivelsen av soningsdagen i 3.Mos.16, nemlig "overtredelser," "synder" og "ondskap." Verset erklærer at alle disse skal ta slutt og få en ende. På den positive siden fortsetter verset med å si at "evig rettferdighet" skal innføres. Begrepet "evig" er brukt andre steder i Daniels bok i forbindelse med

herlighetens rike. (Se det andre og det syvende kapitel.) Dette verset fastslår også at alle syner og profetier vil bli beseget, m.a.o., de vil bli oppfylt, fullbyrdet – noe som bare kan skje ved tidens slutt. Og endelig henspiller profetien på ”salvingen av Det aller helligste,” et uttrykk som er brukt igjennom Skriften i forbindelse med at Gud tar bolig blant sitt folk. Salvingen av tabernaklet er et symbol på at Gud kommer og tar bolig blant sitt folk, og det peker til slutt på det som er beskrevet i det 21. kapitlet i Åpenbaringen når ”Guds bolig er hos menneskene, han skal bo hos dem (vers 3). En velkjent fortolker har skrevet det følgende om Dan.9,24:

Hvis det noensinne har vært en tolkningsmessig vanskelighet, så er det dette. Allerede Hieronymus kjente til ni forklaringer...De seks utsagnene i Dan.9,24 dekker totalsummen av Guds hensikt med menneskene, og dekker den fullstendige avslutningen av Messias' verk som vil bli nådd når hans andre komme og dommen har funnet sted.²⁶

Det er vanskelig for oss å se at Dan.9,24 kunne ha en anvendelse nummer to på herlighetens rike fordi vi er så vant til å legge vekt på at den skal forstås som innvarslingen av nådens rike ved korset, men artikkelen ”Unity and Variety in the New Testament Faith” (Enhet og variasjon i den nytestamentlige tro), av George Elden Ladd viser det bibelske grunnlag for den.

Det er også nyttig å huske på at den profetiske ordbruken i Apokalypsen om det siste budskapet til verden, henspiller på den typiske historien om Israel og dets utgang fra det gamle Babylon for å gjenreise helligdommen. Slike tekster som ”kom ut fra henne, mitt folk” og ”tiden for hans dom er kommet,” etc. er sitater fra Jeremia om det jordiske Israels erfaring på tiden for gjenopprettelsen. Begivenhetene ved begynnelsen av de 2300 dagene er forbilder på det som skal skje ved slutten av dem. Det er derfor Dan.9,24 kan vise både til nådens rike og herlighetens rike. Begynnelsen av de 2300 dagene markerer et kall til alle som er oppriktige av hjertet til å forlate Babylon og samle seg rundt Guds helligdom og den hellige loven i den. I boken *Prophets and Kings, sidene 677-678 (Alfa og omega)*, forteller Ellen White oss klart at det arbeidet de som hadde vært i eksil utførte ved gjenreisningen av templet, var et forbilde på det arbeidet de hellige skal gjøre ved å reparere bruddskaden i Guds lov i de siste dager.

Det er ikke bare sant at begivenhetene ved begynnelsen av de 2300 dagene, har en parallell til begivenhetene ved slutten av de 2300 dagene (d.v.s. den 490 år lange perioden), de har også er en parallell til det som skal skje ved tidenes ende. Mot slutten av de sytti ukene vil de bekjennende religiøse folk på den tiden forene seg med staten for å korsfeste Den Syndfrie, som forkynte Guds lov og evangelium. Det høye rop (den seierrike inngang) om Kristi tjeneste er blitt forkastet, nasjonen har fortørnet Den Hellige Ånd, og er etterlatt øde. Kristus selv erfarte ”en kort trengselstid” i Getsemane da dødsdekretet var utstedt mot ham, og så kom den lengre ”trengselstid” ved den offisielle rettsaken og korsfestelsen. Guds dom over synden ble manifestert på Golgata ved mørket, jordskjelvet, tørsten etc. Men så kom den endelige befrielsen. Her kan vi finne en parallell mellom Kristi erfaring og erfaringen til menighetens siste generasjon. Slike bøker som *The Great Controversy (Mot historiens klimaks eller Alfa og omega)* henviser ofte til denne parallellen. Artikkelen ”De som følger Lammet,” i *Our Firm Foundation*, bind 2, s. 403, beskriver dette emnet ganske detaljert.

Derfor er det gode grunner til å anta at vers 24 i Dan.9 skal anvendes både på

den første delen av de 2300 dagene (d.v.s., perioden på 490 år, som ender i år 34 e.Kr.) og hva angår de viktigste begivenhetene som er nevnt, avskaffelsen av synden og innføringen av den evige rettferdighet – disse gjelder tidenes ende – Kristi avsluttende verk i himmel og på jord.

A.T.Jones forkynte dette for lenge siden (se *The Consecrated Way*). Vi bruker hans navn som en illustrasjon på at denne tolkningen av Dan.9,24 ikke er ny. Den er ikke "nytt lys." For det andre skal vi merke oss at Ellen White bruker samme språket som i dette verset og anvender det på den fremtidige fullbyrdelsen av alle ting (se *Selected Messages*, 1, s.374 (*På fast grunn*, bind 1, s. 371).

Ytterligere stadfestelse av denne tesen finnes i det faktum at den siste profetien i Daniel (kapitlene 10-12) er ennå en utvidelse av Dan.8. De fleste kommentatorer av boken hevder at det er tilfellet. I den siste profetien i Daniel er beskrivelsen av den samme konflikten som har pågått gjennom tidsaldrene fremstilt i synet i Dan.8, utvidet, og det ikke med en symbolsk, men en bokstavelig beskrivelse. Kan vi finne noe i dette siste kapitlet som har å gjøre med avslutningen på synden og innføringen av rettferdigheten etc.? Det kan vi virkelig. Det 12. kapitlet hos Daniel er en meget klar utarbeidelse av hva som er ment med "renselsen" av helligdommen. Vi har henvisning til granskningen av Guds bøker for at de som blir funnet å være rettferdige kan bli frelst ved vår Herres gjenkomst (Dan.12,1). Vi blir spesielt fortalt at de rettferdige (symbolisert ved Daniel) vil stå opp til sin lodd ved dagenes ende (vers 13), det betyr å bli stående i dommen ved slutten av de 2300 dagene. Oversetterne gjenkjente denne hentydningen fra Salme 1,5. Dette 12. kapitel i Daniel fremstiller for oss den totale avskaffelsen av synden, de rettferdiges nådelønn, de som skal skinne som stjernene evinnelig og alltid, og de ondes skjebne som vil bli gjenstand for skam og evig avsky. Det 12. kapitel i Daniel avbilder faktisk alle menneskers skjebne og endelikt som noensinne har levd, når dette blir knyttet sammen med det siste verset i det foregående kapitlet. Vi har de levende rettferdige beskrevet her, og de ugudelige døde, og de rettferdige døde.

Mens Dan.12,2 ofte er blitt brukt til kun å peke på en delvis oppstandelse, er det langt mer sannsynlig at det er en oppsummering av de to oppstandelsene i Åp.20. Når Kristus siterer fra disse versene er det en stadfestelse av denne posisjonen (se Joh.5,28-29). Berømte hebraiske teologer som Tregelles tolket Dan.12,2 slik på grunnlag av den originale hebraiske teksten. "Mange" i dette verset betyr det samme som "de mange" i Rom.5. Hvis dette er tilfellet fremstiller Dan.12,2 de levende rettferdiges lønn, mens Dan.11,45 taler om Antikrist og hans hærs endelikt, og det betyr de levende ugudeliges skjebne. Slik blir domshandlingen og dens utgang tydelig forklart i denne siste profetien i Daniel, og det er dette som utgjør helligdommens renselse. Legg nøye merke til den følgende uttalelse fra *Patriarchs and Prophets (Alfa og omega)* om soningsdagens betydning:

Slik ble folket hver dag ved tabernakeltjenesten undervist om de store sannhetene om Kristi død og tjeneste, og én gang i året ble deres sinn ledet fremover til de avsluttende begivenhetene i den store konflikt mellom Kristus og Satan, og den endelige renselsen av universet fra synd og syndere.²⁷

Legg spesielt merke til at Ellen White ikke begrenser renselsen av helligdommen bare til den undersøkende dom, men viser at renselsen av helligdommen har å gjøre med den endelige utslettelsen av det onde og innvarslingen av den evige rettferdighet i hele

universet.

Burde det ikke bli sett på som viktig at de eneste tekstene i Bibelen som refererer seg til synder som ugudelighet, overtredelser, forsoning og helligdommen – alle på ett sted – er 3.Mos.16 og Dan.9,24? Skulle vi ikke være takknemlig for at teologer utenom adventistene har sett den parallelle natur i Dan.7,9-13, 8,14 og 9,24?

I selve begynnelsen på Bibelen gav Herren oss en mønsterprofeti som i seg selv inneholder de fleste av de vanlige trekk ved en inspirert forutsigelse. 1.Mos.3,15 er kristosentrisk og likevel historisk betinget, den er symbolsk, men innbefatter ikke bare den bokstavelige oppfyllelsen, men også den åndelige, den har umiddelbar anvendelse i krigen mellom Kain og Abel og deres etterslekt, men finner fullstendig oppfyllelse først i Kristi seier på korset og hans andre og tredje komme. Dette illustrerer det apotelesmatiske prinsippet på sitt beste. Se Rom.16, Hebr.2 og Åp.12,7-17 og 20.

Straks man har fått tak i prinsippet vil man klart forstå hvorfor så mange glimrende teologer kan bli listeført under hver sin adskilte skole av fortolkere – preterismen, historisismen, futurismen og idealismen. **Alle har rett i det de bekrefter og feil i det de benekter.** (Uthevet av oversetteren)

Å si at en tekst bare betyr akkurat dette, og ikke noe mer, at man ikke må knytte noen utvidet mening til ordene enn vi har gjort i fortiden, er å si noe som ikke er inngitt av Guds Ånd.²⁸

Så langt har vi behandlet det apotelesmatiske prinsipp og anvendt det på profetien. Det er en bredere anvendelse av prinsippet som nå er alminnelig for nytestamentlige teologer. Vi har henvist til dette tidligere, men vil nå forklare det mer i detalj. Hele det plagsomme problemet i Det nye testaments eskatologi og spesielt *Parusieverzögerung* (utsettelsen av Kristi gjenkomst) har ført til den nåtidige erkjennelse at profetiene i Det gamle testamente om Guds rike også vil få en apotelesmatisk oppfyllelse.

INNLEDET (REALISERT) OG FULLBYRDET ESKATOLOGI

En oversikt over den eskatologiske forskning viser at det er en pendel som svinger. Når vi begynner med den viktorianske periode i England, og kontinentet med dens optimistiske søster som kaltes *Weltanschauung* (synet på verden), kunne man ikke se på apokalyptisk eskatologi med noe annet enn løftede øyenbryn. En tidsalder som dristig påsto:

Gud er i himmelen
og alt er i orden med verden –

kunne ikke se mye mening i det apokalyptiske mareritt. Så kom Albert Schweitzer med sin tolkning av Jesus i harmoni med hans forståelse av *Sitz im Leben* (livssituasjonen) i Palestina i det første århundret. Resultatet var Kristus som en apokalyptisk bedratt figur, besatt av verdens umiddelbare endelikt. Pendelen stanset ikke sin bevegelse på dette punkt. Tretti år senere kom det sterke påstander om at ideen om Kristi gjenkomst som skulle bli innvarslet ved tegn var feilaktig blitt utledet av Kristi forkynnelse ved en apokalyptisk innstilt menighet, i strid med Kristi personlige oppfatning. *Eschaton* var allerede kommet med Kristus, og det var det.²⁹

Slik ble synspunktet forandret da personligheter som Harnack, Schweitzer og

modernister som C.H.Dodd gav plass til hverandre og dominerte den teologiske scene, i det minste i visse geografiske områder. Slik kom svarene på spørsmålet: "Hadde Kristus et apokalyptisk syn?" Svaret var "nei" (Harnack), "ja" (Schweitzer), "nei" (Dodd), "ja" (Bultmann),³⁰... osv., avhengig av hvilken teolog som svarte på spørsmålet. Tidsånden har sporet av, og hvis ånden kunne ha fått klær, ville disse best kunne beskrives som man beskriver kamelonen. Mer enn én måte finnes for å uthule apokalyptikken, og den ikke minst overbevisende er antagelsen at Kristi mytologiske forventninger om fremtiden bare var tilfeldige, og at det var hans tidløse eksistensielle krav som skulle erkjennes og forkynnes.³¹

Vi behøver fremdeles å bli minnet om at vi ikke kan forstå begge tingene på to måter. Kaken kan nekte for at den er til stede hos oss, selv om den er spist. Når noen vil insistere på at Kristus hadde meninger om de siste ting ved å minne oss om at han må ha vært et barn av sin tid, vil andre derfor forsikre oss at hans autentiske *logia* (utsagn) er gjenkjennbar bare dersom det er ulikt det som finnes hos hans samtidige. Vi må være tilfreds med de fakta som er fremstilt i evangeliene dersom vi ønsker å komme til en konklusjon som fremdeles er riktig når kosmologien og *Weltanschauungen* (verdensanskuelser) atter forandres. Vi blir alle minnet om Dean Inges utsagn at "den som gifter seg med tidsånden vil snart bli enkemann." Holdninger til eskatologien har gjennomgått noen forandringer siden 1945, men dette burde heller ikke influere oss.

Den moderne posisjon oppsummeres best ved uttrykket "realisert" (eller innledet) og "fullbyrdet." Spesialister på Det Nye Testamente ser på eskatologien som om den har to aspekter. Guds rike kom med Kristus ved hans første komme – dette er realisert eskatologi. Med Kristus kom dom, rettfærdiggjørelse, evig liv, avskaffelse av døden, ødeleggelsen av Satan, den siste time etc. Alle de uttrykk mennesker har brukt om den empiriske slutt passer også på den nye tidsalder som er innvarslet av vår Herre. Men Kristus så også hen til en fremtidig fullbyrdelse. Det som var blitt realisert i ham venter ennå på å bli fullbyrdet i den siste dom og det annet komme. Slik har en av våre publikasjoner oppsummert saken:

Riket som Jesus talte om må betraktes fra to synsvinkler. Jesus talte om riket som om det allerede var kommet. Han sa for eksempel: "Guds rike er i blant dere" (Luk.17,21), og han talte om riket som om det nå var i ferd med å vokse fram. Slike lignelser som den om sennepsfrøet og surdeigen illustrerer denne sistnevnte måte å se det på.

Men Jesus talte også om riket som fremtidig. Han sa at han ville opprette sitt rike. Han sa: "Jeg skal ikke drikke av vintreets frukt før Guds rike er kommet." Luk.22,18.

Riket blir betraktet både som nåværende og fremtidig. De to aspektene er knyttet nært sammen. De som trer inn i riket som Jesus talte om, er de nåværende borgere av Guds rike, og det er for dem han vil komme og opprette sitt rike i fremtiden.

Da Jesus kom, kom også hans rike, og menneskene her og nå kan tre inn i det. Men riket er også ennå fremtidig, og vil bli åpenbart når Jesus kommer for annen gang, nemlig for dem som har trådt inn i det

nåværende riket, her og nå. Slik er det fremtidige gudsriket i en viss forstand i en kontinuitet med det nåværende riket, mens det også er en diskontinuitet i det at Jesu gjenkomst er et grenseskille mellom det nåværende og det fremtidige gudsriket.

Oscar Cullmann gjorde mye for å forme den nåværende forståelse ved sin *Christ and Time*. Vi siterer ham og noen av hans samtidige i tillegget.³⁵

Kanskje har George Elden Ladd forklart forholdet mellom innledet og fullbyrdet eskatologi klarere enn de fleste. For å peke på løsningen på adventistenes problem med Hebr.8 har jeg gjengitt en oppsummering av Ladds uttalelser fra presteseminarene siden de begynte for om lag femten år siden.³⁶

Hva er det forenende prinsipp i de viktigste trekkene ved teologien i Det nye testamente? Forskjellen mellom dem må klart erkjennes og ikke dekkes til. Ifølge de synoptiske evangelier, var Jesu sentrale budskap gudsrikets komme. Undertiden hevdet han at gudsriket var kommet midt i historien i hans egen person og misjon (Matt.12,28, Luk.17,20-21), noen ganger så han fremover til dets komme ved tidenes ende og lærte sine disipler å be om at det måtte komme (Matt.6,10, 8,11 og 13,43). Når dette endetidsriket kommer, vil de gjenløste gå inn til det evige liv i den kommende tidsalder (Mark.10,23-30). I de synoptiske evangelier blir ikke livet omtalt som en nåværende eiendom, det vil være Guds folks arv i Guds eskatologiske rike (Matt.25,34 og 46).

Johannesevangeliet legger vekt på noe helt annet. Jesu henvisning til riket finnes sjelden her (Joh.3,3, 5, og 18,36). I følge Johannes er Jesu sentrale budskap evig liv (3,15, 4,14, 6,40, se 20,31), og denne evige livs gave har man i eie her og nå (5,24, 6,47 og 10,10) og er ikke noe de skal motta ved troen på Jesus Kristus.

Apostlenes gjerninger gjengir noen korte rapporter om den første apostoliske forkynnelsen. Disse prekenene sier lite om Guds rike (Ap.gj.1,3, 8,12, 19,8, 14,22, 20,25 og 28,23), og evig liv er nevnt bare på ett sted (Ap.gj.13,46 og 48), "liv" tales det om i 3,15, 5,20 og 11,8. Apostlenes budskap i Ap.gj. er Jesu oppstandelse fra døden. Fordi Gud har reist opp den korsfestede Jesus fra de døde og opphøyet ham til sin egen høyre hånd blir menneskene kalt til å omvende seg, bli frelst og motta Den Hellige Ånds gave (Ap.gj.2,38). Lukas, som forteller historien om den voksende kirken er primært interessert i Den Hellige Ånd som ble gitt på pinsedagen (Ap.gj.1,5, 6, 2,1-39, 4,31, 8,15-17, 10,44, 19,2 og 6), og ikke den Ånden som skulle bo i de enkelte troende.

I Paulus' brev finner vi igjen en annen vektlegging. Paulus har lite å si om Guds rike (Rom.14,17, 1.Kor.4,20, 6,9 og Ef.5,5), og selv om han nevner det evige liv noen få ganger (Rom.2,7, 5,21, 6,22-23, Gal.6,8 og 1.Tim.1,16) og ofte taler om liv, er ikke dette det sentrale temaet i hans teologi. Reformerte teologer har gjort rettferdiggjørelse ved tro til det sentrale i Paulus' tenkning, mens den moderne tendens har vært å legge vekt på at Kristus bor i den

troende ved Den Hellige Ånd.

Likevel er det ingen grunn til å se på disse to paulinske doktriner som innbyrdes motstridende, de utfyller faktisk hverandre og forklarer de objektive og subjektive sider ved gjenløsningen. Rettferdiggjørelse har å gjøre med synderens forhold til Gud som er den rettferdige lovgiver og dommer. Det motsatte av rettferdiggjørelse er fordømmelse. Det rettferdige menneske blir rettferdiggjort – erklært for rettferdig – frikjent fra all skyld av den rettferdige dommer, og synderen blir erklært skyldig og dømt rettferdig som en synder (Rom.8,33-34). Det unike elementet i Paulus' lære om rettferdiggjørelse er at Gud frikjenner synderen, ikke på grunn av hans gode gjerninger, heller ikke på grunn av loven, men ved troen på Jesus Kristus.

Men den som er rettferdiggjort ved tro har også Kristus i seg ved Den Hellige Ånd. Dette er frelsens subjektive side. Gud rettferdiggjør den troende ved troen på grunnlag av Jesu Kristi gjenløsningsverk (2.Kor.5,20-21), og ved den samme tro lar Gud Den Hellige Ånd få bo i den troende (Gal.3,2). Ånden som bor i mennesket er det samme som at Kristus bor i mennesket (Rom.8,9-10), for Ånden er den oppøyde Herres Ånd (Rom.8,9).

Disse ulikhetene i Det nye testamentes teologi er ikke til å ta feil av, selv om vi ikke kan belyse den videre her. Guds rike (de synoptiske tekstene), det evige liv (Johannes), Kristi oppstandelse og Den Hellige Ånds komme for å skape kirken (Ap.gj.), rettferdiggjørelse ved tro og det nye livet i Den Hellige Ånd (Paulus) – hva har disse ulike teologene til felles?

Dette spørsmålet ble jeg gjort kraftig oppmerksom på da en av mine bøker ble oppfattet som å ha til hensikt å "forene all teologisk tanke i Det nye testamente omkring og i et enkelt emne," nemlig Guds rike. Det er lett å forstå hvordan dette inntrykket kunne oppstå fra boken, for dens undertittel, "Eskatologien i den bibelske realismen," kan se ut som om hele den bibelske eskatologien skal oppslukes av dette ene temaet. Men denne konklusjonen behøver ikke å være noe mer enn det som er den nødvendige konklusjonen, at de vidt utbredte uttrykkene "konsekvent eskatologi" og "realisert eskatologi" passer på hele Det nye testamente. Den "eskatologiske bibelske realismen," i likhet med de to nevnte uttrykkene, er primært ment å beskrive endetidsperspektivet hos vår Herre, og ikke hos hele Det nye testamente.

Avsnittet ovenfor viser at jeg ikke tror at teologien hos Johannes, i Apostlenes gjerninger og hos Paulus, kan bli nøyaktig klassifisert under Guds rike. Et slikt forsøk på harmonisering vil etter min oppfatning gjøre vold på den rike variasjonen i det som forfatterne vektlegger.

Hvor finner vi så enhet? Jeg tror det viser seg i den felles eskatologiske struktur som vi finner hos disse forskjellige bibelforfattere: Løfte, oppfyllelse og fullbyrdelse. Dette var faktisk mitt opprinnelige valg til tittel på boken.

Hele Det nye testamente viderefører Det gamle testamentes profetiske løfter

om en eskatologisk dag med frelse og dom. Dette løftet kommer i ulike former fra flere profeter, men felles for alle er overbevisningen om at Gud, som har åpenbart seg selv som den levende Gud ved å befri Israel fra Egypt (2.Mos.6,6-7) ved å konstituere Israel som sitt folk (Amos 3,1-2), og ved å lede det både i nåde og i dom (Amos 6,6 ff), og så til slutt bringe sin frelsesplan til en herlig fullendelse som ikke bare ville innbefatte skjebnen til Israel, men også til folkeslagene (Jes.11,10 og 66,18). Denne eskatologiske frelse ville ikke bare knesette Guds herredømme effektivt blant menneskene, men også fullbyrde en gjenløsning av naturen (Jes.11,6-9 og 55,12-13).

I Det gamle testamente finnes intet enkelt mønster for gjenløsning. Undertiden fullbyrdes Guds herredømme ved en messiansk konge av Davids ætt (Jes.9 og 11), andre steder er det en overnaturlig himmelsk skikkelse (Dan.7), og andre steder gjenløser Herrens tjener sitt folk ved ydmykelse, lidelse og død (Jes.53). Profetene taler ofte ikke om noen messiansk skikkelse, for Gud selv vil regjere sitt folk (Jes.40, Salme 102 og 138). Det gamle testamente forklarer ikke hvordan disse ulike formene for messiansk håp er beslektet med hverandre.

Hele Det nye testamente reflekterer den overbevisningen at disse profetiske løftene er blitt oppfylt i den ene personen, i misjonen, ordene og gjerningene til Jesus av Nasaret innenfor historien, men fullbyrdelsen av løftene venter på en ytterligere endetidsbegivenhet som vil etablere Guds eskatologiske herredømme i hele verden. *Med andre ord, Det nye testamentes forfattere ser oppfyllelsen av løftene i Det gamle testamente i to gjenløsende begivenheter: Jesu jordiske personlige misjonsgjerning, og hans tilbakekomst i herlighet ved tidenes ende.* Det nye testamente forklarer hvordan flere messianske skikkelser er beslektet med hverandre i Guds frelsesplan. Messias viser seg først som et menneske i historien som skal fullføre den misjonen som Herrens tjener må gjøre ved sin død, men han vil senere komme til syne ved tidenes ende som Menneskesønnen i himmelsk herlighet med både dom og frelse. I det bibelske perspektivet er disse ikke to adskilte begivenheter, men to akter i et eneste gjenløsningsdrama.

Denne spenningen mellom oppfyllelse og fullbyrdelse er illustrert i hver av de to teologiene som er skissert ovenfor. I de synoptiske evangeliene er Guds rike en endetidsbegivenhet som tilhører fremtiden når de gjenløste vil gå inn til det evige liv. Men denne eskatologiske begivenheten har allerede invadert historien i Jesu person og misjon, og tilbyr menneskene forskudd på de endelige velsignelsene ved tilgivelse, rettferdighet og fellesskap med Gud. Mens Gudsriket i prinsippet er eskatologisk, har det hatt en reell oppfyllelse i historien. Det gamle testamentes håp er blitt oppfylt før avslutningen, og eskatologien er blitt historie.

Den samme spenningen finnes i Johannesevangeliet, selv om vekten ikke er lagt på det samme som de synoptiske (de andre evangeliene). Det evige liv i de synoptiske evangeliene er det eskatologiske liv i Guds rike i den

kommende tid, og i det fjerde evangeliet er livet også en eskatologisk velsignelse (Joh.12,25, 4,14 og 6,27). Men selv om gudsriket er kommet til menneskene i historien, så har livet i Guds rike kommet til dem som en nåværende velsignelse. I virkelig forstand er begrepet Guds rike og det evige liv uatskillelige, for livet er livet i Guds rike, og fordi gudsriket er til stede blant menneskene, har det tilført dem en av sine viktigste velsignelser – det evige liv.

Apostlenes gjerninger ser tilbake på Jesu fullbyrdede liv og misjon og legger mer vekt på betydningen av hans oppstandelse og opphøyelse enn på hans gjerninger og ord. Grunnen til dette er at den eskatologiske oppfyllelsen i Jesu person, i hans ord og gjerninger får en dypere mening i hans oppstandelse og opphøyelse.

De første kristne forkynte ”i Jesus oppstandelsen fra de døde” (Ap.gj.4,2). Det er merkelig at dette budskapet skulle ha plaget sadduseerne så alvorlig, for læren om oppstandelsen hadde også fariseerne. Poenget er at de første kristne ikke forkynte en lære om oppstandelsen ved tidenes ende, de forkynte en eskatologisk dåd som hadde funnet sted i historien. De forkynte ikke en sannhet, de var vitner til en begivenhet. Den samme idé er utlagt mer tydelig av Paulus som taler om Kristi oppstandelse som ”førstefrukten” av den eskatologiske oppstandelse ved tidenes ende (1.Kor.15,23). Første- frukten i en jordbruksøkonomi var begynnelsen til selve høsten. Jesu oppstandelse var ikke en isolert hendelse, den var ikke bare et løfte om en fremtidig begivenhet, den var selv begynnelsen til denne fremtidige begivenhet. Den første akt i oppstandelsen hadde allerede funnet sted da Jesus sto opp, og dette har brakt den kristne forkynnelsen inn i et nytt og oppsiktsvekkende lys.

Den samme endetidsdimensjonen finner vi i Den Hellige Ånds gave under pinsefesten. Profetien om Åndens utgytelse i Joel dreier seg om den eskatologiske fullbyrdelsen av Guds frelsesplan (Joel 2,28,ff) på Herrens dag. Når Gud endelig gjenløser sitt folk og gir seg selv til kjenne som Gud i hele verden (Joel 2,26-27), vil en av gavene ved hans eskatologiske frelse være utgytelsen av Den Hellige Ånd. Peter erklærer at denne begivenhet nå har funnet sted i historien (Ap.gj.2,16,ff), fordi Jesus var blitt opphøyd til himmelen og satt på tronen ved Guds høyre hånd som den messianske konge (Ap.gj.2,30,ff). Velsignelsene ved Messias’ styresett tilhører eksklusivt den kommende tid og Guds rike, de hadde kommet til menneskene i historien for å skape det nye Guds folk – kirken. Kirken er derfor et eskatologisk samfunn, et folk som ikke bare er bestemt til å arve det fullendte gudsriket, men også allerede å ha erfart rikets krefter og velsignelser ved Den Hellige Ånds komme i historien. Det gammeltestamentlige håp var blitt oppfylt før avslutningen, og eskatologien var blitt historie.

Paulus tolker betydningen av den eskatologiske hendelsen med Jesus Kristus primært som rettferdiggjørelsen ved tro og den iboende Hellige Ånd. Her forklarer Paulus med andre uttrykk igjen betydningen for de troende i den

eskatologiske dimensjonen av det som historisk hendte ved Jesus Kristus.

Rettferdiggjørelsen leder oppmerksomheten mot meningen med Jesu død. Hans sonoffer på korset er grunnlaget for rettferdiggjørelsen ved tro. Som vi har sett i dekretet fra den guddommelige lovgiver og dommer, er at rettferdiggjørelse betyr at mennesket er befridd fra skyld og fordømmelse. Som sådan er det en eskatologisk begivenhet som tilhører dommens dag ved verdens ende. Dette ses klart i et av Jesu utsagn: "Hvert unyttig ord som menneskene sier, skal de svare for på dommens dag. Ja, etter dine ord skal du kjennes rettferdig, og etter dine ord skal du dømmes skyldig" (Matt12,36-37). Frikjennelse eller fordømmelse på den eskatologiske dommens dag – dette er alle menneskers skjebne.

Kristi død har lagt grunnen til menneskets frifinnelse i historien. Før dommens dag, før tidsaldrenes ende, har den rettferdige dommer tatt sin beslutning. Det troende menneske er befridd for sin skyld, han er rettferdiggjort ved hans (Guds) nåde som en fri gave, ved "gjenløsningen i Kristus Jesus" (Rom.3,24). Effektivt sett har den eskatologiske begivenheten allerede skjedd i historien, dommeren har tatt sin endelige beslutning. Troens menneske er befridd fra all fordømmelse.

En ting til følger denne eskatologiske begivenheten: Den Hellige Ånds iboende kraft til nytt liv. At Åndens gave i enhver troende også er en eskatologisk begivenhet, ser vi i Paulus' ord der han beskriver den som førstefrukten og forskuddet. Den Hellige Ånd er førstefrukten (Rom.8,23) av den endelige gjenløsningen. Skapningen er i smertefullt fangenskap, og de troende deler på denne byrden med lidelse og død. Begge venter på endetidens herlige fullbyrdelse av gjenløsningen. Men Gud har gitt mer enn håp og løfte, han har inngitt livets Ånd til menneskene midt i korrupsjon og forfall, og sørger derved for at endetidens fullbyrdelse er innledet.

Den Hellige Ånd er også kalt en forskuddsbetaling. King James-bibelen bruker ordet "pant," og Revised Standard-versjonen kaller den for "garanti." Ordet "abarron" i gresk folkemål betyr et forskuddsbeløp som ikke bare garanterer den fulle betaling, men også sørger for den faktiske delvise betalingen. Slik blir Den Hellige Ånd en del-erfaring ved den troendes eskatologiske arv inntil han til slutt får den fullstendig i eie. (Ef.1,14, se også 2.Kor.1,22 og 5,5). Dette betyr at alt det Den Hellige Ånd gjør, både i menighetsfellesskapet og i den enkeltes liv, er en reell forventning om livet i den kommende tidsalder. Det gammeltestamentlige håp er blitt oppfylt. Eskatologi er blitt historie.

Alle forfatterne av Det nye testamente ser fram til en eskatologisk fullbyrdelse av alt det som ble lovt av profetene. Guds rike, det evige liv, de dødes oppstandelse, oppreisning for de rettferdige på dommens dag, og deres forvandling ved Den hellige Ånds gave, (Esek.36,26-27) venter alle på den kommende tidsalder. På grunn av Jesu Kristi person, hans misjon, hans død,

hans oppstandelse og himmelfart har likevel disse endetids-begivenhetene gått i oppfyllelse i historien. Guds rike venter på den kommende tidsalder, men det har marsjert inn i historien ved Jesu personlighet og misjon. Evig liv vil følge oppstandelsen ved tidenes ende, men i Jesu oppstandelse har den eskatologiske begivenheten begynt og det evige liv er kommet til dødelige mennesker i historien. Dommens dag vil innvarsle den kommende tidsalder, men i kraft av Jesu soningsdød er allerede frifinnelsesdommen over troende mennesker blitt avsagt. Endetidens gjenløsning vil bety "åndelige" – d.v.s. forvandlet ved Ånden – legemer for de gjenløste (1.Kor.15,44 og Rom.8,23), men Åndens forvandlende gave er allerede gitt til mennesker i historien.

Det er en slående enhet i den rike mangfoldet i meningen med Jesu totale person og gjerning: Håpet som er oppfylt i historien uten å være tømt for sitt eskatologiske innhold ved den fremtidige fullbyrdelsen. De ulike teologier i Det nye testamente er forskjellige måter å beskrive betydningen av gjenløsningen på, som Gud allerede har fullbrakt i Jesus Kristus i dens forhold til den endelige avslutningen. Totaliteten i Guds gjenløsningsverk i frelses-historien kan ikke bli samlet i en enkel læresetning, for den rike mangfoldig-heten må bli bevart innenfor den grunnleggende enhet av løfte-oppfyllelse-fullbyrdelse i Guds frelsesverk og hans åpenbaring av seg selv.

Lenge før Ladd hadde G.Voss i sin *Pauline Eschatology* pekt på at hjertet i Det nye testamente, Paulus' skrifter beskrev våre nåværende velsignelser med eskatologiske uttrykk. Gjenløsningen, frelsen og det evige liv, utslettelsen av synden og Satan, som man hadde lengtet til i århundrer, var virkelig kommet med Kristus. Frikjennelsen i den siste dom var nå tilgjengelig for alle som tror. Rettferdiggjørelse er forventningen her og nå til denne endelige kjennelsen. Merk Voss' ord:

Den eskatologiske røde tråd er det mest systematiske i Paulus' hele tankeverden. For det viser seg nå at den grundig innebygde læren om frelsen henter sitt mønster fra det eskatologiske plan, som bærer alle merker på å ha vært prioritert i hans sinn...Det er trygt å anta at langt mer enn alt dette innbefattet den eskatologiske form som apostelens tanker var blitt støpt i fra begynnelsen. Det som gir dogmatisk koloritt til hans lære er for en stor del hentet ut fra hans antitetiske struktur, som vist i motsetningen mellom den første og den siste Adam, synd og rettferdighet, legemet og Ånden, loven og troen, og disse er nettopp de historiske refleksjoner omkring den store transcendentale antitese mellom denne verden og den kommende. Det er ikke så rart at en slik energisk endetidstenkning dro i retning av en konsolidering i en sfære av kompakt teologisk struktur. For i den er verdensprosessen sett på som en enhet. Slutten er plassert i lyset fra begynnelsen, og alt som har skjedd i mellomtiden er tolket med henblikk på hensikten a quo og terminus ad quem (fra begynnelsen til enden).

En oversikt over de registrerte fakta etterlater liten tvil om at mellom sakens to aspekter er det endetiden apostelen prioriterer. Hvis begynnelsen hadde ligget i den andre enden, kunne vi opplagt vente noen uttalelser som ikke ville

dreie seg om frelsen som sådan, men bare om fullkommenhet og endelig fullbyrdelse, men det motsatte er tilfellet, det tales bestemt og absolutt om frelse ved tidenes ende, som om det var den eneste måten man var vant til å tale om frelsen på, det er "ἡ σωτηρία." Saken gir oss faktisk en nøyaktig analogi til måten vår Herre forkynte slike ting på som "Guds rike" og Menneskesønnens parousia (gjenkomst), og talte tydelig og absolutt om disse som fremtidige som om det ikke kunne regnes med noe annet rike eller noen annen parousia. Det er en kontinuitet i Det nye testamentes skrifter når det gjelder denne måten å si det på, og følelsen uttrykt i vår Herres ord, "tiden er kommet og er nå" gjenlyder over alt. De lavere luftlag var så mettet av den følelsen at store ting allerede hadde skjedd, og hva slags større ting som var på vingene i de øvre luftlag og på tur til å komme ned, at presisjonen i å holde de forskjellige deler og faser adskilt for øyeblikket fikk vente.³⁷

Kummel sier noe lignende:

Det ofte inntatte standpunkt at Paulus' lære om rettferdiggjørelse kun er en "polemisk læresetning" og derfor ikke et sentralt uttrykk for hans budskap om frelse, kan ikke opprettholdes i lyset av den dominerende posisjon hans lære har i brevene. Tvert i mot kan vi lett se at læren om rettferdiggjørelse ved tro representerer den grunnleggende og i høyeste grad personlige uttrykksform i Paulus' forkynnelse av Guds frelseshandling i endetiden.³⁸

At alle slike forfattere i alt vesentlig er korrekte fremgår klart fra Kristi egne uttalelser. Han talte om riket som var kommet og skulle komme, om dom "som er nå" og likevel "skal komme." Ved begynnelsen av sin offentlige virksomhet brukte han jubelåret som et forbilde på sin egen evangeliske misjon. Se Luk.4,19. Likevel vil jubelåret få sin endelige oppfyllelse ved tidenes ende slik vi alltid har forkynt.

På samme måte knyttet Kristus påsken både til korset og til sitt andre komme. Se Matt.26,26-29. Løvhyttefesten passet også til både Kristi første og andre komme. Innhøstningsfesten ble oppfylt på Kristi egen tid. Jeremia sier:

I likhet med bryllupet og vinhøsten, er innhøstningen et vel etablert symbol på den nye tidsalder. Høsten er den store gledeshøytid:

Du lar dem juble høyt og gjør gleden stor. De
gleder seg for ditt åsyn som en gleder seg i
kornhøsten, som en jubler når hærfang skiftes.
(Jes.9,3)

Gråtende går de og sår sitt korn, med jubel skal
de komme og bære sine kornband. (Sal.126,6)

Kornhøst og vinhøst symboliserer i særdeleshet den siste dom der den nye tidsalder begynner. Joel 3,18 forkynter sitt syn om dommen over alle mennesker, "sving sigden, for høsten er moden! Kom og trakk, for vinpressen er full, pressekummene flyter over, for folkenes ondskap er stor." Døperen beskriver Ham som kommer med kasteskuflen i hånden, i ferd med å samle

hveten i låven (Matt.3,12 og Luk.3,17). Paulus sammenligner den siste dom med innhøstningen (Gal.6,7,f). I Bibelens siste bok (Åp.14,15), roper engelen fra Guds tempel:” Sving sigden og høst inn! For det er høsttid, og jordens grøde er fullmoden.” Timen er kommet, sier Jesus, idet han sender ut sine disipler, ikke for å så, men for å høste. Markene er hvite (Joh.4,35), utsæd og innhøstning går hånd i hånd (4,36).³⁹

Men Åpenbaringen bruker innhøstningsfesten og Det gamle testaments helligdomsprofetier på ”de siste ting” som skal komme. McKelvey sier:

Det er til fortjeneste for Comblin at han har vist at billedbruken i den siste delen av Åpenbaringsboken (21,1-22,5) er basert på løvhyttefesten, den jødiske fest *par excellence*. Det er god grunn til å tro at løvhyttefesten også er det dominerende bildet i de syv liturgiske scenene. Vi starter med de trofaste i 7,9,ff som beskrives med palmegrener i hendene, og dette er et trekk ved løvhyttefesten. Overskriften ”Frelsen er fra vår Gud,” minner oss om hosiannaropet i Salme 118,26 som ble brukt på festen (M.Suk.4,5). Beskrivelsen av himmelens hær oppstilt til lovprisning, palmegrenene, basunene og halleluja-ropene er ikke i seg selv avgjørende, men opptrer sammen i tilknytning til andre detaljer i synene (se nedenfor), og det gjør det rimelig sikkert at det henspiller på løvhyttefesten. Allusjonen til løvhyttefesten er ganske tydelig: ”Derfor står de nå for Guds trone og tjener ham dag og natt i hans tempel, og han som sitter på tronen skal reise sin bolig over dem (σκηνωσει ἐπ' αὐτους)” (7,15, jfr.21,3 og Joh.1,14). Dette fører naturligvis til den tanken på Guds omsorg og forsyn for Israel i ødemarken. Til slutt har vi løftet om ”kilder med livets vann” (7,17) som henspiller på den sentrale ritene i løvhyttefesten, utstrømning av vann, som fra Sakarjas tid hadde en eskatologisk orientering (Sak.14,8,ff, jfr.Åp.22,1). På lignende måte er det i det sjette synet, for løvhyttefesten viser seg igjen som kilden til Johannes' inspirasjon. Slik blir fremstillingen av de hellige som seierherrer stående ved bredden av det mektige havet og synger sin pris til Gud, et minne om salmene som ble sunget ved løvhyttefesten på ”Tehoms trinn.” Igjen er det klare liturgiske fremstøt i full harmoni med løvhyttefesten (Sak.14,16,f). Vi vil finne flere av disse elementene igjen i synet om det nye Jerusalem, der løvhyttefesten er i friskt minne.

At Johannes skulle ha valgt løvhyttefesten for sin billedbruk er ikke overraskende. På den ene side som et symbol på Guds nærvær hos sitt folk, og på den annen side på Guds folks oppreisning og dets triumf over sine fiender og folkeslagenes omvendelse til Gud (Sak.14,16-19), var festen spesielt egnet til dette formålet.

En annen måte å si det samme på er å tolke synet til å bety at det nye Jerusalem selv er et tempel. Vi husker at byen er formet som en kubus, i likhet med Det aller helligste i templet i Jerusalem...Det nye Jerusalem og det nye templet er en og samme ting.

Når alt kommer til alt, kan vi betrakte den kjempende kirke som oppfyllelsen av det eldgamle håp om det nye templet? Dette spørsmålet reiser problemer omkring Det nye testamentes eskatologi som går langt utenfor grensene for denne boken, og alt man kan håpe på å gjøre under de nåværende omstendigheter er å gi et svar uten å begrunne det. Man kan si at kirken på jorden er og er ikke oppfyllelsen av det tradisjonelle håpet. Det er en oppfyllelse bare i den grad Gud bor i den her og nå, den er det ikke i den grad hans tilstedeværelse er partisk, ufullstendig og skjult. Det man har funnet ut med dette kapitlet er derfor nødvendig for den konklusjonen som er trukket i de foregående kapitlene, som minner oss om at fylden av det guddommelige nærvær og det direkte synet fra Gud, det fullkomne fellesskap med Gud og samlingen av de utvalgte fra de fire verdenshjørner fremdeles ligger i fremtiden.

Det nye tempel er den sentrale idé i den bibelske eskatologi fra de tidligste tider og er funnet i de mest forskjellige sammenhenger. Det forklarer presteskapets lovgivning og tolkning av historien (som begge ble utviklet omkring ønsket om en helligdom som var Gud verdig), og forklarer de store profetier under eksilet og i de post-eksilske periodene og skuffelsene og forstyrrelsene som Esras og Nehemias program var satt opp til å kjempe imot, akkurat som det sørger for en viktig nøkkel til å forstå apokalyptikken.⁴⁰

Nå vil vi gjerne understreke at det som er sant om det apotelesmatiske prinsipp i Guds rike, jubelåret, påsken, løvhyttefesten, også er sant om soningsdagen. Hebr.9 anvender den på den avsluttende eskatologi – på den siste dom. Adventistene har hatt rett i å se det i den andre, men har ikke vært klar i den første. Mesteparten av den religiøse verden for øvrig var klar over den første, men så ikke den andre. Ellen White så begge. Derfor står slike krystallklare uttalelser av henne i *Desire of Ages*, s. 751, *Acts of the Apostles* s. 33, (*Alfa og omega*) og i *Signs of the Times* for 19. april 1905.

Støtte for denne doble anvendelsen av soningsdagen på både korset og dommen finnes ikke bare i Åpenbaringen og hos Paulus, men også i Det nye testamentes eskatologiske anvendelse av soningsprofetien i Dan.9,24-27.

Løsningen på vårt adventistiske helligdomsproblem er å finne i det apotelesmatiske prinsipp. Renselsen av helligdommen, eller dens rettferdiggjørelse er virkelig knyttet til endetiden, og passer på fullbyrdelsen av soningsdagen – den siste dom. At vi har snublet i retning av denne sannheten viser seg ved de mange ufullkommenhetene som vi ikke behøver å skamme oss mer over enn feiltagelsene til døperen Johannes og de første disiplene. Ingen bevegelse som er oppreist av Gud har vært ufeilbarlig. Slike karakteristikk kan ikke gis noe som er knyttet til menneskene. Men svak og feilende som våre pionerers forståelse var, var den likevel milevis foran de samtidige som vi hadde et spesielt gudgitt budskap å forkynne til.

PRAKTISKE KONSEKVENSER

I løpet av tre generasjoner har vårt samfunn forkynt for de levende at en domshandling foregår som bare dreier seg om de døde. I følge vår forkynnelse har ennå ikke noen levende person blitt ført inn i dommen. En slik lære er helt irrelevant for den store masse

av uomvendte sjeler, spesielt når vi sier at "de eneste tilfellene som blir behandlet er de som tilhører Guds bekjennende folk." Om noen lytter til vår forkynnelse av dommen, vil de bli belastet med den tanke at dersom de tar i mot Kristus, vil de måtte møte i den undersøkende dom, en streng granskning av hvordan de hittil har benyttet tiden, hvert øyeblikk, hver krone, enhver innflytelse de måtte ha, enhver evne, og enhver anledning – og så skulle det være de gode nyheter av Guds nåde!

Vår vanlige fremstilling av den undersøkende dom har også legalistiske overtoner. Den synes å gjøre frelsen avhengig av menneskelige prestasjoner i karakterbygging, som om våre gjerninger noen sinne kunne nå opp til Guds lovs idealer! Våre kritikere har klart sett hvordan tendensen til en slik lære er å begrave selve hjertet i Det Nye Testamente. Her er ordene fra en slik kritiker som har skrevet en bok som gjør et ærlig forsøk på å gi ros overalt hvor det er mulig:

"Nå er det blitt sagt på et tidligere tidspunkt i dette studiet at syvendedags-adventismen er legalistisk. Grunnen til at det er slik er imidlertid ikke at den anerkjenner de ti bud som standard for rettferdighet, i likhet med den historiske protestantismen. Det er heller fordi adventismen gjør den troendes karakter til det ultimate grunnlag for å bli akseptert eller forkastet av Gud, til tross for at man har protestert og påstått det motsatte."

Imidlertid er det visse punkter i adventistenes trosskjema som er klare, og det viktigste av disse er forståelsen av læren om rettferdiggjørelsen, d.v.s. om synderens tilgivelse og antagelse hos Gud som er ren og ikke kan se på det onde. Den evangelikale teologi bygger dette helt riktig på gjenløseren Kristus, på hans fullkomne rettferdighet, som Gud så nådig tilregner den troende synder. Strengt tatt kommer ingen snev av menneskelig anstrengelse, eller av menneskelig opprinnelse inn under rettferdiggjørelsens enemerker. (Fotnote: Vi skynder oss å legge til at disse kommer inn i bildet i forbindelse med læren om helliggjørelsen, som logisk sett må komme i neste omgang, men likevel kan holdes adskilt fra rettferdiggjørelsen eller adskillige flere velsignelser ved vår gjenløsning, for uten helliggjørelse skal ingen se Herren. Men rettferdiggjørelsen er basert på Kristi rettferdighet og blir mottatt ved tro alene, det må være slik for at det skal være av nåde. Se kapitlene "Rettferdiggjørelse" og "Helliggjørelse" i John Murrays bok *Redemption Accomplished and Applied* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1955). Dette er imidlertid ikke adventistenes syn. Det vil si at når spørsmålet kommer om hva som utgjør synderens rett til himmelen, får denne bevegelsen oss til å tenke at det er å holde hans bud, å holde dem ved tro på Jesus Kristus for å være sikker, men det er uansett å holde dem. Den følgende uttalelse fra Branson er umulig å misforstå:

"En kristen som ved troen på Jesus Kristus trofast har overholdt alt det loven krever vil bli frikjent, det vil ikke være noen fordømmelse, for loven finner ingen feil hos ham." (Branson, *Drama of the Ages*, 351.)

I noen henseender har denne rest av andre synsmåter på sin egen måte inngått kompromiss med den frelsende nåde ved å introdusere begrepet

menneskets egen fortjeneste. Men det ser ut til at adventismen overgår dem alle. Den overgår faktisk selv Rom, som det ligner svært på ved å bygge sin rettferdiggjørelse på en "inngitt rettferdighet," for Romerkirken, som forstår at i alle fall i de fleste tilfellene vil ikke fullkommenhet bli oppnådd i dette liv, har omtenkstomt sørget for en skjærsild der skrupelighetssynder kan bli avsonet ved lidelse, og den nødvendige korreks oppnådd etter døden. Adventismen er selvsagt ikke perfektjonistisk i den forstand at den ikke skjønner at den troende sannsynligvis vil kunne bryte Guds lov, som han ved tro på Jesus Kristus holder, og som er hans håp om frelse. Den sier rett ut at dens tilhengere etter all sannsynlighet kommer til å begå synder, som blir skrevet ned i himmelen og blir meddelt Kristus der han gjør tjeneste i Det aller helligste, og forsikrer at deres bekjennelser også er notert, og tilgivelse innrømmet dem ved Kristi blod. Men selv dette kan neppe skape særlig fred i samvittigheten når man tenker på at adventistenes lære på dette punkt er at en særskilt bekjennelse for hver eneste synd som den troende har begått blir krevd dersom han ikke skal gå fortapt. Vi har sitert fru Whites utsagn: Det sier Branson:

"Hvis man finner at noen har brutt om så bare en eneste forskrift, og denne ikke er bekjent, vil han bli behandlet som om han har brutt alle ti." (Ibid.)

Hva passer det da bedre å spørre om enn dette: "Hvem kan da bli frelst?" For hvis dette er "evangeliet," vil synderen som skal være frelst av nåde ikke være i noen bedre situasjon enn Martin Luther var i sitt augustinerkloster, for hans problem var "ikke hvorvidt hans synder var små eller store, men hvorvidt de var blitt bekjent," og som oppdaget til sin forferdelse, at "noen av menneskenes misgjerninger ikke engang blir erkjent, for ikke å si, husket." (R.Bainton, *Here I Stand*, side 55, Nashville: Albingdon Press, 1950). Det er umulig å flykte fra denne konklusjonen at adventistenes lære ubønnhørlig fører til en slags "rettferdiggjørelse ved karakter." Naturligvis holder ikke den troende loven i sin egen kraft under dette systemet, for fortjenesten tilhører den iboende Kristus, ved hvis kraft den kristne holder budene og derfor blir frikjent i "den undersøkende dom," og blir regnet som verdig til det evige liv. Av denne grunn er det ikke helt dekkende å si, som enkelte har gjort, at syvendedags-adventismen forkynner at man frelses ved å holde loven. *Men det må i adventismen være lite forståelse for at den troende i virkeligheten har sine overtramp på mange måter, og hverken gjør eller er i stand til å gjøre alt det som kreves av ham, at han daglig bryter Guds lov i tanker ord og gjerninger, og derfor har et behov som overgår behovet for tilgivelse for tidligere synder, og kraften fra den iboende Kristus for å vinne seire i nåtiden. Denne betraktningen er ikke særlig fremtredende i denne bevegelsens lære, om den er der overhodet, det som synderen trenger, det som Skriften tilbyr ham, det er en Frelser som holdt loven på hans vegne og hvis fullkomne rettferdighet er blitt tilregnet ham.* Fordi adventistene ikke ser ut til å få tak i denne grunnleggende sannheten, må man konkludere med at selv om bevegelsen ikke er klar over den, ("Vi tror at frelse ved Kristus er ved nåde alene, og ved tro på hans blod." "Vi tror at mennesket blir rettferdiggjort ved

tro" (*Questions on Doctrine* sidene 22,f.) og derfor slett ikke legger vekt på de herlige gode nyhetene at mennesket blir rettfærdiggjort ved tro uten lovens gjerninger, så innebærer helligdomslæren en legalisme som er likeså dødelig, om ikke så eksplisitt, som hos de galaterne som ville innføre sin egen jødedom.⁴

Det er ikke dommens virkelighet som forneker Guds nåde i rettfærdiggjørelsen. Vi er rettfærdiggjort ved tro, men dømt etter vår gjerninger, for selv om vi er frelst ved tro alene, så er den frelsende tro aldri alene. Selv om vi ikke er godtatt på grunnlag av tro pluss gjerninger, er vi antatt gjennom en tro som alltid virker. Derfor vil våre gjerninger i dommen vitne om ektheten i troen på Kristus, som frelsen kommer gjennom. Men vår vanlige måte å forkynne den undersøkende dom på har gjort rettfærdiggjørelsen til det første steg i det kristne liv som skulle lede til bedre ting, og den mer nødvendige tingen, nemlig helliggjørelse. På denne måten har vi tåkelagt Det nye testamentes sonndring mellom Kristi fullkomne og fullbrakte verk *for* oss, og det ufullkomne og ufullbrakte Åndens verk *i* oss.

Fordi loven krever 100% rettfærdighet, ikke engang 99%, kan vi bare bli frelst ved tilregnet rettfærdighet – Kristi fortjenester oppnådd ved hans fullkomne liv og hans død. Denne sannheten er vanligvis glemt i våre diskusjoner omkring den undersøkende dom, og derfor etterlater vi vårt folk fryktsomt, uten glede og uten kraft til å vitne for andre om "en så stor frelse." Den undersøkende dom høres ikke ut til å være noe å glede seg over.

Hvis vi på den annen side la vekt på at den troende ikke en gang skal tre fram for domstolen i fysisk forstand, men at Kristus er både dommer og advokat og er nå, og vil alltid være vår stedfortreder for Guds domstol – det ville få tilhørerens hjerte til å strømme over av glede.

De fleste syvendedags-adventister synes aldri å ha forstått forskjellen mellom loven som en standard og loven som metode. Men denne forståelsen er avgjørende. Som en standard er loven urokkelig, evig, alltid relevant og alltid bindende for samvittigheten. Men som metode er den ulovlig. De tilsynelatende motstridende vers i Det Nye Testamente finner her sin forklaring. De tekstene som synes å være anti-lovisk er bare anti-lovisk som metode. Se Gal.2,16-19; 3,10-13; 5,4; 2. Kor.3; Rom.7,1-4.

Hvor mange adventister har virkelig forstått Rom.6,14 – at synd ikke lenger har herredømme over oss først når vi erkjenner at "vi er rettfærdiggjort ved tro uansett om vi ikke har lykkes i å oppfylle loven" (Rom.3,28)? Har vi overhodet tatt det følgende til vårt hjerte:

Ser du det nå? Ingen kan noensinne bli gjort rettfærdig i Guds øyne ved å gjøre det som han befaler. For jo mer vi kjenner til Guds lover, desto tydeligere blir det for oss at vi ikke adlyder dem; hans lover tjener bare til å vise oss at vi er syndere. Men nå har Gud vist oss en annen vei til himmelen – ikke ved å "være gode nok", og ved å prøve å holde hans lover, men med en ny vei (egentlig ikke ny, for Bibelen har fortalt oss om den for lenge siden). Nå sier Gud at han aksepterer og frikjenner oss – erklærer oss "ikke skyldig" – dersom vi stoler på at Jesus Kristus tar bort våre synder. Og vi kan alle bli frelst på samme måte, ved å komme til Kristus, uansett hvem vi er eller hva vi har vært. Ja, alle har syndet; likevel erklærer Gud oss nå for "ikke skyldig" i å

fornærme ham dersom vi stoler på Jesus Kristus, som frivillig i sin godhet tar våre synder bort. For Gud sendte Kristus Jesus for å ta straffen for våre synder og å gjøre ende på all Guds vrede imot oss. Han brukte Kristi blod og vår tro som et middel til å frelse oss fra vreden. På denne måten var han fullstendig rettferdig, selv om han ikke straffet dem som syndet i tidligere tider. For han så fremover til den tid da Kristus ville komme og ta bort deres synder. Men er det ikke urettferdig for Gud å la kriminelle gå fri, og si at de er uskyldige? Nei, for han gjør det på grunnlag av deres tillit til Jesus som tok bort deres synder (Rom.3,20-26).

Sannheten i evangeliet er at den som gir seg selv til Kristus og tror at syndeskylden ble betalt på Golgata, alltid blir erklært 100% rettferdig til tross for hans feilgrep og dumheter. Guds holdning til den troende er uforandret, for den bygger på hans innstilling, og ikke på hva vi har prestert, men på Kristus og hva han har prestert. Akkurat så lenge som Kristus er den andre Adam – det andre overhodet for menneskeslekten, og er fullkommen for Gud, så lenge vil enhver som tror på ham bli stående ved ham som aldri kan falle. Derfor kan E.G.White si at vi ikke skal være bekymret for hvordan Gud vurderer oss, men bare hvordan han vurderer Kristus, som er vår stedfortreder og garantist.

Hva skal vi da si om vår plikt som menighetsmedlemmer i lys av det faktum at vår tradisjonelle fremstilling av den undersøkende dom ikke kan underbygges av Skriften?

Dersom vi er ærlige overfor skriftbevisene, og kvitter oss med vårt doktrinære spedbarnstøy, eller for å bruke et annet bilde, våre kulisser, vil sannheten bli åpenbart i sin overbevisende skjønnhet. Denne sannheten er ikke komplisert, den er rett og slett Joh.3,16 i sin vorden. La oss fortelle vårt eget folk og verden at menneskene blir dømt nå – at de – de levende blir dømt etter deres nåværende forhold til Kristus som led på korset under den himmelske dom over synden på deres vegne. Se Joh.3,18. 36; 5,24. La oss fortelle dem at dommen kommer når de får innbydelsen ved evangeliet, og at det å ta imot betyr evig liv nå, mens å forkaste det betyr vrede og evig tap. Enden på prøvetiden er ikke noe annet enn Kristi stadfestelse av denne avgjørelsen.

Når vi er blitt hemmet slik i over hundre år av visse ikke-bibelske dogmer om de siste ting kan vi bare tjene på å oppgi dem, og holde oss fast til et "så sier Herren." I stedet for den hindringen mange føler i evangelisme og undervisning, vil det være fryd og fremgang. Hvis vi vil erkjenne hva Hebr.9 betyr, og setter denne erkjennelsen i sammenheng med soningsdagen slik den nå er åpenbart for oss, vil vi få fram hensikten med de sannhetene vi har fått om de siste ting, og de vil bli styrket. Vi vil på den måten gi korset dets rette plass, og mange vil bli dradd til Kristus fordi han har lovt det. Joh.12,31-32. Den bibelske lære om dommen kan bare bringe stor glede til den troende fordi han får høre at selv Satan ikke kan anklage ham og lykkes med det. Kristus besvarer alle anklager med argumenter bygd på hans egne fortjenester. Hvem er det som fordømmer? Det er Kristus som rettferdiggjør. Derfor er det ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus. De har gått over fra døden til livet, og har ingen frykt for dommen.

Det er en fryd uten like for oss å vite at vi allerede fra det øyeblikket vi tror og overgir oss, har fått kjennelsen i den siste dom, og at vi har denne kjennelsen så lenge vi holder fast på vår aktive tillit (stadfestet ved lydighet). Den største av alle avgjørelser er tatt, og som er til det beste for oss. Vi er antatt i den elskede, og vi behøver ikke

lenger være bekymret fordi vi prøver å lete etter noen verdighet i oss selv. Når vi er blitt befridd for loven som metode, vil vi samtidig motta frihet fra syndens herredømme. Rom.6:14. Når vi har dødd fra loven som metode, vil vi bære frukt for Kristus. Rom.7,4. Da vi nå ikke er adskilt fra Kristus ved at vi er avhengige av vår egen lydighet i stedet for hans, vil Kristi Ånd få sin fulle og hele vilje med oss og lede oss på veier i tjeneste og til seier, til Guds ære og til vår glede.

I stedet for at evangeliet skal bli hemmet og krampaktig hindret av lovisk frykt for at vi ikke er antatt av Gud i dommen, vil det gi oss en åpen vei til å oppleve den apostoliske ånd og kraft på ny. Det finnes ingen annen måte vår profets løfte kan oppfylles på – løftet at jorden skal bli opplyst av Kristi herlighet – at den vakreste melodi fra menneskelepper – den seierrike proklamasjon som overskygger alt annet – rettferdiggjørelse ved tro, den tredje engels budskap i sannhet. Det er budskapet som har vært kraften i enhver stor og sann vekkelse som verden har kjent, og som er alene om å kunne frembringe den siste store vekkelsen.

FOTNOTER

1. E. S. Ballenger, *The Gathering Call*, mai-juni 1941, innersiden av permene.

2. Vår egen *SDA Bible Commentary* har lagt et grunnlag som effektivt gjør det umulig å bygge den tidligere doktrinære struktur på dette området. En oppriktig benektelse av at Hebreerbrevet forkynner vår helligdomslære, klare uttalelser som går ut på at Kristus ikke skulle ha kommet i 1844, men i det første århundret, læren om profetiens betingede karakter, og påminnelsen at profetiene alltid har vært direkte relevant for de menneskene de først ble forkynt for, innrømmelse av hva den sanne meningen med det opprinnelige uttrykket som *nitzdaq*, *hagia*, *esoteron tou katepetasmos*, og avståelse fra dogmatisering på områder der kjensgjerningene ikke vil tillate det – disse har for leserne forenklet vår tidligere apologi i helligdomsspørsmålet.. Detaljene kunne mangedobles: Moses så i virkeligheten ikke den himmelske helligdom; Kristus gikk ikke inn i en bygning som var gjort med hender, men inn i selve himmelen; *hagia* brukes om en enkelt avdeling og er spesielt brukt om den andre; soningsdagen er i fokus i Hebr.9 og 10; det lille horn er objektet i dommen i Dan.7; Antiokus Epifanes er til stede i Daniel; spissformuleringen av den profetiske oppfyllelse er ikke mulig i slike profetier som de 1260 år, for vanskeligheter i den opprinnelige historien, m.m. gjør det umulig å fastslå slike konklusjoner som Litch trakk angående 11. august 1840. Kristi bruk av uttrykket "denne slekt" gjaldt hans samtidige. Guds folk i gammel tid kunne ha forberedt verden til Kristi første komme likesom vi nå forbereder den på det andre; profetier kan ha mer enn én anvendelse, de apokalyptiske syner er av en slik natur at symbolene ikke må bli forvekslet med realitetene, for profeten ser ikke virkeligheten, men en forestilling. Alle disse, og mange flere virker svekkende på tilliten til tidligere posisjoner.

3. E.H.Trenchard, "Acts," *A.N.T.Commentary*, utg. G.C.D.Howely; F.F.Bruce; H.L.Ellison (London, 1969), 299.

4. G.J.Pokinghorne, "1.Peter," *ap.cit.*, 590.
5. 1.T. 544. Vi bruker ikke denne henvisningen som et bevis, men som et eksempel på at sannheten lenge har vært erkjent i blant oss.
6. Se vårt Tillegg 30, "Den bibelske lære om dommen."
7. G.E.Ladd, *Reconciliation and Hope*, utgitt av Robert Banks, 285, 286-287,289, 290.
8. 5.T. 451.
9. Wordsworth, *Commentary on the Holy Bible*, 6, 62.
10. Lars Hartman, "Prophecy Interpreted," *Coniectanea Biblica*, New Testament 1. serie side 152.
11. Joseph Tanner, *Daniel and the Revelation* (London, 1898), 56.
12. J.Jeremias, *New Testament Theology* (London, 1971), 1, 128, 129.
13. I Matt.24,15 siterte Kristus fra Dan.8,13 og dens utvidelse i kapitlene i Daniel. I *Desire of Ages*, kapitel 69 blir vi fortalt at Kristi ord ikke bare ble oppfylt i år 70 e.Kr., men passer også på "dem som skulle oppleve de siste scener av denne verdens historie." Slik blir hennes anvendelse av Matt.24,15 i 5.T s. 451 på sabbatskrisen i Åp.13.
14. Desmond Ford, *Daniel* (Nashville, 1978), Bacon sitert på s. 49.
15. George McCready Price, *The Greatest of the Prophets* (Mountain View, 1955), 30.
16. *SDABC*, 1:1017-1019, sitert i *Daniel* 292-293.
17. Ramm, Berkhof og Beyerhaus sitert i *Daniel*, 49.
- 1 8. T.H.Horne, *Introduction to the Critical Study and Knowledge of the Holy Scriptures* (Boston, 1868), 11, 641-643.
19. *DA*, 628, 631.
20. *GC*, 611, 612, 389.
21. 4.T. 594.
22. Kenneth A. Strand, *The Open Gates of Heaven*. Se Tillegg 37: "Dr. Strands historiefilosofi og det apotelesmatiske prinsipp," om hvorvidt det er berettiget å tillegge Dr. Strand å støtte den apotelesmatiske bruk av profetier.

23. Ellen G. White, Brev nr. 103, 1904, 5, 6.
24. Desmond Ford, *Daniel*, 294, 295.
25. Desmond Ford, MA tese, "Dan.8,14 og de siste dager," 1959, Potomac University.
26. H. C. Leupold, *Daniel* (Grand Rapids, 1969), 403, 411.
27. *PP*,358.
28. Ellen G. White, *Review and Herald*, 21.okt. 1890. (Se også *Review and Herald*, 30. mai 1974, p. 2).
29. For eksempel, F.C.Grant, *Evangelium*; H.B.Sharman, *Son of Man and Kingdom of God* (London, 1943); A.T.Olmstead, *Jesus in the Light of History* (New York, 1942); og i mindre utstrekning, T.W.Manson, *The Teaching of Jesus* (Cambridge, 1945), 260-263.
30. Bultmann sier: "Vi behøver bare å huske at endetidsforventningen i seg selv ikke nødvendigvis er knyttet til omvendelseskallet og kallet til å forkynne Guds vilje. Det kan like godt være preget av fantasifulle ønsker om fremtidig herlighet, med økonomiske ideelle forhold og håp, med tanke på gjengjeldelse og fremstillinger av helvete. Jødisk endetidslære og eskatologien for øvrig gir rikelige bevis på dette. Det er fremdeles behov for å forklare hvorfor slike ideer ikke ble funnet hos Jesus og hvorfor, på den annen side går behovet for lydighet hånd i hånd med forkynnelsen av den kommende tidsalder." *Jesus and the Word*, (E.T., London,² 1958), sidene 93-94. Men denne kommentaren må ikke forstås som en benektelse av Bultmanns oppfatning at Jesus var en apokalyptisk profet. For øvrig erkjenner han Kristi bruk av apokalyptisk terminologi, men insisterer på at meningen er eksistensiell for oss. Se hans *Theology of the New Testament* (2 bind, E.T., London, 1951), 1, s. 23.
31. Likevel som Streeter minner oss om, "jødisk apokalyptikk, selv om den var bisarr for moderne øyne, var ingen simpel sak," *Synoptic problem*, 434.
32. Se also C.S.Lewis, *Transposition and Other Addresses* (London, 1949), 51.
33. J.A.T.Robinson, *In the End*, God (London, 21968), 19-21.
34. Edward W. H. Vick, *Let Me Assure You* (Mountain View, 1968), 162-163.
35. Se Tillegg 28, " Sitater om innledet eskatologi."
36. *CT*, Nov. 19'65, "Unity and Variety in New Testament Faith" by G. E. Ladd.
37. G. Vos, *The Pauline Eschatology* (Grand Rapids, 1953), 60-61, 53-54.
38. W.G.Kummel, *Theology of the New Testament* (London, 1974), 195.

39. J. Jeremias, *The Parables of Jesus* (New York, 1953), 118-119.

40. McKelvey, *The New Temple* (London, 1969), 163, 175, 178, 179.

41. Herbert Bird, *Theology of Seventh-day Adventism* (Grand Rapids, 1964), 95, 90-92. Bird finner feil med vår forklaring på helligdommen så vel som med vår tilsynelatende begravelse av rettferdigjørelsen ved vår helligdomsteologi. Han sier:

"Helligdomstjenesten var "et bilde på den nåværende tid," forbigående og ufullkomment ved at den forventet Kristus, en "øversteprest for de kommende gode ting," som én gang gikk inn i helligdommen ikke med blodet av bukker og kalver, men med sitt eget blod gikk inn og fikk en evig forløsning for oss." "Hvis man innvender at dette "hellige sted" som Kristus gikk inn i var den første avdeling i den himmelske helligdom, bør man se nøyer på forklaringen i 9,24,ff. For her sies det at Kristus gikk inn i selve himmelen, "for nå å tre fram for Gud for oss," eller "nå å tre fram for Guds åsyn." Er det da ikke å gjøre vold på språket å se noe annet her enn det som er Kristi lære, i kraft av hans persons verdighet, hans sonoffer, som gav ham rett til en fullkommen og uopphørlig adgang til Gud på vegne av sitt folk, en rett som var innvarslet ved det svake forbildet der Gud tillot øverstepresten på Det gamle testaments tid å gå inn i Det aller helligste én gang i året, og ikke uten å være dekket av skyen fra røkelseskarret?"

"Før vi forlater temaet om "helligdomslæren," er det nødvendig å diskutere betydningen av Hebr.9,23, et vers som adventismen tolker slik: På den dagen [for forsoning] ble "Israels barns synder" tatt bort...Vi tror at antitypen på denne tjenesten er å finne i forbindelse med Kristi tjeneste i den himmelske helligdom, og dette fremgår av Hebr.9,23:

"Det var derfor nødvendig at avbildene av de himmelske ting blir rensset (*katharizo*) ved dette; men de himmelske ting selv ved bedre offer enn disse (Guds Lams offer)." (*Questions on Doctrine*, 266).

"Det er naturligvis erkjent at dette verset inneholder mystiske elementer; det er imidlertid tolkninger av ordene som er tilfredsstillende så langt. B.G.Westcott, for eksempel, gir en forklaring på teksten som synes å møte kravene i dette tilfellet når han skriver:

I hvilken betydning kan det sies at "de himmelske ting" behøver renselse? ...Selv "himmelske ting" så langt som de innbefatter forholdene i menneskets fremtidige liv, forårsaket av fallet noe som krevde renselse. Mennesket er, i følge Skriftens åpenbaring, så bundet opp til hele den endelige orden at konsekvensene av denne handling strekker seg gjennom skaperverket på en måte som vi ikke er i stand til å definere...Og motsatt strekker Kristi gjerning seg gjennom skaperverket med forsonende og harmoniserende kraft. (B.F.Westcott, *The Epistle to the Hebrews* [London: Macmillan and Co., 1920], 272 f.)

"Et blikk på adventistisk fortolkning av dette verset er i sin orden. Det er tydelig at

bevegelsen anser det for at verbets avgjørende punkt må ligge i at det blir tilføyd i den siste betydningen. Forfatterne av *Questions on Doctrine* følte at det var rett å se det fremtidig – ”*skal bli rensset.*” At en slik konstruksjon var grunnløs er overraskende i betraktning av at det ikke er den minste antydning til dette i teksten selv, heller ikke i konteksten, slik at det kunne forandres fra fortid, som hele diskusjonen er avhengig av, til fremtiden. Dette kan vi si fordi det ikke finnes noen beviser for dette, og at en aksept at en slik konstruksjon skulle være gyldig, må skyldes en oppfatning som er bestemt på forhånd.”

